

Grey Scale #13

DANES-PICTA .COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**BUNDESWEHR
UND WOJSKO POLSKIE
IN DER ZUKÜNFTIGEN EUROPÄISCHEN
SICHERHEITSSTRUKTUR
BUNDESWEHRA I WOJSKO POLSKIE
W PRZYSZŁYM SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA
EUROPEJSKIEGO**

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

S/2959

05-002959-003-0

62269

Europäische Akademie
Mecklenburg-Vorpommern

Akademia
Obrony Narodowej

**BUNDESWEHR UND WOJSKO POLSKIE
IN DER ZUKÜNFTIGEN EUROPÄISCHEN
SICHERHEITSSTRUKTUR**

**BUNDESWEHRA I WOJSKO POLSKIE
W PRZYSZŁYM SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA
EUROPEJSKIEGO**

DOKUMENTATION DES 6. DEUTSCH-POLNISCHEN OFFIZIERSEMINAR
DOKUMENTACJA 6. SEMINARIUM OFICERÓW BUNDESWEHRY I WOJSKA
POLSKIEGO

18 - 21.10 1995
KOŚCIELISKO/KRAKÓW

Redaktion / Redakcja
Jerzy Zielinski

Übersetzung / Tłumaczenie
Marian Górecki

WSPÓLFINANSOWANE PRZEZ FUNDACJĘ
WSPÓŁPRACY POLSKO-NIEMIECKIEJ
ZE ŚRODKÓW
REPUBLIKI FEDERALNEJ NIEMIEC

MITFINANZIERT VON DER STIFTUNG
FÜR DEUTSCH-POLNISCHE
ZUSAMMENARBEIT AUS MITTELN
DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND

Inhalt / Spis treści

	Seite / Strona
Gen. dyw. prof. dr inż. Tadeusz Jemioło (Divisionsgeneral Prof.Dr.Ing.)	5.
Prof. Janusz Prystrom Stosunki dwustronne Polski i Niemiec: od konfrontacji do współ- pracy 1949 - 1989 / Bilaterale Beziehungen Polens und Deutsch- lands: von der Konfrontation zur Kooperation in den Jahren 1949 - 1989	10.
Generalleutnant a.D. Werner von Scheven (gen.por. w stanie spoczynku) Aspekte einer neuen Sicherheitsstruktur in Europa / Aspekty no- wego systemu bezpieczeństwa europejskiego	26.
Plk dr Jerzy Zielinski (Oberst Dr) Główne tezy pracy w grupach: "Cele polsko-niemieckiej współ- pracy wojskowej / Hauptthesen für Gruppenarbeit: "Ziele der deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit"	67.
Maj Christoph-Benedikt Scheffel (Mjr) Thesepapier zu möglichen Zielen einer deutsch-polnischen mili- tärischen Zusammenarbeit / Tezy możliwych celów polsko-nie- mieckiej współpracy wojskowej	70.

Thesen/Tezy

für Podiumsdiskussion vor 100 polnischen Offizieren
dyskusji otwartej dla 100 polskich oficerów 73.

Kapitän zur See Jens-Volker Kronisch

(Komandor)

Zur militärpolitischen Lage in Europa (Mitte der 90er Jahre) / Sy-
tuacja polityczno-militarna w Europie w połowie lat 90-tych ..... 74.

Prof.dr hab. Edward Halizak

Odpowiedzialność Polski i Niemiec za pokojowe przemiany w
Europie / Verantwortung Deutschlands und Polens für einen
friedlichen Wandel in Europa ..... 102.

Gen. dyw. prof. dr inż. **Tadeusz Jemiolo**

(Divisionsgeneral Prof.Dr.Ing.)

Komendant Akademii Obrony Narodowej

Kommandeur der Akademie für Nationale Verteidigung

Kolejne, 6 Seminarium Oficerów Bundeswehry i Wojska Polskiego stanowiło znakomite potwierdzenie bardzo dobrej współpracy pomiędzy obu armiami. Zarówno dobór tematyki, jak i forma prowadzenia seminarium dowiodły, że było ono wdzięcznym forum wzajemnej wymiany myśli oficerów zaprzyjaźnionych armii. Oprócz korzyści merytorycznych seminarium pozwoliło nawiązać wiele koleżeńskich kontaktów między oficerami. Potwierdziło również założenie, że przyszłej ścisłej współpracy obu armii potrzebna jest stała wymiana poglądów między jej przedstawicielami, zwłaszcza z wyższych szczebli dowodzenia i kierowania siłami zbrojnymi. Jest to bardzo istotne z punktu widzenia działań na rzecz integracji, w kontekście starań Polski o przyjęcie do NATO. Z uznaniem można odnotować, że współpraca Bundeswehry i Wojska Polskiego w tym zakresie jest wielce obiecująca.

Das nun schon 6. Offizierseminars in Folge zwischen der Bundeswehr und polnischen Streitkräfte bewieß einmal mehr die hervorragende Zusammenarbeit zwischen unseren Armeen. Nicht nur die interessanten Vortragsthemen, sondern auch die Art der Seminardurchführung war ein sehr gutes Forum für den Gedankenaustausch der Offiziere befreundeten Armeen. Dieses Seminar vermittelte nicht nur theoretisches Fachwissen, sondern verhalf auch zu vielen privaten Kontakten zwischen teilnehmenden Offizieren. Dieses Seminar bewieß auch, daß zukünftige die Zusammenarbeit unserer Streitkräfte einen engen Gedankenaustausch benötigt, besonders auf der höchsten Führungsebene unserer Streitkräfte. Dieser Gedankenaustausch ist für Polen auf ihren Weg zur NATO besonders wichtig und ermutigt uns auf diesem Wege.

Można zatem stwierdzić, że przy-
szłej ściślejszej współpracy obu
armii potrzebna jest stała wymiana
poglądów między jej przedstawicie-
lami; szczególnie jeżeli chodzi
o przedstawicieli wyższych szczebli
dowodzenia i kierowania siłami
zbrojnymi. Tym bardziej w okresie
tworzenia, jak by nie było, zrębów
współpracy. Izolacja w jakiej pozo-
stawaliśmy, czy też nawet wzajemna
obcość trwająca przez dziesiątki lat
wytworzyła określone bariery i prze-
szkody na drodze do dzisiejszego
zbliżenia. Nie są one jednak aż tak
wielkie jak by się to mogło wyda-
wać. W czasie takich zaś jak 6 Semi-
narium Oficerów Bundeswehry i
Wojska Polskiego dyskusji można
się przekonać o faktycznym stanie
rzeczy jeżeli chodzi o polsko-niemie-
ckie kontakty wojskowe.

Przeprowadzone seminarium miało
swoją specyfikę i to wieloraką. Po
raz pierwszy współorganizowała je
Akademia Obrony Narodowej Woj-
ska Polskiego. Po raz pierwszy
wzięli w niej udział dwaj młodzi nie-
mieccy oficerowie studiujący w pol-
skiej uczelni dowódczo-sztabowej.

Man kann also feststellen, daß für
die künftige engere Zusammenarbeit
beider Armeen ein ständiger Mei-
nungsaustausch erforderlich ist;
insbesondere, wenn es um die Ver-
treter der höheren Führungs- und
Leitungsebene der Streitkräfte geht.
Umsomehr in der Zeit der Schaffung
von Grundlagen dieser Zusammen-
arbeit. Die Isolation, in welcher wir
uns befanden - oder man könnte
auch sagen, das sich über mehrere
Jahrzehnte fremd sein, haben be-
stimmte Barrieren und Hindernissen
auf dem Weg zur heutigen Annähe-
rung geschaffen. Sie sind aber nicht
so groß, wie man es sich vorstellen
könnte. Während solcher Diskussio-
nen wie sie im 6. deutsch-polnische
Offizierseminar geführt wurden,
kann man sich über den tatsächli-
chen Stand hinsichtlich der deutsch-
polnischen Militärkontakte überzeu-
gen.

Das durchgeführte Seminar hatte
seine vielfältige Spezifik. Zum er-
sten Mal hat die Akademie für Na-
tionale Verteidigung der polnischen
Armee an der Vorbereitung dieses
Seminars mitgewirkt. An diesem
Seminar haben zum ersten Mal zwei
junge deutsche Offiziere teilgenom-

Jednak za najważniejsze uważam zainicjowanie z inspiracji Pana prof. Hansa-Adolfa Jakobsena dyskusji wobec dużej grupy oficerów. W czasie minionego seminarium miało to miejsce w Krakowie, kiedy dyskusji przedstawiciele obu armii na temat: "Niemcy i Polacy w Europie - spojrzenie historyczno-polityczne" przysłuchiwało się i wypowiadało bez mała 100 polskich oficerów. Należy także odnotować, że seminarium odbywało się na terenie nowo utworzonego Krakowskiego Okręgu Wojskowego, w uroczym i atrakcyjnym zakątku Polski - Tatrach.

Organizatorzy imprezy niemało się napracowali, aby w okresie trzech dni zrealizować bardzo ambitny program. Nic zatem dziwnego, że bezpośrednie spotkania w mniejszych gronach odbywały się do wczesnych godzin rannych następnego dnia. Uważam to za niezbędne uzupełnienie dyskusji plenarnych. Wręcz pożądaną są bowiem nie tylko dyskusje oficjalne, ograniczone jak by nie było w swoich możliwościach, ale i bezpośrednie kontakty.

men, die an der polnischen Führungs- und Stabshochschule studieren. Als das wichtigste finde ich aber die aus der Anregung Herrn Prof. Hans-Adolf Jakobsen initiierte Diskussion mit Teilnahme einer großen Gruppe von Offizieren. Während des vergangenen Seminars fand diese Diskussion in Krakau statt, wo fast 100 polnische Offiziere der Diskussion von Vertretern beider Armeen über das Thema: "Deutsche und Polen in Europa - historisch-politische Aspekte" zugehört und dazu ihre Meinungen geäußert haben.

Es soll auch herausgehoben werden, daß das Seminar auf dem Gebiet des neu gegründeten Krakauer Militärbezirkes, in einem herrlichen Teil Polens - in der Tatra stattfand.

Die Organisatoren dieser Veranstaltung haben keinen Arbeitsaufwand gescheut, um innerhalb von drei Tagen das sehr ehrgeizige Programm zu realisieren. Man darf sich also nicht wundern, daß die mittelbaren Treffen in kleineren Kreisen seit den frühen Morgenstunden eines jeden nächsten Tages stattgefunden haben. Ich halte es für eine unentbehrliche Ergänzung der Plenardiskussionen. Es waren also nicht nur offizielle Diskussionen, sondern auch unmittelbare Kontakte erwünscht.

Tematyka dyskusji nawiązywała i przygotowywała do rozstrzygnięć praktycznych, a właściwie do zajęcia stanowiska w tej sprawie przez uczestników seminarium. Praktyka współpracy niemiecko-polskiej w dziedzinie wojskowej bowiem szczególnie interesowała uczestników dyskusji. Ograniczone ramy czasowe i konieczność zasygnalizowania uwarunkowań polityczno-międzynarodowych, jako podstawy dyskusji szczegółowej, nie pozwoliła na zamknięcie dyskusji w formie wyczerpujących wniosków. Wybrano racjonalne rozwiązanie. Mam tu na myśli tezy mjr. Scheffela i wprowadzenie do dyskusji nad celami przyszłej współpracy wojskowej Niemiec i Polski płk. dr. Jerzego Zielinskiego. Ten punkt seminarium pozwolił na rozpoczęcie pracy w grupach oraz na skoncentrowaniu się poszczególnych grup na wybranych tezach. W ten sposób uzyskano bardzo szczegółowe rozwinięcie poszczególnych tez.

Organizatorzy i uczestnicy seminarium nie stanowili gremium decydenckiego, chociaż dyskutowali nad istotnymi dla bezpieczeństwa Europy Środkowej i Wschodniej problemami. Nie pomniejsza to w żadnej

Die Themenauswahl der Diskussion knüpfte an die politischen Entscheidungen an und bereitete die Seminarteilnehmer zu diesen Entscheidungen und eigentlich zur Stellungnahme in dieser Frage vor. Denn die Praxis der deutsch-polnischen Zusammenarbeit im Militärbereich hat die Diskussionsteilnehmer besonders interessiert. Engegrenzter Zeitrahmen und die Notwendigkeit, die politisch-internationalen Voraussetzungen als die Grundlage einer ausführlichen Diskussion zu signalisieren, haben es nicht erlaubt, die Diskussion in Form von ausführlichen Schlußfolgerungen zu schließen. Man hat eine rationelle Lösung gewählt. Ich meine hier die Thesen von Herrn Major Scheffel und die Einführung zur Diskussion über die Ziele einer künftigen Militärzusammenarbeit Polens und Deutschlands, welche von Herrn Oberst i.G. Dr. Zielinski dargelegt wurden. Dieser Seminarpunkt hat gestattet, die Arbeit in den Gruppen zu beginnen und sich in den einzelnen Gruppen auf die ausgewählten Thesen zu konzentrieren. Auf diese Art und Weise wurde eine ausführliche Entwicklung der Thesen erzielt.

Die Veranstalter und die Teilnehmer des Seminars bildeten kein Entscheidungsgremium, obwohl sie über die für die Sicherheit Mittel- und Osteuropas wichtigen Probleme diskutiert haben. Dies bedeutet kei-

mierze znaczenia tego forum. Należy je doceniać i traktować jako społeczne gremium kompetentnych specjalistów, którzy wykorzystują okazję dla przedyskutowania w sposób bardziej swobodny istotnych dla ich działalności zawodowej kwestii. Ten pośredni sposób oddziaływania 6 Seminarium Oficerów Bundeswehry i Wojska Polskiego jest nie do zignorowania. Jego zaś treści zawarte w niniejszym opracowaniu mogą być spożytkowane w praktyce dalszych niemiecko-polskich kontaktów wojskowych. Odzwierciedlają one bowiem stan poglądów, oceny i wizje przyszłości przedstawiane przez oficerów na temat przyszłych struktur bezpieczeństwa na naszym kontynencie.

Sądzę, że dorobek seminarium stanowi cenną wartość, której nie sposób przecenić.

ne Unterschätzung dieses Forums. Man soll diese Forum richtig einschätzen und es als ein kompetentes Gremium von zuständigen Experten betrachten, die die Gelegenheit nutzen, die für ihre Berufstätigkeit wesentlichen Fragen, auf eine freiere Art und Weise zu diskutieren. Diese indirekte Art der Einwirkung des 6. deutsch-polnischen Seminars sei nicht zu übersehen. Seine in dieser Erarbeitung enthaltene Inhalte können in der Praxis in den weiteren deutsch-polnischen Militärkontakten genutzt werden. Diese Inhalte spiegeln den Stand der Meinungen, Einschätzungen, Beurteilungen und die Zukunftsbilder der Vertreter beider Armeen wider.

Ich meine, daß Erfahrungen des Seminars sehr wertvoll sind.

Prof. Janusz Prystrom
Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

Stosunki dwustronne: od konfrontacji do współpracy (1949 - 1989)

16 stycznia 1992 roku w ambasadzie polskiej w Kolonii i niemieckiej w Warszawie nastąpiła równocześnie wymiana dokumentów ratyfikacyjnych traktatu o potwierdzeniu istniejącej granicy oraz traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Odtąd stosunki między Niemcami i Polską można uznać za normalne - i to po raz pierwszy w historii obu państw przynajmniej od XVII wieku.

Bilaterale Beziehungen: von Konfrontation zur Kooperation (1949 - 1989)

Am 16. Januar 1992 fand in der polnischen Botschaft in Köln und in der deutschen Botschaft in Warschau der Austausch der Ratifikationsurkunden des Vertrages über die Bestätigung der zwischen Polen und Deutschland bestehenden Grenzen und des Vertrages über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit gleichzeitig statt. Seitdem können die Beziehungen zwischen Deutschland und Polen als normale Beziehungen angesehen werden - und zwar zum ersten Mal in der Geschichte beider Staaten mindestens seit dem XVII. Jh.

Co to znaczy? Nie chodzi przecież o pomyślnie zakończenie długiego procesu negocjacji i ratyfikacji traktatów. Kategoryczne stwierdzenie, że odtąd stosunki są normalne wymaga wyjaśnienia, a także zdefiniowania, czym jest ta normalność, czym różni się od sytuacji poprzednich oraz jaka to jest normalność, jak sytuuje się w świecie współczesnym, i wreszcie jakie są jej wartości oraz jakie kryją się za tym zagrożenia.

Opinia publiczna - nie tylko polska, choć ta przede wszystkim, lecz także niemiecka - jest w tej materii zdezorientowana i nieufna. Już kilkakrotnie po zawarciu poprzednich traktatów i po złożeniu optymistycznych oświadczeń wszystko znowu się psuło. W szczególności, traktat warszawski zawarty 7 grudnia 1970 roku nazwano "normalizacyjnym" i wiązano z nim duże nadzieje. Potem jednak nastąpiło rozczarowanie. Wielokrotnie już pisano w tej sprawie. Trzeba jednak jeszcze raz powtórzyć: traktat z 7 grudnia 1970 roku był - mimo wszystkich jego słabych stron naprawdę ważny, gdyż po raz pierwszy po wojnie nastąpiło nawiązanie stosunków dyplomatycznych oraz ustanowienie pewnego *modus vivendi*, który mimo wszy-

Was bedeutet es? Es handelt sich doch nicht um die erfolgreiche Beendigung eines langen Prozesses von Verhandlungen und der Ratifikation von Verträgen. Eine kategorische Feststellung, daß seit dieser Zeit die Beziehungen normal sind bedarf einer Erklärung und auch eines Definierens, was ist nun diese Normalität, worin unterscheidet sie sich von den vorangegangenen Situationen sowie wie ist diese Normalität, was für einen Platz nimmt sie in der modernen Welt ein und nicht zuletzt welche Werte hat diese Normalität sowie welche Bedrohungen stecken hinter ihr.

Die öffentliche Meinung - nicht nur die polnische, obwohl die vor allem, sondern auch die deutsche, ist in dieser Materie desorientiert und mißtrauisch. Es ist mehrmals nach dem Abschluß von Verträgen und nach der Abgabe von optimistischen Erklärungen schiefgegangen. Insbesondere gilt dies für den am 7. Dezember 1970 abgeschlossen Warschauer Vertrag, der als "Normalisierungsvertrag" bezeichnet war und an dem man große Hoffnungen geknüpft hat. Dann kam es aber zu einer Enttäuschung. Darüber wurde viel geschrieben. Es muß noch einmal wiederholt werden: der Vertrag vom 7. Dezember 1970 - trotz aller seinen Schwächen - war ein wirklich wichtiger Vertrag, weil es zum ersten Mal nach dem Krieg zur An-

stwo przetrwał 20 lat. Jednak tamten traktat został zawarty w świecie podzielonym, Niemcy pozostawały podzielone na przeciwstawne ideologicznie i militarnie państwa, Polska zaś pozostawała członkiem radzieckiego imperium zewnętrznego.

W takim świecie nie można było ustanowić normalnych stosunków - jedynie modus vivendi, mający jednak niewątpliwie istotne znaczenie.

knüpfung von diplomatischen Beziehungen und zur Festsetzung eines modus vivendi gekommen ist, welcher trotz allem 20 Jahre überstanden hat. Jener Vertrag wurde jedoch in einer geteilten Welt abgeschlossen. Deutschland war in zwei ideologisch und militärisch gegensätzliche Staaten geteilt. Polen dagegen war das Mitglied des sowjetischen Außenimperiums. In einer solchen Welt konnte man keine normalen Beziehungen, sondern nur einen modus vivendi festsetzen, welcher jedoch zweifellos eine wesentliche Bedeutung hatte.

Świat się jednak zmienił i zarówno Polska, jak i Niemcy czynnie w tej zmianie uczestniczyły. Zmiany te stworzyły po raz pierwszy od wieków szansę na rzeczywistą normalizację. Przekonanie takie było dominujące wśród nowych sił politycznych w Polsce, które doszły w 1989 roku do władzy. Istniało więc przekonanie, że oto dla stosunków polsko-niemieckich otwiera się wyjątkowa szansa nie tylko na zakończenie konfliktu wynikającego z podziału świata na dwa obozy, ale przede wszystkim na zakończenie odwiecznego antagonizmu narodowego. Optimizm ten nowe siły polityczne w Polsce czerpały przede wszystkim z tego, że w tej rozstrzygającej rozgrywce historycznej zarówno Polska jak i Niemcy znalazły się po tej samej stronie.

Die Welt hat sich aber geändert und sowohl Polen als auch Deutschland haben an diesem Wandel aktiv teilgenommen haben. Dieser Wandel hat zum ersten Mal seit Jahrhunderten die Chance, eine wirkliche Normalisierung zu schaffen. Eine solche Überzeugung war unter den neuen politischen Kräften in Polen dominierend, die 1989 an die Macht gekommen sind. Es herrschte also die Überzeugung vor, daß für die deutsch-polnischen Beziehungen eine außergewöhnliche Chance vorliegt, nicht nur den wegen der Teilung der Welt in zwei Blöcke entstandenen Konflikt, aber vor allem den uralten nationalen Antagonismus zu beenden. Neue politische Kräfte in Polen haben diesen Optimismus vor allem davon entnommen, daß sich sowohl Polen als auch

Deutschland in diesem entscheidenden historischen Wettkampf auf derselben Seite gefunden haben.

Czy to jednak było wystarczające? Czy uważany przez niektóre koła polityczne w Polsce, a być może także niemieckie, za "odwieczny" polsko-niemiecki antagonizm narodowy, który się tylekroć odradzał i przybierał tak tragiczne formy, może się znowu po pewnym czasie odrodzić?

War das aber ausreichend? Kann der deutsch-polnische Antagonismus nach bestimmter Zeit wieder aufleben, welcher durch manche politische Kreise in Polen und vielleicht auch durch die in Deutschland als ein "uralter Antagonismus" angesehen wird und der schon so viele Male wiederstanden ist und so tragische Formen hatte?

Nowa polsko-niemiecka normalność, do czego jeszcze powrócę, powinna być więc takim stanem, w którym sąsiedzi uwolnili się zarówno od trwałych przyczyn długotrwałego antagonizmu narodowego, jak też od międzynarodowych przyczyn antagonizmu systemowego i ideologicznego okresu zimnej wojny.

Die neue deutsch-polnische Normalität - worauf ich noch zurückkomme - soll also ein solcher Zustand sein, in welchem sich die Nachbarn sowohl von dauerhaften Ursachen eines langfristigen nationalen Antagonismus als auch von den internationalen Ursachen des Systemantagonismus und von dem ideologischen Zeitraum des Kalten Krieges befreit haben.

Potwierdzenie tej wielkiej zmiany następuje nie tylko przez zawarcie traktatów, ale dokonuje się także w dwóch innych sferach: w świadomości historycznej oraz w porządku prawnotraktatowym.

Die Bestätigung dieses großen Wandels erfolgt nicht nur durch den Abschluß von Verträgen sondern auch in zwei anderen Bereichen: im geschichtlichen Bewußtsein und in der Rechts- und Vertragsordnung.

Oczywiście, bardzo istotne jest to, że polsko-niemieckie pojednanie dotyczy wyciszenia i złagodzenia głębokich urazów czasu wojny. Jednak obecnie, po uprawomocnieniu się dzieła traktatowego i pół wieku po

Es ist natürlich sehr wichtig, daß die deutsch-polnische Aussöhnung (Versöhnung) die Dämpfung und Milderung des tiefen Grolls aus der Kriegszeit betrifft. Jedoch heute, nachdem die Verträge rechtskräftig

tragedii wojennej, problem nie ogranicza się tylko do dramatu wojennego, lecz dotyczy również kształtowania świadomości historycznej, która w obu narodach formowała się w warunkach antagonizmu. Uzyskujemy nową perspektywę dziejową, z której widać, że konflikt obu narodów nie był jednak czymś odwiecznym i absolutnym, ale tylko tragicznym wydarzeniem, tylko anomalią, nawet jeśli trwała tak długo.

werden und nach einem halben Jahrhundert nach der Kriegstragödie beschränkt sich das Problem nicht nur auf das Kriegs-drama sondern es betrifft auch die Gestaltung des historischen Bewußtseins, welches sich in beiden Nationen unter den Bedingungen des Antagonismus gebildet hat. Wir erreichen eine neue geschichtliche Perspektive, aus welcher man sieht, daß die Konflikte beider Völker keine ewige und absolute Erscheinung sondern eine tragische Verkehrung (Verschiebung), eine Anomalie gewesen sind, auch wenn diese so lange gedauert haben.

Rozrachunki z przeszłością są często aktem odwagi. Odważne i - co trzeba tu jasno powiedzieć - znacznie wyprzedzające ówczesny stan świadomości historycznej i gotowości moralnej większości Polaków, były pojednawcze słowa biskupów polskich skierowane do katolików w Niemczech i wyciągnięcie ręki do zgody w listopadzie 1965 roku. Wyrazem godnej szacunku odwagi historycznej był też spontaniczny gest kanclerza Niemiec, Willy Brandta - gdy ukląkł w Warszawie w grudniu 1970 roku przed pomnikiem poświęconym pamięci ofiar i bojowników getta. Niełatwa była także decyzja prezydenta Lecha Wałęsy, zaproszenia na ubiegłoroczne

Die Abrechnungen mit der Vergangenheit sind oft ein Akt des Mutes. Die versöhnlichen Worte der Bischöfe an die Katholiken in Deutschland sowie das Bieten der Hand zur Versöhnung im November 1965 waren sehr mutig - und was hier klar gesagt werden muß - dem damaligen Stand des geschichtlichen Bewußtseins und der moralischen Bereitschaft der Mehrheit in Polen bedeutend vorausgeht sind. Der Ausdruck des achtungswürdigen geschichtlichen Mutes war auch die spontane Geste von Bundeskanzlers Willi Brand - als er im Dezember 1970 in Warschau vor der Gedenkstätte der Opfer und der Widerstandskämpfer des Gettos nieder-

obchody 50-tej rocznicy Powstania Warszawskiego prezydenta Niemiec - mimo oporów znacznej części społeczeństwa polskiego.

gehniet ist. Nicht leicht war auch die Entscheidung des Präsidenten, Lech Wałęsa, den Präsidenten der Bundesrepublik Deutschland, trotz des Widerstandes eines bedeutenden Teils der polnischen Gesellschaft zur vorjährigen Feier des 50. Jahrestages des Warschauer Aufstandes einzuladen.

Częścią dzieła życia i Testamentu Konrada Adenauera było pojednanie Niemiec z Francją. W swoim pierwszym exposé rządowym w październiku 1949 roku powiedział, że po latach nazistowskiego barbarzyństwa chcemy pokoju, przyjaźni i pojednania ze wszystkimi naszymi dawnymi wrogami wojennymi. Przede wszystkim z Izraelem, Francją oraz Polską.

Ein Teil des Lebenswerkes und des Testamentes von Konrad Adenauer war die Versöhnung Deutschlands mit Frankreich. In seinem ersten Regierungsexposé im Oktober 1949 hat er gesagt, daß wir (Deutschen) nach Jahren der nazistischen Barbarei den Frieden, die Freundschaft und die Versöhnung mit allen damaligen Kriegsfeinden wollen. Vor allem - mit Israel, Frankreich und Polen.

Adenauer wniósł swój wkład do pojednania z Francją i Izraelem. Niestety, nie było mu dane ze względu na warunki historyczne tamtych czasów, aby urzeczywistnić także pojednanie również z Polską.

Adenauer hat seinen Beitrag zur Versöhnung mit Frankreich und Israel geleistet. Aufgrund der historischen Bedingungen in der damaligen Zeit konnte er leider nicht eine solche Versöhnung auch mit Polen zu verwirklichen.

Przemawiając w Bundestagu, 28 kwietnia 1995 roku, polski minister spraw zagranicznych, Władysław Bartoszewski, powiedział: "Polska odzyskała suwerenność polityczną. Odzyskujemy także suwerenność duchową. Jej miarą jest poczucie moralnej odpowiedzialności za całą historię, w której - jak zawsze - są

Der polnische Außenminister Władysław Bartoszewski hat während seiner Rede im Bundestag am 28. April 1995 gesagt: "Polen hat seine Souveränität wiedergewonnen. Polen gewinnt auch die geistige Souveränität wieder. Ihr Maßstab ist das moralische Verantwortungsgefühl für die ganze Geschichte, in

karty i jasne, i ciemne. Jako naród szczególnie doświadczony wojną poznaliśmy tragedię wysiedleń przymusowych oraz związanych z nimi gwałtów i zbrodni. Pamiętamy, że dotknęły one także rzesze ludności niemieckiej i że sprawcami bywali także Polacy. Chcę otwarcie powiedzieć, że bolejemy nad indywidualnymi losami niewinnych Niemców dotkniętych skutkami wojny, którzy utracili swoje ojczyste strony". Tak powiedział minister Bartoszewski, który w Niemczech cieszy się szczególnie wysokim uznaniem.

Podczas wojny i po jej zakończeniu miliony ludzi musiały opuścić swe ziemie rodzinne. Dla wielu Polaków były to ziemie za Bugiem, dla wielu Niemców za Odrą i Nysą. Te dwie grupy ludzi nie mogły ze sobą rozmawiać - gdyby tak było, oba nasze narody mogłyby się znacznie wcześniej porozumieć i zrozumieć. Ale polscy wysiedleńcy ze wschodu nie mogli nawet prowadzić monologu w tych sprawach. A jeżeli osiadali na polskich Ziemiach Zachodnich - a głównie tam osiadali - to zjawiali się tam nie jako zwycięzcy, raczej uważali się za ofiary wojny, której nigdy nie chcieli i której wybuchu nie zawinił. Przełom roku 1989 stworzył możliwości swobodnej dys-

welcher es - wie immer - helle und dunkle Seite gibt. Als die vom Krieg besonders betroffene Nation haben wir die Tragödie der Zwangsaus-siedlung und die damit verbundenen Gewalttaten und Verbrechen kennengelernt. Wir denken daran, daß diese Gewalttaten und Verbrechen auch die Masse der deutschen Bevölkerung getroffen haben und, daß ihre Täter auch Polen waren. Ich möchte offen sagen, daß wir individuelle Schicksale und Leiden einzelner Deutschen bedauern, die von Kriegsfolgen getroffen wurden und ihre Heimat verloren haben". Das hat Minister Bartoszewski gesagt, der in Deutschland hohe Achtung genießt.

Alle hier Anwesenden wissen, daß während des Krieges und nach seiner Beendigung Millionen Menschen gezwungen waren, ihre Heimat zu verlassen. Für viele Polen waren es die Gebiete ostwärts des Bug, für viele Deutsche die Gebiete ostwärts der Oder und der Neiße. Die beiden Menschengruppen durften (konnten) nicht miteinander reden - wenn sie miteinander hätten reden können - so hätten sich unsere Völker (Nationen) früher verständigen und verstehen können. Die polnischen Aussiedler aus dem Osten konnten in dieser Angelegenheiten sogar keinen Monolog führen. Und wenn sie sich auf den polnischen Westgebieten angesiedelt haben, so

kusji politycznej. Skoro już wolno mówić o losie wysiedlonych z Wilna i Lwowa, łatwiej też dostrzec ludzki wymiar dramatu wysiedleń z Wrocławia czy Szczecina. Prawno-polityczne uregulowanie problemu zjednoczenia Niemiec i ich granic sprawiło, że dzisiaj rozmowa o "utraco-nej ojczyźnie nie musi budzić obaw o pokojowy ład w Europie.

kamen sie dorthin nicht als Sieger, sie haben sich selbst eher als Opfer des Krieges angesehen, den sie nicht gewollt haben und an dessen Ausbruch sie nicht schuldig waren. Der Umbruch des Jahres 1989 hat die Möglichkeit einer zwanglosen politischen Diskussion geschaffen. Wenn man schon über das Schicksal der Aussiedler aus Wilnus, Lwow sprechen darf, so ist es einfacher die Dimension des Dramas von Aussiedlungen aus Wrocław (Breslau) oder aus Szczecin (Stettin) zu erblicken. Rechtspolitische Regelungen des Problems der Wiedervereinigung Deutschlands und seiner Grenzen hatte zur Folge, daß heute das Gespräch über "die verlorene Heimat" keine Befürchtungen um die Friedensordnung in Europa erwecken muß.

Wspomniany już Traktat graniczny z 14 listopada 1990 roku, w którym Zjednoczone Niemcy uznały istniejącą granicę z Polską, przypomina w swej preambule o "... ogromnych cierpieniach, jakie przyniosła ta wojna". Mówi on w szczególności również o utracie stron rodzinnych przez wielu Niemców i Polaków w wyniku wypędzenia i przesiedlenia. Jest to z pewnością bolesny rozdział w historii polskich i niemieckich przesiedleńców. Lecz jest to rozdział definitywnie zamknięty.

Der schon erwähnte Grenzvertrag vom 14. November 1990, in welchem das vereinte Deutschland die Grenze mit Polen anerkannt hat, erinnert in seiner Präambel an: "... große Leiden, welche dieser Krieg mit sich brachte". Der Grenzvertrag spricht insbesondere auch über den Verlust der Heimat vieler Deutscher und Polen als Ergebnis der Vertreibung und Umsiedlung. Dies ist bestimmt das schmerzhafteste Kapitel in der Geschichte der deutschen und polnischen Aussiedler. Aber dieses Kapitel ist definitiv geschlossen.

Jak już kilkakrotnie wspominałem, przełomową rolę w stosunkach polsko-niemieckich odegrały jednak fakty i decyzje z lat 1989 - 1990 i w nich widzimy kamień węgielny, trwałą podstawę obecnych i przyszłych stosunków między naszymi państwami. Mam tu na myśli wizyty kanclerza Kohla w Polsce w listopadzie 1989 roku, przerwana pamiętnymi wydarzeniami berlińskimi z 9 listopada, ale wizytę wznowioną i dokończoną. Polska opinia publiczna dostrzegła w powrocie kanclerza do Warszawy ważny krok polityczny, akcentujący znaczenie stosunków między naszymi państwami i narodami na progu nowej ery w historii. Docenione zostało spotkanie w Krzyżowej i dostrzeżony znak pokoju przekazany sobie przez kanclerza Niemiec i premiera rządu polskiego, Tadeusza Mazowieckiego.

Wie ich es schon mehrmals erwähnt habe, eine entscheidende Rolle in den deutsch-polnischen Beziehungen spielten aber die Tatsachen und Entscheidungen aus den Jahren 1989-1990. Und hier sehen wir den Grundstein, eine dauerhafte Grundlage für gegenwärtige und zukünftige Beziehungen zwischen unseren Staaten. Ich meine hier den Besuch des Bundeskanzler Kohl in Polen im November 1989, welcher wegen der bekannten Berliner-Ereignisse vom 9. November unterbrochen wurde. Dieser Besuch wurde aber erneut fortgesetzt und zum Abschluß gebracht. Die polnische öffentliche Meinung hat in der Rückkehr des deutschen Kanzlers nach Warschau einen wichtigen politischen Schritt gesehen, welcher die Bedeutung der Beziehungen zwischen unseren Staaten und Völkern an der Schwelle einer neuer Ära in der Geschichte betont. Es wurde die Begegnung in Kreisau gewürdigt und das Zeichen des Friedens wahrgenommen, welches durch den Kanzler Deutschlands und des Ministerpräsidenten der polnischen Regierung, Tadeusz Mazowiecki, gegebenwunsche.

"Wspólne Oświadczenie" podpisane przez szefów obu rządów w Warszawie, w dniu 14 listopada 1989 roku, wspomniany już Traktat między Polską i Niemcami o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy podpisany 14 listopada 1990 roku w War-

Der Minister Bartoszewski hat im Bundestag gesagt: "Die Gemeinsame Erklärung", unterzeichnet von den Regierungschefs beider Staaten am 14. November 1989 in Warschau, der schon erwähnte Vertrag zwischen Deutschland und Polen

szawie oraz Traktat między Polską i Niemcami o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn 17 czerwca 1991 roku, stanowiły w oczach strony polskiej, ale także i w oczach innych państw europejskich, zamknięcie tragicznie obciążonego okresu w stosunkach wzajemnych Niemców i Polaków, otymistyczną zapowiedź nowego początku - w ramach wspólnego ładu europejskiego" - powiedział min. Bartoszewski w Bundestagu.

über die Bestätigung der zwischen ihnen bestehenden Grenze, unterzeichnet am 14. November 1990 in Warschau, sowie der Vertrag zwischen Deutschland und Polen über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit, unterzeichnet am 17. Juni in Bonn waren nach Einschätzung der polnischen Seite und auch nach Einschätzung anderer europäischen Staaten der Abschluß eines in den gegenseitigen deutsch-polnischen Beziehungen tragisch belasteten Zeiraumes und eine optimistische Ankündigung einer neuen Ordnung - im Rahmen der europäischen Ordnung".

Wracając jeszcze raz do roku 1989, do tego Wielkiego Zwrotu w Europie, będącego jednocześnie częścią globalnego procesu historycznego. W jego rezultacie ukształtowały się po raz pierwszy od wielu wieków nowe stosunki polsko-niemieckie, które nazwaliśmy nieantagonistyczną normalnością. Niezbędne pozostało jeszcze dokonanie zmian w utrwaloną przez wieki stancję świadomości narodowej w obu krajach. Ale i ten proces jest w toku - o czym wspominaliśmy. Nowa normalność polega przede wszystkim na nieustannym przezwyciężaniu i trwałym usunięciu przyczyn wielowiekowych konfliktów i antagonizmów.

Kommen wir noch einmal zum Jahre 1989, zu dieser "Großen Wende" in Europa zurück, welche zugleich ein Bestandteil des globalen historischen Prozesses ist. In dessen Ergebnis sich zum ersten Mal seit Jahrhunderten neue deutsch-polnische Beziehungen gestaltet haben, die wir als eine nicht antagonistische Normalität bezeichneten. Es ist noch notwendig, einem Wandel des im Verlaufe von Jahrhunderten verankerten Zustandes des nationalen Bewußtseins in beiden Ländern vorzunehmen. Aber auch dieser Prozeß ist dabei, realisiert zu werden, was wir schon erwähnt haben. Die neue Normalität besteht vor allem in der ständigen Überwindung und in der dauerhaften Beseitigung der Ursa-

chen von mehrere Jahrhunderte dauernden Konflikten und Antagonismem.

Obecna normalność w stosunkach polsko-niemieckich to jednak nie tylko normalność nieantagonistyczna, ale oznacza to również, że nie jesteśmy już przeciw sobie (gegenseinander) i stan ten jest utrwalany. Ale normalność ta kryje w sobie również wielkie zagrożenie, które może zniweczyć to, co zostało dokonane w ciągu tych kilku burzliwych ostatnich lat. Zagrożenie to nazywa się: obok siebie (nebeneinander). Ścisłej mówiąc, znaleźliśmy się na rozstajnych drogach wiodących w dwóch różnych kierunkach: RAZEM lub OBOK SIEBIE. W formule OBOK SIEBIE kryje się pułapka, która może spowodować niespełnienie pierwotnych celów i oczekowań, jakie Polacy wiązali z rozszerzeniem sprawdzonej, głębokiej demokracji Republiki Federalnej do linii Odra - Nysa. OBOK SIEBIE w stosunkach z Niemcami może znaczyć dla Polski również OBOK EUROPY. Nie mogą tego wciąż pojąć nacjonalistyczne grupy w Polsce, które wierzą w Polskę autarkiczną, w "Polskę dla Polaków", to znaczyłoby w praktyce w kraj izolowany i osamotniony, kraj coraz bardziej cywilizacyjny zacofany. Jestem przekonany, że również Niemcy nie chcą mieć takiego zacofanego sąsiada.

Die gegenwärtige Normalität in den deutsch-polnischen Beziehungen ist nicht nur eine nicht antagonistische Normalität, sondern dies bedeutet auch, daß wir nicht gegeneinander stehen und daß ein solcher Zustand gefestigt ist. Aber diese Normalität verbirgt in sich auch eine große Bedrohung die das alles zunichte machen kann, was innerhalb von diesen einigen stürmischen Jahren erzielt worden ist. Diese Bedrohung heißt "NEBENEINANDER". Präziser ausgedrückt, wir stehen am Schneideweg, der in zwei verschiedene Richtungen führt: ZUSAMMEN oder NEBENEINANDER. In der Formel: NEBENEINANDER verbirgt sich eine Falle, die eine Nichterfüllung der ursprünglichen Ziele und Erwartungen zur Folge haben könnte, welche Polen mit der Erweiterung der bewährten, tiefen Demokratie der Bundesrepublik Deutschland bis zur Oder-Neiße-Linie verbunden hat. Das NEBENEINANDER in den Beziehungen mit Deutschland kann für Polen auch NEBEN EUROPA bedeuten. Dies können die nationalistischen Gruppen in Polen immerhin nicht begreifen, die an das autarkie Polen, an das "Polen für Polen", und was in der Praxis bedeuten würde, an ein isoliertes und einsames und immer

mehr zivilisatorisch rückschrittliches Land glauben. Ich bin davon überzeugt, daß auch Deutschland einen solchen rückschrittlichen Nachbarn nicht haben will. Die Formel "ZUSAMMEN" hat also keine vernünftige Alternative. Nur eine solche Formel kann dazu beitragen, das neue Modell der deutsch-polnischen Beziehungen zu gestalten und die Teilungen in Europa zu überwinden. Dieser Prozeß dauert schon an und wird fortgesetzt. Damit aber dieser Prozeß ganz und voll wirksam wird, muß er einige fundamentale (grundlegende) Bedingungen erfüllen.

Tak więc formuła "RAZEM" nie ma żadnej rozsądnej alternatywy. Tylko taka formuła może się przyczynić do kształtowania nowego modelu stosunków polsko-niemieckich oraz do przezwyciężenia podziałów w Europie. Proces ten już trwa, postępuje dalej - po to jednak, by był w pełni skuteczny, musi spełniać kilka fundamentalnych warunków.

Po pierwsze, musi opierać się na trwałym fundamencie wspólnych wartości europejskich. To właśnie przede wszystkim akceptacja tych wartości powinna decydować o przynależności do Europy i instytucji stanowiących o jej tożsamości.

Die Formel "ZUSAMMEN" hat also keine vernünftige Alternative. Nur eine solche Formel kann dazu beitragen, das neue Modell der deutsch-polnischen Beziehungen zu gestalten und die Teilungen in Europa zu überwinden. Dieser Prozeß dauert schon an und wird fortgesetzt. Damit aber dieser Prozeß ganz und voll wirksam wird, muß er einige fundamentale (grundlegende) Bedingungen erfüllen.

Erstens: er muß sich auf einem festen (dauerhaften) Fundament gemeinsamer europäischen Werte stützen. Vor allem soll gerade die Akzeptanz dieser Werte über die Angehörigkeit zu Europa und zu den Institutionen, die über ihre Identität zeugen, entscheiden,

Po drugie, wśród wartości europejskich my, Polacy, uznajemy otwartość wobec tych wszystkich narodów, które dają dowody służenia wspólnej europejskiej sprawie. Zawansowanie reform w państwach postkomunistycznych powinno się ściśle łączyć z odpowiednią intensywnością procesu integracyjnego w stosunku do tych państw.

Po trzecie, ze strony naszych zachodnich partnerów, w tym i Niemiec, Polska pragnie widzieć jasną wolę otwarcia i poszerzenia instytucji europejskich oraz euroatlantycznych. Wierzymy, że nie zacznie znów dominować na Zachodzie ciasny "realizm" rozumowania w kategoriach "stref wpływów", "buforów" czy uznawania "historycznych interesów" ościennych mocarstw (der Nachbar-großmächte), który święcił triumfy w Jaltie.

Z powyższego wynika kolejny, czwarty warunek - że proces integracji skierowany na Wschód nie zostanie powstrzymany.

Nie chcemy podziałów europejskich, ani starych, ani nowych. Chcemy stałego postępu procesu jednoczenia Europy, którego niedawnym i szczególnym etapem było zjednoczenie Niemiec.

Zweitens: von (unter) den europäischen Werten erkennen wir, Polen, die Offenheit gegenüber all diesen Völkern an, die es beweisen, einer gemeinsamen Sache zu dienen. Das Fortschreiten von Reformen in den postkommunistischen Staaten soll eng mit entsprechender Intensivität des Integrationsprozesses im Verhältnis zu diesen Staaten verbunden sein.

Drittens: Polen will von seiten unserer westlichen Partner, davon auch seitens Deutschlands, einen klaren Willen der Offenheit und Erweiterung der europäischen und euroatlantischen Institutionen sehen. Wir glauben, daß im Westen kein enger "Realismus" des Verstehens in den Kategorien wie: "Einflußzone", "Puffer" oder auch der Anerkennung der "historischen Interesse" der Nachbargroßmächte dominieren wird, welcher in Jalta Triumphe feierte.

Aus dem Obigen ergibt sich die nächste - vierte Bedingung - und zwar daß der Integrationsprozeß nach Osten nicht aufgehalten wird

Wir wollen keine europäischen Teilungen, weder die alten noch die neuen. Wir wollen einen ständigen Fortschritt des Vereinigungsprozesses Europas, dessen jüngste und besondere Etappe die Wiedervereinigung Deutschlands gewesen ist.

Przykładem tworzenia nowych konstrukcji przewyższających stare podziały i bloki jest współpraca Polski z Niemcami i Francją w ramach tzw. Trójkąta Weimarskiego (Weimarer Dreieck). Ta szczególna forma współpracy państw Unii Europejskiej z krajem dawnego obszaru dominacji radzieckiej stanowi symbol pojednania trzech wielkich narodów europejskich. Dawny obszar wielkich wojen europejskich przekształca się w filar bezpieczeństwa kontynentu.

Chciałbym w tym miejscu przytoczyć krótki fragment przemówienia kanclerza Kohla, wygłoszonego w polskim parlamencie 6 lipca tego roku: "My Niemcy, uczynimy wszystko, co w naszej mocy, by pomóc Polsce na drodze jej integracji z Unią Europejską i z NATO... Polska potrzebuje Europa, ale Europa potrzebuje Polski. Bez Polski Europa jest niepełna. Moim życzeniem - jako szefa rządu - jest, aby w najbliższej przyszłości, w tym dziesięcioleciu, Polska znalazła drogę do Unii Europejskiej i do NATO".

Ein Beispiel für die Schaffung neuer Konstruktionen, die die alten Teilungen und Blocks überwinden, ist die Zusammenarbeit Polens mit Deutschland und Frankreich im Rahmen des sg. Weimarer Dreiecks. Diese besondere Form der Zusammenarbeit der Staaten der UE mit einem Land aus dem ehemaligen Gebiet der sowjetischen Dominanz bildet ein Symbol der Versöhnung dreier großen, europäischen Großmächte. Der ehemalige Raum großer europäischer Kriege wandelt sich in eine Sicherheitssäule des Kontinentes um.

An dieser Stelle möchte ich noch einen Teil der Rede von Kanzler Kohl zitieren, welche er am 6. Juli dieses Jahres im polnischen Parlament gehalten hat: "Wir Deutschen werden alles tun, was in unserer Macht steht, Polen auf dem Weg seiner Integration in die EU und in die NATO zu helfen.... Polen braucht Europa, aber Europa braucht Polen. Ohne Polen ist Europa nicht vollständig. Mein Wunsch - als Regierungschef - ist es, daß in der nächsten Zukunft, in diesem Jahrzehnt, Polen den Weg in die EU und in die NATO findet."

Pojednanie jako moralny akt jest kwestią wyłącznie indywidualnych decyzji. Gesty i symbole pojednania wyrażane przez przywódców politycznych nie zwalniają pojedynczego człowieka od refleksji nad własną winą i odpowiedzialnością. Dlatego niezbędnym warunkiem dialogu, bycia RAZEM a nie OBOK SIEBIE jest uczestnictwo w nim coraz szerszych kręgów społeczeństw obu państw. Pamięć i refleksja historyczna muszą i będą towarzyszyć naszym stosunkom. Nie powinny jednak stanowić dla nich głównej motywacji, lecz torować drogę motywacjom współczesnym i skierowanym w przyszłość. Rozwijające się kontakty i współpraca między siłami zbrojnymi Republiki Federalnej Niemiec i Polski są dobitnymi przykładami takiego właśnie rozumienia wymogów przyszłości. trudno o bardziej wymowny symbol tych nowych stosunków polsko-niemieckich.

Die Versöhnung als der moralische Akt, ist ausschließlich die Sache der individuellen Entscheidungen. Geste und Symbole der Versöhnung, die von politischen Führern geäußert werden, befreien den individuellen Menschen nicht, über eigene Schuld und Verantwortung nachzudenken. Darum ist eine unentbehrliche Bedingung des Dialogs, des ZUSAMMENSEINS und nicht des NEBENEINANDERSEINS, die Teilnahme Prozeß immer breiterer Kreise der Gesellschaft beider Staaten an diesem Prozeß. Unsere Beziehungen müssen vom historischen Gedenken und Nachdenken begleitet werden. Das historische Gedenken und Nachdenken sollte jedoch für diese Beziehungen keine Hauptmotivation sein, sondern den gegenwärtigen und den in die Zukunft gerichteten Motivationen den Weg bahnen. Die sich zwischen der Streitkräften der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen entwickeln den Kontakte und Zusammenarbeit sind ein ausdrückliches Beispiel gerade eines solchen Verstehens der Herausforderungen der Zukunft. Es ist schwer, ein ausdrucksvolleres Symbol dieser neuen deutsch-polnischen Beziehungen zu finden.

Rok 1995 obfitował w wielkie rocznice, ukazując szerokie spektrum historii ludzkości zarówno w jej niszczącym, jak i twórczym działaniu. 50-ta rocznica zakończenia drugiej wojny światowej, przymusowych przesiedleń oraz Jalty oświadniają ogrom zniszczenia. 30-ta rocznica orędzia biskupów polskich - uświadamia wolę pojednania. 200-ta rocznica trzech rozbiorów Polski stanowi memento dla kruchej polskiej demokracji. Natomiast 200-ta rocznica ukazania się "Traktatu o wiecznym pokoju" Immanuela Kanta przypomina o odwiecznym, nie zrealizowanym dotąd marzeniu o świecie wolnym od przemocy i gwałtu.

Das Jahr 1995 war reich an großen Jahrestagen und hat das breite Spektrum der Geschichte der Menschheit sowohl in deren vernichtenden als auch in deren schöpferischen Handelns gezeigt. Der 50. Jahrestag der Beendigung des 2. Weltkrieges und der Zwangsaussiedlungen, sowie der von Jalta machen uns den Umfang der Vernichtung bewußt. Der 30. Jahrestag der Botschaft der polnischen Bischöfe macht den Willen der Versöhnung bewußt. Der 200. Jahrestag der 3. Teilung Polens bildet eine Memento für die schwache polnische Demokratie. Der 200. Jahrestag der Veröffentlichung "Der Schritt zum ewigen Frieden" von Immanuel Kant erinnert an den ewigen, bisher noch nicht erfüllten Traum von einer von der Gewalt und von den Gewalttaten freien Welt.

Werner von Scheven

Generalleutnant a.D. / gen.por. w stanie spoczynku

Potsdam

Aspekte einer neuen Sicherheitsstruktur in Europa

35 Jahre lang war es ganz klar. Die westdeutsche Bundesrepublik hält sich nolens volens die Bundeswehr als ihren Beitrag zur Nordatlantischen Allianz; und diese Allianz sorgt dafür, daß wir trotz des Kalten Krieges in Frieden leben können. Darum stationieren die Hauptverbündeten auch einen Großteil ihrer Streitkräfte zwischen Rhein und Elbe. Seit fünf Jahren ist nun alles anders, wir sind wieder ein Land, ganz souverän, und auch die NATO ist nicht mehr das was sie einmal war. Wichtige Mitglieder haben mächtig abgerüstet. Die Multinationalität der Streitkräftestrukturen schreitet auch aus diesem Grunde fort. Alle Korpsstäbe auf deutschem Gebiet und in Straßburg, mit Aus-

Aspekty nowego systemu bezpieczeństwa europejskiego

Przez okres 35 lat sytuacja była całkowicie jasna. Republika Federalna Niemiec chcąc niechcąc utrzymywała Bundeswehrę jako swój wkład do Sojuszu Północnoatlantyckiego; Sojusz zaś dbał o to, żeby pomimo zimnej wojny mieszkańcy naszego państwa mogli żyć w pokoju. Siły zbrojne głównych sojuszników stacjonowały na obszarze pomiędzy Renem i Łabą. Od pięciu lat wszystko się zmieniło; znowu jesteśmy jednym krajem, całkowicie suwerennym, ale także i NATO nie jest już tym, czym było. Ważniejsi członkowie NATO dokonali znacznej redukcji zbrojeń. Z tego też względu postępuje również tworzenie wielonarodowościowych struktur organizacyjnych sił zbrojnych państw paktu.

nahme des IV. Korps in Potsdam, sind multinationale Führungsstäbe geworden. Die NATO will. Stützpfeiler eines neuen kooperativen europäischen Sicherheitssystems werden, ohne ihre bisherige Zielsetzung der kollektiven Verteidigung zu verändern. Sie hat über die Aufnahmewünsche zahlreicher mittel- und osteuropäischer Staaten zu entscheiden. Bundesverteidigungsminister Rühle scheint der polnischen Mitgliedschaft dabei eine Priorität zuzumessen.

Seit dem Ende des kalten Krieges kann auch Deutschland am internationalen Krisenmanagement teilnehmen, wie seine Alliierten es bisher schon konnten und getan haben. Ziel ist es dabei, Krisen vorzubeugen, einzudämmen, auf Distanz zu halten. Krisen außerhalb Deutschlands sind es, die den Keim neuer Sicherheitsrisiken oder gar neuer Kriegsgefahr auch für unser Land in sich tragen. Ostwärts unserer Grenzen liegen nach unserer Auffassung die größten Sicherheitsrisiken auf dem Kontinent. Mittelmeerränder sehen das durchaus anders.

Wir Deutschen fühlen uns ungemütlich an der Front einer Zone der Stabilität vis a vis einer Zone der Instabilität, wollen endlich nicht mehr das Land an der europäischen

Wszystkie sztaby korpusów rozmieszczone na obszarze Republiki Federalnej oraz w Strasburgu, z wyjątkiem 4 Korpusu w Poczdamie, stały się sztabami wielonarodowościowymi. NATO chce stać się podporą nowego europejskiego systemu bezpieczeństwa opartego na współdziałaniu, nie zmieniając swojego dotychczasowego celu polegającego na zbiorowej obronie. Ponadto Pakt Północnoatlantycki stoi przed podjęciem decyzji o przyjęciu wielu państw ze środkowej i wschodniej Europy. Wydaje się, że federalny minister obrony Rühle nadaje w tym względzie priorytet polskiemu członkostwu.

Od zakończenia zimnej wojny również Niemcy mogą uczestniczyć w międzynarodowym zarządzaniu kryzysami, tak jak to mogli robić ich sojusznicy. Celem tego zarządzania jest zapobieganie, zażegnywanie kryzysów oraz utrzymywanie ich na dystans. Kryzysami poza terytorium Niemiec są sytuacje noszące w sobie zarzewie powstania nowych czynników ryzyka dla bezpieczeństwa ogólnego oraz dla naszego państwa czy też zwiększające prawdopodobieństwo wybuchu wojny. Naszym zdaniem największe czynniki ryzyka dla bezpieczeństwa na kontynencie występują na wschód od naszych granic. Mieszkańcy basenu Morza Śródziemnego widzą ten problem całkowicie inaczej. My, Niemcy, czujemy się nieswojo w przodzie

Scheidelinie sein.

Wir suchen Partner in der Krisenreaktion, auch außerhalb der heutigen Grenzen der Allianz. Partnership for Peace.

Wir Deutschen haben von daher ein Interesse am Thema NATO-Erweiterung. Ich habe dabei allerdings gemischte Gefühle, und stehe damit nicht allein. Das Wort "Erweiterung" (expansion) assoziiert etwas, das gar nicht der historischen Wahrheit entspricht. Es geht um die Entscheidung über vorliegende, mehr oder weniger formelle Anträge auf Mitgliedschaft. Nehmen wir uns den Artikel 10 des Nordatlantikvertrages vor, da heißt es: "Die Parteien können durch einstimmigen Beschluß jeden anderen europäischen Staat, der in der Lage ist, die Grundsätze dieses Vertrages zu fördern und zur Sicherheit des nordatlantischen Gebiets beizutragen, zum Beitritt einladen.(...)".

In unserem Falle dachte das Bündnis noch nicht daran, einen Staat einzuladen, doch bitte Mitglied zu werden; da lagen schon mehrere Anträge von den Staaten vor, die früher der Warschauer Vertragsorganisation oder der Sowjetunion angehörten, Und darüber ist nun zu

strefy stabilności vis a vis strefy niestabilności; nie chcemy już wreszcie być krajem znajdującym się na europejskiej linii granicznej. Szukamy partnerów do wspólnego reagowania na kryzysy, również poza dzisiejszymi granicami sojuszu. Partnerstwo dla pokoju /Partnership for Peace/

Stąd my Niemcy jesteśmy zainteresowani rozszerzeniem NATO. Osobiście mam jednak w tej mierze mieszane uczucia i nie jestem w tym osamotniony. Słowo "rozszerzenie" (ekspansja) kojarzy się z czymś, co całkowicie nie odpowiada realnej rzeczywistości. Chodzi o podjęcie decyzji co do mniej lub bardziej formalnych wniosków o członkostwo. Rozpatrzmy artykuł 10 Paktu Północnoatlantyckiego, w którym mówi się: " Strony mogą zaprosić jednomyślną uchwałą do przystąpienia każde inne państwo, które jest w stanie popierać zasady układu i przyczyniać się do bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego....".

W naszym przypadku sojusz nie myślał przecież o tym, aby zaprosić jakieś państwo na zasadzie: "proszę zostać naszym członkiem". Wcześniej bowiem zostało przedłożonych szereg wniosków o przyjęcie przez państwa należące wcześniej do Układu Warszawskiego lub do

entscheiden. Die Antragsteller bewerben sich gleichzeitig für die Mitgliedschaft in anderen europäischen Institutionen, wie der Europäischen Union. Wir werden nach dem Zusammenhang fragen müssen. Jedenfalls erklärte Minister Rùhe der Öffentlichkeit im Mai dieses Jahres, daß es um die Frage gehe, ob sich die NATO öffne oder ob sie sich dem freien Willen freier Nationen nach Mitgliedschaft verschließe. Den grundsätzlichen Beschluß, sich für neue Mitglieder zu öffnen, hatten die Staats- und Regierungschefs im Januar 1994 in Brüssel gefaßt. Im Dezember 1994 beschlossen die Außenminister der NATO, eine Studiengruppe einzusetzen, die sich vertieft mit den Kriterien einer NATO-Erweiterung, also mit dem Wie, beschäftigen und alle in diesem Zusammenhang aufkommenden Fragen klären sollte. Ausdrücklich ausgeschlossen blieb die Frage, welche Staaten in welchem Zeitraum aufgenommen werden könnten. Der NATO-Rat hat sich die Arbeit der Studiengruppe im September angehört. In diesem Herbst werden die gefundenen Kriterien mit allen Bewerberstaaten erörtert, um den Stand des Meinungsaustausches sodann im Dezember auf dem nächsten NATO-Ratstreffen diskutieren zu können. Ich komme darauf zurück.

Związku Radzieckiego. To zatem należy rozpatrzyć. Wnioskodawcy ubiegają się jednocześnie o członkostwo w innych instytucjach europejskich, takich jak Unia Europejska. Należałoby zatem odpowiedzieć również na pytanie o związek między tymi staraniami. Minister Rùhe oświadczył w każdym razie publicznie w maju tego roku, że chodzi o pytanie, czy NATO się otworzy, czy też zignoruje wolną wolę członkostwa w NATO wyrażoną przez wolne narody. Podstawową uchwałę dotyczącą otwarcia się sojuszu powzięli szefowie państw i rządów w styczniu 1994 roku w Brukseli. W grudniu 1994 roku ministrowie spraw zagranicznych NATO uchwalili powołanie grupy studyjnej, która miała się dogłębnie zajmować warunkami rozszerzenia NATO, a więc odpowiedzieć na pytanie: w jaki sposób - oraz wyjaśnić inne pojawiające się w związku tym wątpliwości. Wyraźnie brak także obecnie konkretnej odpowiedzi na pytanie, jakie państwa i kiedy mogłyby być przyjęte do sojuszu. Rada NATO zapoznała się we wrześniu z wynikami prac grupy studyjnej. Tej jesieni zostaną przedyskutowane opracowane przez tą grupę kryteria dla ubiegających się państw w celu umożliwienia późniejszego przedyskutowania poglądów poszczególnych państw na następnym spotkaniu Rady NATO. Do tego jeszcze powrócę.

Im Mai d.J. erinnerten die Präsidenten der Vereinigten Staaten von Amerika und der Russischen Föderation beim Treffen in Moskau gemeinsam an die Entscheidung des Gipfeltreffens der Organisation für Frieden und Zusammenarbeit in Europa (OSZE) vom Dezember 1994 in Budapest, ein Modell für die Gewährleistung einer umfassenden Sicherheit für Europa im 21. Jahrhundert zu entwickeln. Die Vereinigten Staaten -und Russland glauben, daß ein solches Modell anstreben sollte, ein ungeteiltes Europa aufzubauen, einen gemeinsamen Sicherheits- und Stabilitätsraum und ein System, das die größtmögliche Zusammenarbeit und Koordinierung zwischen allen Staaten der euro-atlantischen Region sicherstellt. In diesem System werden alle Staaten - so der Budapester OSZE-Gipfel - das verbriefte Recht haben; frei über ihre Sicherheitsarrangements zu entscheiden. Das solle Bündnisverträge einschließen, soweit diese sich entwickeln.

Was von solchen Mementos zu halten ist, wenn sie ein Staatschef beteuert, der nur wenige Wochen nach dem Budapester Gipfel zur gewaltsamen Konfliktbereinigung auf dem Gebiet der Tschetschenen am Südrande Rußlands schritt, ohne die Verpflichtungen zur Konsultation etc. zu erfüllen, beantwortet sich von selbst. Und so kann es ei-

W maju tego roku prezydenci Stanów Zjednoczonych Ameryki i Federacji Rosyjskiej na spotkaniu w Moskwie wspólnie przypomnieli decyzję podjętą na spotkaniu na szczycie w ramach Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) w grudniu 1994 w Budapeszcie, dotyczącą wypracowania elementów modelu wspólnego bezpieczeństwa europejskiego w XXI wieku. Stany Zjednoczone i Rosja sądzą, iż taki model powinien służyć zbudowaniu Europy zintegrowanej, ze wspólnym obszarem bezpieczeństwa i stabilności oraz systemu zapewniającego możliwie najszerszą współpracę i koordynację pomiędzy wszystkimi państwami regionu euroatlantyckiego. W systemie tym wszystkie państwa - tak mówią ustalenia spotkania na szczycie OBWE - mają zagwarantowane prawo do swobodnego zawierania układów jeżeli chodzi o zapewnienie swojego bezpieczeństwa. W modelu tym, o ile zostałby on zrealizowany, przewiduje się zawarcie umowy o sojuszu.

Czego jednak można oczekiwać po takich zapewnieniach, jeżeli jednym z zapewniających jest szef państwa, które już w kilka tygodni po budapesztańskim spotkaniu na szczycie przystępuje do rozwiązania za pomocą siły konfliktu w Czeczenii. Rosja nie spełniła tym samym przyjętych przez siebie zobowiązań, w tym zobowiązania do konsultacji.

gentlich auch nicht verwundern, daß Präsident Jelzin die Rhetorik seiner Militärführung übernahm, als er am 7. September die schrille Warnung ausrief, die "Flamme des Krieges könne über ganz Europa ausbrechen, wenn die NATO an Rußlands Grenzen vorrücke. Polen hat eine gemeinsame Grenze mit der Russischen Foederation. Offensichtlich ist das Ziel eines ungeteilten Europas ein besonders sensibler Punkt, nicht nur für die Russen. Dahinter steckt wohl auch das alte Bedrohungs- und Isolierungsgefühl des Russischen Reiches, das ein noch sehr lebendiges Erbe für die heutigen Moskowiter zu sein scheint.

Es kann nicht überraschen, daß im Anschluß an das Clinton Jelzin Treffen im Mai in Moskau die Nachricht verbreitet wurde, daß die Vereinigten Staaten die Mitgliedschaft Rußlands in der NATO nicht ein- für allemal ausschließen wollen. Damit waren die Europäer überhaupt nicht einverstanden.

Damit ist die Ausgangslage im Großen und Ganzen beschrieben. Gesucht wird ein Weg, Rußland wie Amerika in ein gesamteuropäisches kooperatives Sicherheitssystem zu integrieren und Rußland darin eine Rolle zuzuordnen, die Rußland ebenso wie seine Nachbarn befrie-

Nie moze zatem dziwić, że prezydent Jelcyn przyjął retorykę swoich dowódców wojskowych, gdy w dniu 7 września ogłosił przeraźliwe ostrzeżenie, w którym stwierdził, że "płomień wojny może ogarnąć całą Europę, jeżeli NATO posunie się naprzód do granic Rosji". Można tylko ironicznie ripostować, że widocznie idea nie podzielonej Europy jest istotnym przesłaniem nie tylko dla Rosjan. Faktycznie bowiem kryje się za tym stare poczucie zagrożenia i obawy przed izolacją pochodzące z okresu imperium rosyjskiego, które wydaje się być dla dzisiejszych Moskali ciągle żywym dziedzictwem. Taka postawa ma znaczenie dla Polski, która ma wspólną granicę z Federacją Rosyjską.

Nie moze zatem dziwić fakt, że na zakończenie spotkania Clintona z Jelcynem w maju tego roku w Moskwie została rozpowszechniona informacja, że Stany Zjednoczone nie wykluczają raz na zawsze możliwości członkostwa Rosji w NATO. Z takim stanowiskiem nie zgadzają się Europejczycy.

Wyjaśniły się tym samym założenia wstępne. Poszukiwana jest droga zintegrowania Rosji i Ameryki w ogólnoeuropejski współdziałający system bezpieczeństwa oraz przyporządkowania w nim Rosji takiej roli, która zadowoliliby zarówno ją, jak i jej sąsiadów. System ten mógł-

digt, und die es als einen Gewinn erscheinen läßt, wenn die NATO in einem solchen Sicherheitssystem eine tragende Säule darstellt. Dann dürfte auch die Akzeptanz weiterer Mitglieder in der NATO kein großes Problem mehr sein.

Bis jetzt hat diesen Weg niemand beschreiben können. Der Konflikt auf dem Balkan hat nicht nur abgelenkt, sondern auch die bestehenden europäischen Institutionen Glaubwürdigkeit und Selbstachtung gekostet. Der Konflikt hat Rußlands Sorge genährt, es könne aus dem Prozeß des Zusammenwachsens der europäischen Nationen ausgegrenzt werden.

Ich will im folgenden vier Fragen nachgehen:

1. Wie ist die Sicherheitslage im Gebiet zwischen der NATO und Rußland zu bewerten ?

2. Wie ist das Verhältnis zwischen Rußland und der NATO?

3. Wie ist der Zustand der NATO zu bewerten, und welche Kriterien und Optionen hat sie bei der Entscheidung über neue Mitglieder ?

Über allem steht die Frage, ob Osterweiterung der NATO und kooperatives europäisches Sicherheits-

by satysfakcjonować, gdyby NATO stanowiło w nim główny filar. Nie powinno być wtedy problemów z uzyskaniem dla niego akceptacji innych członków paktu.

Do tej pory nikt nie nakreślił tej drogi. Konflikt na Bałkanach nie tylko odwrócił uwagę od podobnych problemów, ale kosztował istniejące europejskie instytucje utratę wiarygodności i spadek poczucia społecznej przydatności. Konflikt odnowił obawy Rosji, że może ona być wyłączone z procesu zrastania się narodów europejskich.

W dalszej części swojego wystąpienia chciałbym zająć się odpowiedziami na następujące cztery pytania:

1. Jak należy ocenić sytuację bezpieczeństwa na obszarze pomiędzy NATO i Rosją?

2. Jak wyglądają stosunki pomiędzy Rosją i NATO?

3. Jak należy ocenić stan NATO i jakie sformułowało ono kryteria oraz opcje przy podejmowaniu decyzji o przyjęciu nowych członków?

Ponad wszystko zaś wylania się pytanie, czy rozszerzenie NATO na wschód oraz europejski zbiorowy

system überhaupt vereinbare Ziele sind.

Zur ersten Frage nach der Sicherheitslage der Staaten zwischen der NATO und der Russischen Föderation.

Die ehemaligen Zwangsverbündeten der Sowjetunion lassen ohne Ausnahme erkennen, daß ihre Hauptsorge um die nationale Sicherheit die Sicherheit vor Rußland ist. Dies ist auch das Hauptmotiv für die Bewerbung als Mitglied der Nordatlantischen Allianz. Jelzin beschwerte sich geradezu bei seinen Nachbarn in einer Fernsehrede, daß diese Rußland nach wie vor als eine Macht ansähen, die Böses im Schilde führe. Hier liegt freilich nicht nur Rußlands Problem. Es ist auch das große Problem der NATO. Die NATO steht nämlich als Bündnis gegen Rußland nicht zur Verfügung.

Es besteht Einvernehmen, daß es Sicherheit für den Kontinent nur mit, nicht aber gegen Rußland geben kann. Rußland hingegen hat seinen Standpunkt noch immer nicht verändert, wonach die NATO eine potentielle Bedrohung der Sicherheit Rußlands sei.

Mit der Auflösung der UdSSR hat sich die Lage der ehemaligen Mitgliedstaaten des Warschauer Vertrages grundsätzlich verbessert. Die Stationierung sowjetrussischer

systeme des Sicherheits sind dajacych sie pogodzie celami.

Przechodzę do odpowiedzi na pierwsze pytanie o bezpieczeństwo państw położonych pomiędzy NATO i Federacją Rosyjską.

Dawni przymusowi sojusznicy Związku Sowieckiego są zgodni, bez wyjątku, że głównym zagrożeniem dla nich jest Rosja. Jest to również głównym powodem ubiegania się przez te państwa o przyjęcie do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Jelcin skarżył się ostatnio na swoich sąsiadów w przemówieniu telewizyjnym, że w dalszym ciągu (tak samo jak przedtem ZSRR) uważają oni Rosję za potęgę, która ma złe zamiary. W takich reakcjach tkwi problem nie tylko dla Rosji, ale i dla NATO. NATO bowiem jako sojusz nie widzi siebie jako przeciwwaga Rosji.

Istnieje zgoda co do tego, że bezpieczeństwo kontynentu może być zapewnione tylko z Rosją, nie zaś przeciwko niej. Natomiast Rosja jeszcze nie zmieniła swojego punktu widzenia, wedle którego NATO stanowi potencjalne zagrożenie bezpieczeństwa Rosji.

Wraz z rozwiązaniem ZSRR zasadniczej zmianie uległa sytuacja dawnych państw członkowskich Układu Warszawskiego. Stacjonowanie wojsk radzieckich na terytorium

Truppen auf ihren Staatsgebieten ist beendet. Zwischen ihnen und der Russischen Föderation haben sich Staaten gebildet, die ihnen einen gewissen Pufferabstand zur militärischen Vormacht auf dem eurasischen Kontinent verschaffen. Die Ukraine, ebenso wie die baltischen Republiken, wollen sich mit der Rolle des Cordon Sanitaire nicht abfinden. Sie warnen die ostmitteleuropäischen Staaten, bei ihrem Streben in die NATO und andere westliche Organisationen die östlichen Nachbarn nicht zu vergessen.

Rußland ist zwar um die Festigung der Gemeinschaft Unabhängiger Staaten sehr bemüht, aber die Ukraine und Moldawien sind dem 1992 geschlossenen Vertrag über kollektive Sicherheit der GUS nicht beigetreten.

Alle Staaten zwischen Ostsee und Schwarzem Meer haben freien Zugang zum Westen und arbeiten auf den verschiedensten Gebieten mit NATO-Mitgliedstaaten zusammen. Das Programm "Partnerschaft für den Frieden" (PFP) wurde spät in 1993 von den USA initiiert und inzwischen von allen, auch Rußland angenommen. Die Zusammenarbeit all dieser Staaten mit der NATO und Rußland im Nordatlantischen Kooperationsrat zu Brüssel sowie das Programm "Partnerschaft für den Frieden" bieten gewisse Elemente der Sicherheit

tych państw zakończyło się. Pomiedzy tymi państwami a Federacją Rosyjską powstały państwa, które stworzyły na kontynencie euroazjatyckim pewien odstęp buforowy do tego czołowego mocarstwa wojskowego. Jednak Ukraina, tak samo jak republiki nadbałtyckie nie chce się zgodzić z rolą Cordon Sanitaire. Ostrzegają one wschodnio- i środkowo-europejskie państwa, aby przy ich dążeniu do NATO i do innych zachodnich organizacji nie zapominali o wschodnich sąsiadach.

Rosja bardzo się wprawdzie stara o umocnienie Wspólnoty Niezależnych Państw (WNP), ale Ukraina i Mołdawia nie przystąpiły do układu o zbiorowym bezpieczeństwie WNP, zawartego w 1992 roku.

Wszystkie państwa położone pomiędzy Bałtykiem a Morzem Czarnym mają swobodny dostęp do Zachodu i współpracują w różnych dziedzinach z państwami członkowskimi NATO. Program "Partnerstwo dla pokoju" (PIP) został zainicjowany później, w 1993 roku, przez Stany Zjednoczone i w międzyczasie przyjęty przez wszystkich, również przez Rosję. Współpraca tych wszystkich państw z NATO i Rosją w Północnoatlantycznej Radzie Współpracy w Brukseli, jak również program "Partnerstwo dla pokoju" stanowią już pewne elementy bezpieczeństwa.

Der KSZE-Prozeß hat die Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa hervorgebracht. Auch von der Arbeit der OSZE, vor allem aber von der implementierten Charta von Paris mit ihren Rüstungs- und Rüstungskontrollvereinbarungen zwischen Atlantik und Ural geht ein Stück Sicherheit für die ehemaligen Mitgliedstaaten des Warschauer Vertrages aus.

Rußland hat mit der Ukraine, Belarus und den baltischen Republiken einen bedeutenden Teil seiner Rüstungsindustrie und seiner militärischen Infrastruktur abgegeben. Auch auf diese Tatsache sind die Bemühungen Moskaus um eine gemeinsame Sicherheitspolitik und ein gemeinsames Streitkräfte-Oberkommando der Gemeinschaft Unabhängiger Staaten (GuS) gegründet.

Die Staaten zwischen Ostsee und Schwarzem Meer aber wenden ein: Der Tschetschenienkrieg beweise, daß Rußland unberechenbar sei. Man sehe nun das eklatante Versagen Rußlands als Partner auf dem Gebiet internationaler Sicherheit. Rußland muß sich in der Tat schwere Verstöße gegen internationale Abkommen vorhalten lassen:

- Der KSE (Konferenz über Streitkräfte in Europa) - Vertrag von Wien 1990 schreibt vor, daß die Unter-

Proces KBWE wydał na świat Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Również ze względu na efekty funkcjonowania OBWE, ale przede wszystkim w wyniku ustaleń uzupełniających Kartę Paryską z jej umowami o zbrojeniach i kontroli zbrojeń na obszarze pomiędzy Atlantykiem i Uralem bezpieczeństwo zostało zapewnione także w części i dla byłych państw członkowskich Układu Warszawskiego.

Rosja wraz z odejściem Ukrainy, Białorusi i Republik Nadbałtyckich pozbyła się znacznej części swojego przemysłu zbrojeniowego i infrastruktury wojskowej. Stało się to powodem starań Moskwy o wspólną politykę bezpieczeństwa i wspólne naczelne dowództwo sił zbrojnych WPN.

Oponują jednak państwa leżące pomiędzy Bałtykiem a Morzem Czarnym. Wojna w Czeczenii dowodzi, według nich, że Rosja jest nieobliczalna. Zawiedzenie Rosją jako partnerem w systemie międzynarodowego bezpieczeństwa można dostrzec bez trudu. Faktycznie bowiem Rosji zarzucić można ciężkie naruszenia międzynarodowych umów. Chodzi o:

- układ CFE zawarty we Wiedniu w 1990 roku, który nakazuje, że sygnatariusze układu (w tym Rosja)

zeichner (so Rußland) größere Truppenbewegungen anmelden müssen. Dies hat Rußland unterlassen.

- Der Wiener Vertrag über Vertrauens- und Sicherheitbildende Maßnahmen (VSBM) von 1994 schreibt vor, Einsätze von Landstreitkräften mit mindestens 9000 Mann anzukündigen. Auch dies hat Rußland nicht getan

- Nach derselben Vereinbarung unterliegen militärische Einsätze mit mehr als 13.000 Mann internationaler Beobachtung. Rußland hätte eine solche Einladung 72 Stunden vor dem Einsatz in Tschetschenien aussprechen müssen. Auch dies hat Rußland unterlassen

Weißrußland ist dabei, in die Umlaufbahn Großrußlands zurückzukehren. Der tatsächliche Wiederanschluß würde die Sicherheitslage der Ukraine, Litauens und Polens - auch mit Blick auf das Königsberger Gebiet - dramatisch verschlechtern. In einem Freundschaftsvertrag zwischen Moskau und Minsk vom März d.J. hat sich Belorus verpflichtet, die militärische Sicherung seiner Grenzen gemeinsam mit Rußland sowie Stützpunkte der russischen Luftstreitkräfte auf seinem Gebiet hinzunehmen.

Der Ukraine wird bald nichts anderes mehr übrigbleiben, als denselben

muszą zgłosić większe ruchy wojsk. Rosja zaniechała to czynić.

- Układ Wiedeński o środkach budowy zaufania i bezpieczeństwa z 1994 roku nakazuje uprzedzenie o użyciu sił lądowych z udziałem co najmniej 9000 żołnierzy. Rosja nie uczyniła również tego.

- Według tego samego porozumienia działania wojskowe z użyciem nie więcej niż 13000 żołnierzy (ludzi) podlegają międzynarodowej obserwacji. Rosja powinna złożyć takie zaproszenie na 72 godziny przed rozpoczęciem działań w Czeczeni. Również w tym przypadku Rosja tego nie uczyniła.

Białoruś jest w trakcie powrotu w orbitę wpływów Wielkiej Rosji. Rzeczywiste ponowne przyłączenie tego państwa do Rosji pogorszyłoby dramatycznie sytuację bezpieczeństwa Ukrainy, Litwy i Polski - również z uwagi na obszar Kaliningradu. W układzie o przyjaźni z marca tego roku zawartej pomiędzy Moskwą i Mińskiem Białoruś zobowiązała się przyjąć wojskowe zabezpieczenie swoich granic wspólnie z Rosją oraz do rozmieszczenia na swoim terytorium baz rosyjskich sił powietrznych.

Ukrainie nie pozostanie wkrótce nic innego jak pójść tą samą drogą. Do-

Weg zu gehen. Das eher rücksichtsvolle Verhalten Moskaus gegenüber Kiew wird sein Motiv verlieren, wenn die Atomwaffenarsenale auf ukrainischem Gebiet im kommenden Jahre abgeräumt sind. Gleichzeitig wird das Interesse der Vereinigten Staaten an einer unabhängigen Ukraine aus demselben Grunde nachlassen. Eine Sezession der Ostukraine und der Krim mit ihrer überwiegend russischen Bevölkerung ist nicht auszuschließen. Jedenfalls ist die wirtschaftliche Abhängigkeit der Ukraine von Rußland so groß, daß sie durch keine andere Macht aufgehoben werden könnte

Rußland hat Marinestützpunkte auf der Krim sowie Truppenstützpunkte in Moldawien bis (1997) in Belarus, in Georgien und Armenien, von Kasachstan und anderen mittelasiatischen Staaten zu schweigen.

Rußland hat von der NATO soeben das Zugeständnis ertrotzt, im Vorderkaukasus und im Petersburger Gebiet erheblich mehr vertragsgebundene Waffensysteme zu stationieren als im KSF-Vertrag zugestanden waren. (N.B. hat Rußland auch drei Jahre lang vergeblich um Nachverhandlungen gebeten).

An allen GUS-Staaten hat Rußland als geostrategischem Vorfeld und wegen der dort lebenden Russen ein hochgradiges Interesse. Der Westen

tychczasowe pełne względów zachowanie Moskwy wobec Kijowa skończy się z chwilą wywiezienia w nadchodzących latach arsenałów broni atomowej z terytorium Ukrainy. Jednocześnie z tego samego powodu zmniejszy się zainteresowanie Stanów Zjednoczonych niezawisłą Ukrainą. Nie można wykluczyć secesji Wschodniej Ukrainy i Krymu z ich przeważającą liczbą rosyjskiej ludności. W każdym razie zależność gospodarcza Ukrainy od Rosji jest tak duża, iż nie może być ona zlikwidowana przez nikogo innego.

Rosja posiada bazy sił morskich na Krymie oraz bazy sił lądowych w Mołdawii (do 1997 roku), na Białorusi, w Gruzji i Armenii, pomijając już zupełnie Kazachstan i inne państwa środkowoazjatyckie.

Rosja wymogła właśnie na NATO ustępstwo polegające na uzyskanie zgody na stacjonowanie na Przedkaukaziu i w obszarze Petersburga znacznie większej ilości wojsk i systemów uzbrojenia związanych z umową niż to przysługiwało w myśl układu CFE. (notabene Rosja prosiła także daremnie przez trzy lata o renegocjacje tego układu).

Rosja jest szczególnie zainteresowana wszystkimi państwami WNP jako geostrategicznym przedpołem oraz z powodu żyjących tam Rosjan.

scheint wenig geneigt, sich im Konfliktfall ohne vertragliche Bindung dort sonderlich zu engagieren. Verteidigungsminister Gratschow fragte in dieser Woche, ob Rußland sich ein eigenes Militärbündnis schaffen solle, ob das die Absicht der NATO sei, daß Rußland und seine Freunde sich wieder bewaffneten.

Rußland neigt nach wie vor dazu, Konflikte an seiner Peripherie mit brutaler Gewalt zu regulieren. siehe Tschetschenien. Alarmierend war für alle Nachbarn Rußlands, in deren Staatsgebieten etwa 25 Millionen russische Menschen wohnen, die Begründung Moskaus für die Zerstörung von Groszny, wo einmal ein Zweidrittelanteil russischer Bewohner lebte, es sei nämlich um den Schutz russischer Bürger vor den Tschetschenen gegangen.

Der russische Anspruch, daß ehemaligen Gebieten der UdSSR die Behandlung als "nahes Ausland" - als eine eigene politische Kategorie - zukomme, ist nicht überhört worden

Die Stimmen reformgegnerischer Parteien und des Militärs in Rußland klingen in den Ohren östlicher Mit-teuropäer wie das Wiederaufleben eines großrussischen Chauvinismus. Immer öfter benutzt Präsident Jelzin dieselbe herausfordernde Rhetorik.

Wydaje się, że Zachód jest w małym stopniu skłonny do szczególnego zaangażowania się tam bez jakiegoś konkretnego powodu. Minister obrony Graczow zapytał w tym tygodniu, czy Rosja ma sobie stworzyć własny sojusz wojskowy, czy zamiarem NATO jest, aby Rosja i jej przyjaciele znowu się zbroili.

Rosja w dalszym ciągu skłania się do rozwiązywania pojawiających się na swoich peryferiach konfliktów (patrz Czeczenia) za pomocą siły. Dla wszystkich sąsiadów Rosji, na których terytorium mieszka w sumie około 25 milionów Rosjan alarmującym było postępowanie Moskwy podczas niszczenia Groźnego, gdzie dwie trzecie żyjącej tam ludności stanowili Rosjanie. Trudno było zrozumieć, że chodziło o ochronę obywateli rosyjskich przed Czeczenami.

Rosyjskie stwierdzenia, iż dawne obszary Związku Radzieckiego należy traktować jako "bliską zagranicę" nie zostało niezauważone.

Głosy partii przeciwnych reformom i głosy kół wojskowych w Moskwie brzmią w uszach wschodnich Europejczyków jako odrodzenie wielkorozyjskiego szowinizmu. Prezydent Jelcyn co raz częściej posługuje się tą samą wyzywającą retoryką.

Das Programm "Partnerschaft für den Frieden" sei ganz nützlich, aber natürlich kein Ersatz für den Artikel 5 des Washingtoner Vertrages, die Beistandsklausel der NATO, schon garnicht für die nukleare Schutzgarantie der Vereinigten Staaten für die Allianz. So etwa argumentieren die ehemaligen WP-Staaten und die baltischen Republiken.

Wie dem auch sei, so müssen wir zugeben, daß trotz aller Veränderungen zum Positiven die Anzeichen eines Rückfalls in großrussisches Imperialgebarren nicht zu übersehen sind. Ein erhebliches machtpolitisches Übergewicht gegenüber dem früheren sowjetischen Einflußbereich wird von einem höchst instabilen Moskau aus gesteuert, solange die NATO in Mitteleuropa ihre Verantwortung auf das Gebiet westlich der Oder begrenzt.

Wie vorbereitet sind die Bewerberstaaten auf eine Mitgliedschaft in der NATO? Nach den zweiten Parlamentswahlen gab es fast überall eine Art konservativen Rückschlag für die begonnenen Reformen. Der epochale Umbruch tut den Wählern eben weh. Es gab Irritationen im US-Kongress. Aber die Pro-Moskau Eliten sind, mit Ausnahme von Belarus, überall entmachteter. Neue/alte Kräfte scheinen zuerst national

Dawni członkowie Układu Warszawskiego i republiki bałtyckie twierdzą, że program "Partnerstwo dla Pokoju" jest bardzo pożyteczny, i nie można go traktować jako namiastki postanowień art. 5 traktatu waszyngtońskiego, klauzuli o wzajemnej pomocy NATO, ale nie może być uznany za gwarancję ochrony Sojuszu przed atakiem nuklearnym.

Jakkolwiek rzecz się ma, musimy przyznać, że pomimo wszystkich zmian ku lepszemu nie zignorować, tak jak nie można ignorować symptomów powrotu do wielkorosyjskiego imperialnego zachowania. Znaczna przewaga polityczna i dominacja siły wobec dawnego radzieckiego obszaru wpływów będzie sterowana w dalszym ciągu w dużym stopniu przez niestabilną Moskwę tak długo, jak długo NATO ograniczy swoją odpowiedzialność w Europie Środkowej do obszaru położonego na zachód od Odry.

Jak są przygotowane państwa ubiegające się o przyjęcie do NATO? Po drugich wyborach parlamentarnych prawie we wszystkich tych państwach pojawił się pewien rodzaj nostalgii za "starym" w postaci konserwatywnej reakcji, uzasadnianej tym, że dokonały się zmiany na gorsze. Ten epokowy przełom jest jednocześnie trudny dla wyborców. W Kongresie Stanów Zjednoczonych przyjmuje się to z irytacją. Elity

orientiert zu sein. Die Mehrheiten sind jedenfalls Pro- NATO (Ausnahme Belorus) und sehen die Chance der Konversion durch maximale Zusammenarbeit mit dem Westen.

Die Zusammenarbeit der Bewerberstaaten zu ihrer gemeinsamen Sicherheit ist aus westlicher Sicht unbefriedigend: Das baltische UN-Bataillon ist ein gutes Zeichen, mehr nicht. Während westlich der Oder die Denationalisierung der Verteidigung fortschreitet, ist ostwärts der Oder die Renationalisierung der Verteidigung vollzogen.

Die politische und wirtschaftliche Stabilität der neuen Demokratien ist noch nicht auf einem Stand, daß der Westen von einem Gewinn sprechen könnte, wenn die Allianz sich um neue Mitglieder in diesem Raum erweiterte. In der Slowakei ist eine machiavellistische Staatsführung dabei, Vertrauen im Westen endgültig zu verspielen. In Polen scheint die parlamentarische Kontrolle der Armee noch nicht gesichert zu sein. Nur zwei Beispiele, die leicht ergänzt werden könnten. Trotzdem ist die Reformorientierung bei den politischen Mehrheiten der meisten Staaten ungebrochen.

promoskiewskie, z wyjątkiem Białorusi, zostały wszędzie pozbawione władzy. Nowe/stare siły wydają się być najpierw ukierunkowane narodowo. Większość z nich jest w każdym razie pronatowska (wyjątkiem Białoruś) i dostrzegają one szanse na przekształcenia poprzez maksymalną współpracę z Zachodem.

Według Zachodu, współpraca państw ubiegających się o przyjęcie do NATO w zakresie ich wspólnego bezpieczeństwa jest niezadowolająca. Batalion ONZ z republik bałtyckich jest dobrą zapowiedzią w tym względzie, ale niczym więcej. Można powiedzieć, że gdy na zachód od Odry postępuje denacjonalizacja obrony, to na wschód od Odry dokonuje się jej denacjonalizacja.

Polityczna i gospodarcza stabilność nowych demokracji nie osiągnęła jeszcze takiego stanu, aby Zachód mógł mówić o korzyściach gdy sojusz rozszerzy się o nowych członków z tego obszaru. Na Słowacji makiaweliczne kierownictwo państwa jest na drodze wiodącej do ostatecznej utraty zaufania Zachodu. W przypadku Polski wydaje się, że nie jest jeszcze zapewniona parlamentarna kontrola nad armią. To tyl-ko dwa przykłady, które można ła-two uzupełnić. Mimo to w znaczących partiach politycznych większości rozpatrywanych państw istnieje utrwalona orientacja na reformy.

Jetzt ein Blick auf die Streitkräfte: der ostmitteleuropäischen Staaten: Alle sind dem KSF. Rüstungskontroll- und Abrüstungsabkommen unterworfen. Alle haben diese Obergrenzen inzwischen aus wirtschaftlichen Gründen unterschritten. Es gibt Versuche einer organisatorischen Anpassung an NATO Strukturen. (Bsp. Brigadegliederung der Landstreitkräfte, Englischlernen, Studienaustausch, etc.). Es gibt auch Versuche der Umstationierung, aber sie waren bisher nicht finanzierbar. Polen lädt permanent NATO- Nachbarn ein, Übungs- und Ausbildungsmöglichkeiten in Polen zu nutzen.

Eine beträchtliche Unterfinanzierung betrifft die Bereiche Personal, Beschaffung, Modernisierung, Reformprogramme und Betrieb. Die Ausrüstung wird bis zum Ende des Jahrzehnts weitgehend unbrauchbar sein. Die militärische Zusammenarbeit ist untereinander weit geringer, als man das in der NATO von Beitrittskandidaten erwarten darf.

Manch ein Konfliktpotential ist zwischen den Kandidaten und ihren

Teraz rzut oka na siły zbrojne państw wschodnio- i środkowoeuropejskich. Wszystkie one podlegają układowi o zbrojeniach i kontroli zbrojeń układu CFE. W międzyczasie wszystkie te państwa zeszyły poniżej górnej granicy zbrojeń z przyczyn ekonomicznych. Istnieją próby ich organizacyjnego przystosowania do struktur NATO (przykłady: brygadowa struktura organizacyjna sił lądowych, nauka języka angielskiego, wymiana słuchaczy, itp.). Istnieją również próby zmiany dyslokacji, ale na przeszkodzie stoją względy finansowe. Polska permanentnie zaprasza sąsiadów z NATO do korzystania z możliwości prowadzenia ćwiczeń i szkolenia wojsk w Polsce.

Ma miejsce znaczne niedofiansowanie, które dotyczy takich dziedzin, jak: sprawy kadrowe, wyposażenie w sprzęt, modernizacja, programy reform i eksploatacji. Do końca tego dziesięciolecia istniejące w rozpastrywanych armiach wyposażenie stanie się w znacznym stopniu nieużyteczne. Współpraca wojskowa między ubiegającymi się o przyjęcie do NATO państwami jest znacznie słabsza, niż wymaga się tego od kandydatów starających się o przystąpienie do sojuszu.

Niekiedy nie zlikwidowano jeszcze potencjalnych przyczyn konfliktów

Nachbarn noch nicht ausgeräumt, die sich um die Mitgliedschaft in der Allianz bewerben. Ungarn tut sich schwer, seine Staatsverträge mit der Slowakei und Rumänien unter Dach und Fach zu bringen, in denen die Behandlung der jeweiligen - zumeist ungarischen - Minderheiten geregelt werden sollen. Von einem Vertragsvorhaben zwischen Ungarn und der Republik Serbien ist nichts bekannt. Das Verhältnis zwischen Italien und Slowenien ist gespannt. Die Letten und Esten leben mit großen russischen Bevölkerungsanteilen im selben Staatsgebiet, und die Regelung der Staatsbürgerschaften ist problematisch. Estland und Rußland haben historische Gebietsstreitigkeiten. Neue Zankhähne sind in der NATO bestimmt nicht willkommen.

Alles scheint eher auf Baltast als auf Gewinn hinzudeuten; aber das wäre eine zu zeitgebundene und zu selektive Bewertung. Da ist ein klares Potential für einen Zugewinn für das Bündnis, aber es ist mehr Unterstützung von NATO-Seite erforderlich, um das notwendige Minimum von Stabilität, Modernität, und Interoperabilität zu erreichen. Die Kosten werden auf jeden Fall immens sein.

Trägt die Hereinnahme ostmitteleuropäischer Staaten nun zur Verbes-

merkung zwischen den Mitgliedern NATO und ihren Nachbarn. Węgrom przychodzi z trudem zawarcie umów państwowych ze Słowacją i z Rumunią, w których powinna zostać uregulowana sprawa traktowania istniejących - przeważnie węgierskich - mniejszości narodowych. Nic nie wiadomo o przedsięwzięciach związanych z zawarciem układu pomiędzy Węgrami i Republiką Serbii. Ło-tysze i Estończycy mają na swoim terytorium duży odsetek ludności rosyjskiej, ale uregulowanie sprawy ich obywatelstwa jest jak dotychczas problematyczne. Historyczne spory terytorialne mają Rosja i Estonia. Nowe "kłótlive koguty" z pewnością nie są mile widziane w NATO.

Wydaje się, że wiele wskazuje raczej na balast niż na zysk dla NATO, lecz byłaby to ocena zbyt subiektywna, wynikająca z istniejących obecnie trudności. Rozpatrywany obszar cechuje się z pewnością i wieloma atrybutami, ważnymi również dla NATO. Wymagane jest zatem większe wsparcie z jego strony w celu osiągnięcia przez siły zbrojne rozpatrywanych państw minimum stabilności, nowoczesności i kompatybilności. Koszty tego będą z pewnością ogromne.

Czy przyjęcie do NATO państw wschodnio- i środkowoeuropejskich

serung der Sicherheitslage in Europa bei oder nicht?

Es scheint die vernünftigste Sache der Welt zu sein, die anerkannte transatlantische Zone der Stabilität und Prosperität dahin auszuweiten, wo heute noch Instabilität herrscht, aber wo dieselben Werte wie die der Allianz in der Verfassung stehen. - Wellershoff nennt das die Wiedervereinigung Mitteleuropas.

Und für Rußland selbst müßte es das Vernünftigste der Welt sein, die schon lange weit ausgestreckte Hand der NATO zu ergreifen und sich kooperativ an die wachsende Stabilitätszone anzulehnen.

Allein so scheinen die Dinge nicht zu liegen. Die Sicherheit der Staaten auf dem Gebiet zwischen der NATO und Rußland ist weniger durch die Stärke Rußlands bedroht, als durch seine Instabilität und Schwäche. Eigene Instabilitäten verstärken das Konfliktpotential der gesamten Region.

Die neuen Demokratien zwischen der NATO und der GUS wollen sich des westlichen Schutzes vor Rußland versichern, weil sie befürchten, daß Rußland über kurz oder lang wieder zu einer imperialen Politik

przyczyni się do podniesienia bezpieczeństwa w Europie, czy też nie?

Wydaje się być najrozsądniejszą sprawą na świecie, aby rozszerzać uznaną transatlantycką strefę stabilności i prosperity w tym kierunku. Wprawdzie dzisiaj jest to jeszcze strefa niestabilność, lecz w ustawach zasadniczych państw rozpatrywanego obszaru zawarte są te same wartości jakie akceptuje się w NATO. Wellershoff nazywa to ponownym zjednoczeniem Środkowej Europy.

Również dla Rosji powinno być najrozsądniejszym na świecie, aby ująć wyciągniętą rękę NATO i współdziałając znaleźć oparcie w rosnącej strefie stabilności.

Cała sprawa nie jest taka prosta. Bezpieczeństwo państw leżących na obszarze pomiędzy NATO i Rosją jest mniej zagrożone potęgą Rosji, niż jej niestabilnością i słabością. Niestabilność tego państwa wzmacnia potencjalnie podatność na konflikty całego regionu.

Nowe demokracje położone pomiędzy NATO i WPN chcą sobie zabezpieczyć zachodni parasol ochronny przed Rosją. Państwa te obawiają się, że Rosja prędzej czy później ponownie powróci do imperialnej poli-

zurückkehrt, die sich an den alten Grenzen der Sowjetunion orientiert. Aber das ist nicht der einzige Grund. Diese Staaten von Estland über Polen bis Slowenien fühlen sich historisch-kulturell dem Westen zugehörig. Auch deswegen wollen sie den westlichen Institutionen beitreten und sich von Rußland abgrenzen, das sie als eine osteuropäische Großmacht in einer anderen Beziehungen zu Europa sehen. Mit Recht, wie ich meine.

Sind die NATO-Nationen überhaupt bereit, sich für neue Mitglieder im vormals sowjetischen Einflußgebiet zu öffnen, wie es ihre Regierungen erklärt haben? Ansehen und politisches Gewicht der NATO hängen von ihrer Glaubwürdigkeit ab, darum war das Agieren unter VN-Mandat auf dem Balkan bis vor kurzem so abträglich. Die Glaubwürdigkeit beruht auf der Bereitschaft aller Mitglieder, einen Angriff auf ein Mitgliedsland als einen Angriff auf sich selbst zu betrachten und darauf mit geeigneten Mitteln kollektiv zu reagieren. Zu den Mitteln gehörten bisher auch atomare Waffen. Integrierte militärische Führung und Planung zur flexiblen Antwort auf jedwede Bedrohung waren selbstverständlich. Sind alle Mitglieder wirklich bereit, ihre gegenseitigen Beistandsgarantien auf ostmitteleuropäische Staaten auszudehnen?

tyki ukierunkowanej na obszar w granicach dawnego Związku Radzieckiego. Ale z pewnością nie jest to jedyny powód. Państwa te od Estonii przez Polskę do Słowacji czują się pod względem historycznym i kulturowym przynależnymi do Zachodu. Również z tego powodu chcą one przystąpić do instytucji zachodnich i odgraniczyć się od Rosji, którą postrzegają jako wschodniocuropejskie, euroazjatyckie mocarstwo obce europejskiej tradycji. Wydaje mi się, że mają rację.

Należy z kolei zadać pytanie, czy państwa NATO są w ogóle gotowe do otwarcia się na nowych członków z dawniejszej radzieckiej strefie wpływów, tak jak to oświadczyły ich rządy? Znaczenie polityczne i autorytet NATO zależą od jego wiarygodności. Dlatego do też do niedawna tak szkodliwe było działanie na Bałkanach z mandatu ONZ. Wiarygodność polega na gotowości wszystkich członków do traktowania napaści na kraj członkowski jako napaści na siebie samego oraz na zbiorowej reakcji za pomocą odpowiednich środków. Do środków tych należała dotychczas też broń atomowa. Sprawą oczywistą było zintegrowanie wojskowe dowodzenie i planowanie w celu elastycznej odpowiedzi na każde zagrożenie. Czy wszyscy członkowie są rzeczywiście gotowi do rozszerzenia swoich wzajemnych gwarancji o udzieleniu pomocy pań-

Gibt es dafür den nötigen politischen Konsens? Ist es vorstellbar, daß die Vereinigten Staaten von Amerika diese Länder in ihre nukleare Schutzgarantie einbeziehen? Würden die Deutschen wieder an die "Ostfront" gehen, weil der NATO-Vertrag sie im Falle einer russischen Bedrohung z.B. Polens zum Beistand verpflichtet? Eine Umfrage der Rand Corporation vom März d.J. zeigt aber, daß nur 25 Prozent der Deutschen bereit wäre, für Polens Schutz vor Aggression militärisch aktiv einzutreten.

Diese und andere Fragen müssen m.E. bei einer Ost-Erweiterung der NATO geklärt sein. Wer sie negativ beantwortet, muß zugeben, daß eine Erweiterung der NATO um neue Mitglieder im Osten keinen Gewinn an Sicherheit bringt, und daß ein kooperatives gesamteuropäisches Sicherheitssystem über diesen Weg nicht erreichbar ist.

Zur zweiten Frage, wie ist das Verhältnis zwischen Rußland und der NATO?

Die NATO ist im Jahre 1949 entstanden als politisch-militärische Reaktion auf eine akute Bedrohung durch die Sowjetunion Stalins. Moskau mittel-europäische Bastion

stvom wschodnio- i środkowej Europy? Czy istnieje w tym względzie konieczne przyzwolenie polityczne? Czy jest wyobrażalne, że Stany Zjednoczone Ameryki rozciągną na te państwa swoje gwarancje nuklearne dla zapewnienia im bezpieczeństwa? Czy Niemcy znowu poszliby na "front wschodni", ponieważ układ NATO zobowiąże je w przypadku rosyjskiego zagrożenia np. Polski do udzielenia pomocy? Ankieta z marca tego roku opracowana przez Rand Corporation pokazuje, że tylko 25 procent Niemców byłoby gotowych aktywnie wojskowo wystąpić w obronie Polski przed agresją

Te i inne pytania muszą moim zdaniem zostać wyjaśnione podczas rozszerzania NATO. Ten, kto na te pytania odpowie negatywnie, musi przyznać, że rozszerzenie NATO o nowych członków na Wschodzie nie przyniesie żadnych korzyści co do bezpieczeństwa i że nie jest to droga do budowy ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa zbiorowego.

Przechodzę do drugiego pytania: jak przedstawiają się stosunki pomiędzy Rosją i NATO?

NATO powstało w 1949 jako polityczno-wojskowa reakcja na duże zagrożenie ze strony Związku Radzieckiego Stalina. Środkowoeuropejski bastion Moskwy załamał się

brach 1990 zusammen und kurz darauf die Sowjetunion selbst. Das größte Abrüstungsprogramm der Weltgeschichte wurde noch mit dem Warschauer Pakt vereinbart, bevor auch er sich auflöste. Festigkeit, Klarheit und Verbindlichkeit in der Politik der NATO haben zu diesen Ereignissen wesentlich beigetragen. Folgen sind nicht nur günstige Veränderungen der Sicherheitslage auf dem europäischen Kontinent.

w 1990 roku, a wkrótce po tym sam Związek Radziecki. Największy w historii świata program rozbrojenia został jeszcze uzgodniony w Układem Warszawskim, zanim również i on się rozwiązał. Trwałość, przejrzystość i realna siła obowiązująca w polityce NATO istotnie przyczyniły się do tych wydarzeń. Skutkami są nie tylko korzystne zmiany w stanie bezpieczeństwa na kontynencie europejskim.

Der Krieg ist nach Europa zurückgekehrt. Es gibt in Brüssel eine klammheimliche Sehnsucht nach den stabilen und berechenbaren Verhältnissen vor 1989. In Rußland gibt es weit verbreitet das Gefühl, zum Verlierer der Geschichte gemacht ja, ungerecht behandelt worden zu sein. Das gilt vor allem für die sicherheitspolitischen Eliten Rußlands. Jeder reformorientierte russische Staats- und Regierungschef muß auf die innenpolitischen Auswirkungen einer Erweiterung des NATO-Gebietes nach Osten Rücksicht nehmen; das muß der Westen wissen.

Wojna powróciła do Europy. W Brukseli zaś jest skrycie ukrywana tęsknota za stabilnymi i umożliwiającymi przewidywanie rozwoju wydarzeń stosunkami przed 1989 rokiem. W Rosji panuje szeroko rozpowszechniane odczucie, że uczyniono ją ofiarą na ołtarzu historii, że jest niesprawiedliwie traktowana. Dotyczy to przede wszystkim elit politycznych Rosji zajmujących się sprawami bezpieczeństwa. Każdy ukierunkowany na reformy rosyjski szef państwa i rządu musi mieć na względzie wewnętrzne skutki oddziaływania efektów rozszerzenia obszaru NATO na wschód. Zachód musi o tym wiedzieć.

Daraus läßt sich eine erste Schlußfolgerung ziehen: Die NATO sollte nichts unternehmen; was Moskau als Provokation wahrnehmen könnte. "Provokation" freilich, aber die NATO sollte das auch nicht als Provokation gelten lassen, was zunächst einmal nichts weiter ist, als

Z powyższego można wyciągnąć pierwszy wniosek: NATO nie powinno nic takiego przedsięwziąć, co Moskwa mogłaby postrzegać jako prowokację. Ten взгляд znaczy jednak również, że NATO nie powinno pozwolić na traktowanie jako prowokację tego, co nie jest niczym in-

die freie Entscheidung freier Nationen, sich einem existierenden Bündnis anzuschließen, von dem noch niemals Krieg ausgegangen ist. Und die NATO wird Rußland kein Vetorecht einräumen bei der Gestaltung ihrer Politik

Ich habe von 1990 bis 1994 viel Gelegenheit gehabt, mich mit der Denkweise russischer Generale vertraut zu machen. Glauben Sie mir, meine Kameraden und ich haben denen manches beibringen können, sogar den Wert des Umweltschutzes, aber eines haben wir ihnen nicht beibringen können: Daß die NATO anders ist als es der Warschauer Pakt war, und daß die NATO von heute nicht mehr die NATO von gestern ist und die von morgen schon garnicht. Sie haben es uns einfach nicht geglaubt. Sie sind nicht imstande, sich die NATO anders vorzustellen; als das Militärbündnis des Kalten Krieges.

Auch die Zusammenarbeit des Moskauer Generalstabes mit dem NATO-Hauptquartier im NATO-Kooperationsrat in Brüssel hat ihr autistisch anmutendes Denkens; die westliche Allianz sei eine potentielle Bedrohung für Rußland, nicht ändern können.

In den russischen Medien überwiegt eine überkritische, oftmals entschieden ablehnende Darstellung der Nordatlantischen Allianz. Ich sehe

nym jak swobodną decyzją wolnych państw o przyłączeniu się do istniejącego sojuszu, z którego jeszcze nigdy nie wyszła wojna. NATO nie powinno też respektować rosyjskiego prawa weta przy kształtowaniu swojej polityki.

W okresie od 1990 do 1994 roku miałem wiele możliwości zapoznania się ze sposobem myślenia rosyjskich generałów. Wiercie mi, moi koledzy i ja nie mogliśmy im niekiedy wytłumaczyć niektórych rzeczy, nawet znaczenia ochrony środowiska. Do jednego zaś nie mogliśmy ich przekonać w szczególności: że NATO nie jest tym, czym było wczoraj, a już zupełnie nie jest tym, czym będzie jutro. Oni nam po prostu nie wierzyli. Nie byli sobie w stanie wyobrazić NATO inaczej niż jako sojusz wojskowy okresu zimnej wojny.

Również współpraca rosyjskiego sztabu generalnego z główną kwaterą NATO w Radzie Współpracy NATO w Brukseli nie mogła zmniejszyć ich sposobu myślenia, robiącego wrażenie autystycznego mniemania, że sojusz zachodni jest potencjalnym zagrożeniem dla Rosji.

W rosyjskich mediach przeważa nadkrytyczne, często rażąco subiektywne przedstawianie Sojuszu Północnoatlantyckiego. Widzę duże za-

hohen Bedarf in Rußland für neues Denken, aber dafür muß Rußland wohl selber sorgen.

Die Nordatlantische Allianz ist in einem Wandel begriffen, und sie hat damit beträchtliche Schwierigkeiten. Sie verstärkt erstens ihren europäischen Pfeiler und unterstützt den Prozeß des Zusammenführens der europäischen Außen- und Sicherheitspolitik. Wir wissen und bedauern, daß dies bislang mehr Wille als Tat geblieben ist und daß niemand dies mehr zu beklagen hat, als die geschundenen Menschen im ehemaligen Jugoslawien.

Die NATO reformiert zweitens ihre Strategie und Streitkräftestrukturen. Die Nordatlantische Allianz leidet an einem Verlust an Kohäsion, seit ihr gemeinsamer "Feind" verloren ging. Ein gemeinsames Sicherheitsbedürfnis, das Gründungsmotiv, hat an Gewicht verloren. Die Mitglieder sehen sich in erster Linie als Wettbewerber auf globalen Märkten. Eine neue konsensverbürgende Leitidee wird noch gesucht. Truppenverringerung, Abschaffung der Wehrpflicht (Belgien, Niederlande), Verringerung des Grundwehrdienstes, überrollte Budgetplanungen, Schwund beim kollektiven "funding" sind die Zeichen der Zeit.

potrzebowania w Rosji na nowy sposób myślenia, ale o to musi z pewnością zadbać sama Rosja.

Sojusz Północnoatlantycki jest w trakcie przemian i jest tym samym zaabsorbowany innymi problemami. Wzmacnia on po pierwsze swój europejski filar i wspiera proces wspólnego prowadzenia europejskiej polityki zagranicznej i w zakresie bezpieczeństwa. Wiemy i ubolewamy, że pozostawało to dotąd bardziej wolą niż czynem i że nikt nie może się na to bardziej użalać niż gnębieni ludzie w byłej Jugosławii.

Po drugie NATO zmienia strategię i struktury organizacyjne swoich sił zbrojnych. Sojusz Północnoatlantycki cierpi na utratę spójności od czasu, gdy zniknął jego wspólny "przeciwnik". Straciła tym samym na znaczeniu wspólna potrzeba bezpieczeństwa, główny dotychczasowy motyw. Członkowie NATO widzą się w pierwszym rzędzie jako rywale na globalnych rynkach. Poszukiwana jest ciągle nowa idea przewodnia gwarantująca spójność. Znakami czasu jest zmniejszanie liczebności wojsk, znoszenie obowiązkowej służby wojskowej (Belgia, Holandia), skracanie czasu odbywania służby zasadniczej, nieuwzględnianie istniejącej sytuacji podczas planowania budżetów, zanik poczucia zagrożenia przy zbiorowym komplementowaniu się "funding".

Fähigkeit zu einer raumgreifenden kontinentalen Offensive verloren hat. Aber sie spricht von der Notwendigkeit des Ausbalancierens dieser großen Militärmacht.

Daneben gilt die Strategie der kollektiven Risikovorsorge, auch außerhalb des NATO-Gebietes. Hier hat sich die Beobachtungsrichtung allmählich von Osten nach Südosten und Süden erwertet. Das Griechisch - Türkische Verhältnis ist gespannt wie eh und je. Kurdistan bleibt ein trouble spot im Nahen Osten. In Algerien erhebt sich ein fundamentalistischer Terror-Staat im Staate, der für den ganzen Maghreb, für Frankreich und die iberische Halbinsel ein Sicherheitsproblem ersten Ranges präsentiert.

Die Allianz hat jahrzehntlang ein System regionaler Balancen entwickelt. Das Ministertreffen vom Dezember 1994 bestätigte die Besorgnis der Allianz wegen der Lage im südlichen und östlichen Mittelmeer. Die südflankenmitglieder sind um die regionalen Balancen mit Recht besorgt, wenn die NATO nach Ost-Mitteuropa erweitert wird.

Drittens hat sich die NATO als Vorsorge gegen neue Risiken den Vereinten Nationen für Friedenserhal-

wojskowa straciła na dający się przewidzieć czas swoją zdolność do szeroko zakrojonej kontynentalnej ofensywy. Ale NATO mówi o konieczności zrównoważenia tej wielkiej potęgi wojskowej.

Oprócz tego aktualna jest strategia zbiorowej troski o czynniki ryzyka, również poza obszarem NATO. W tej mierze kierunek obserwacji rozszerzył się stopniowo ze wschodu na południowy-wschód i południe. Stosunki grecko-tureckie są jak dawniej napięte. Kurdystan pozostaje nadal miejscem niepokoju ("trouble spot") na Bliskim Wschodzie. W Algierii powstaje fundamentalistyczne państwo terroru w państwie, które stanowi problem pierwszego rzędu dla bezpieczeństwa dla całego Magrebu, Francji i Półwyspu Iberyjskiego.

Po drugie: Sojusz przez kilkadziesiąt lat rozwijał system regionalnych równowag. Spotkanie ministrów z grudnia 1994 roku potwierdziło troskę (niepokój) sojuszu z powodu sytuacji w południowym i wschodnim rejonie Morza Śródziemnego. Członkowie wschodniej flanki NATO słusznie troszczą się o zachowanie regionalnej równowagi w przypadku rozszerzenia NATO na wschodnią i środkową Europę.

Po trzecie: NATO ponadto oddało się do dyspozycji Narodom Zjednoczonym, celem zabezpieczenia reali-

tende und friedensschaffende Maßnahmen des Sicherheitsrates zur Verfügung gestellt.

Viertens hat die NATO kooperative Beziehungen mit den Staaten Mittel- und Osteuropas hergestellt und die Bereitschaft zur Öffnung für neue Mitglieder erklärt.

Fünftens betreibt die NATO eine verstärkte Politik der Eindämmung sich ausbreitender nuklearer und chemischer Waffentechnologien in der Welt. Gerade hier sucht sie die Zusammenarbeit mit Rußland.

Frage: Braucht die NATO nicht alle Energie, um Kohäsion und Solidarität zu erhalten und sich den neuen Aufgaben und Herausforderungen erst einmal anzupassen?

Meine Meinung will ich hier nicht vorenthalten: Konsolidierung vor Erweiterung, aber nicht Konsolidierung anstatt Erweiterung.

Die NATO sieht sich als eine von vier Bausteinen für eine neue europäische Sicherheitsarchitektur, neben OSZE, Europäischer Union und Europarat (die Westeuropäische Union wird dabei als militärischer Arm der EU gesehen).

Über Rußlands Vorstellungen einer

zacji przedsięwziąć Rady Bezpieczeństwa utrzymujących i tworzących pokój jako środek zapobieżenia powstawania nowych kryzysów.

Po czwarte: NATO nawiązało partnerskie stosunki z państwami środkowej i wschodniej Europy oraz wyraziło gotowość przyjęcia nowych członków.

Po piąte: NATO prowadzi intensywniejszą politykę w celu zahamowania rozpowszechniających się w świecie technologii produkcji broni nuklearnej i chemicznej. Właśnie w tym względzie poszukuje ono współpracy z Rosją.

Zachodzi zatem pytanie: Czy NATO nie potrzebuje czasu, aby utrzymać spójność i solidarność i aby najpierw dopasować się do nowych zadań i wyzwań?

Nie chcę tutaj autorytatywnie forsować swojej opinii: Konsolidacja przed rozszerzeniem, ale nie konsolidacja zamiast rozszerzenia.

NATO postrzega siebie jako jedną z czterech cegiełek nowej europejskiej architektury bezpieczeństwa, obok OBWE, Unii Europejskiej i Rady Europy (przy czym Unia Zachodnio-europejska jest tutaj widziana jako wojskowe ramię Unii Europejskiej).

NATO przeznornie nie zabiera głosu

Rolle der GUS in der europäischen Sicherheit schweigt sich die NATO wohlweislich aus. Immerhin hat sie seit diesem Sommer die Bereitschaft erklärt, Rußland eine privilegierte Rolle in der Sicherheitszusammenarbeit zukommen zu lassen. Sie will den Weg zur Aufnahme neuer Mitglieder durch eine intensivierte Zusammenarbeit mit Rußland begleiten und dafür sorgen, daß der Prozeß ohne Überraschungen für Rußland verlaufe. Die Verhandlungsformel soll lauten "kein Veto, keine Überraschungen".

Im Februar d.J. sprach Minister Rühle zum erstenmal von einem "Vertrag zwischen Rußland und der NATO über eine strategische Partnerschaft". US-Verteidigungsminister Perry nahm diesen Gedanken sogleich auf.

Die Russische Föderation läßt keine Gelegenheit aus, ihren Großmachtsanspruch hervorzuheben. Moskau legt großen Wert darauf, zur Untermauerung seines Großmachtsanspruches im Sicherheitsrat der Vereinten Nationen, in der OSZE und in der Bosnien-Kontaktgruppe als selbständiger Akteur und Mitspieler der westlichen Mächte aufzutreten. Wir können freilich nicht vergessen, daß Jelzin im Dezember 1994 in Budapest das Prinzip feierlich anerkannte "OSZE zuerst" bei Krisen auf dem Gebiet der früheren Sowjetunion, und daß er gleichwohl im Ja-

(zachowuje milczenie w sprawie obrażeń Rosji o roli WNP w europejskim systemie bezpieczeństwa. W każdym razie od tego lata NATO wyraziło gotowość przyznania Rosji uprzywilejowanej roli we współpracy w zakresie bezpieczeństwa. Chce ono, aby wysiłkom związanym z przyjmowaniem nowych członków towarzyszyła zintensyfikowana współpraca z Rosją i dba o to, aby proces ten przebiegał bez niespodzianek dla Rosji. Formuła negocjacji powinna brzmieć: "bez veto, bez niespodzianek".

W lutym tego roku mówił minister Rühle po raz pierwszy o "umowie pomiędzy Rosją i NATO oraz o strategicznym partnerstwie". Amerykański minister obrony Perry natychmiast podjął tą myśl.

Federacja Rosyjska nie pomija żadnej okazji, aby podnieść swoje mocarstwowe roszczenia. Moskwa przywiązuje wielką wagę do tego, aby w celu wzmocnienia swojej mocarstwowej pozycji występować w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, w OBWE i w grupie kontaktowej w Bośni jako samodzielnie działający podmiot i równorzędny partner zachodnich mocarstw. Nie możemy oczywiście zapomnieć, że w grudniu 1994 roku w Budapeszcie Jelcyn uroczystie uznał zasadę "najpierw OBWE" w kryzysach na obszarze dawnego Związku Rosyjskiego i że

nuar 1995 die Feuerwalze gegen die tschetschenische Hauptstadt losließ, ohne die OSZE zu konsultieren.

przecież w styczniu 1995 roku wypuścił walec ogniowy przeciwko czeczeńskiej stolicy bez konsultacji z OBWE.

Noch im März versicherte der Russische Außenminister Kosyrew, Moskau betrachte es als souveränes Recht Ungarns, über seinen Beitritt zur Nordatlantischen Allianz zu entscheiden. Moskau habe keine Vorbehalte und beanspruche auch kein Vetorecht. Präsident Jelzin hatte Premierminister Gyula Horn kurz vorher in Moskau das gleiche wissen lassen. Forderung Rußlands sei nur, seine Interessen nicht außer Acht zu lassen. Die NATO müsse nur deutlicher machen, daß ihr Zweck nicht mehr in dem Schutz vor einem äußeren Gegner bestehe, sondern in der Förderung von Demokratie und Stabilität. Die NATO-Erweiterung müsse im Zusammenhang mit der Schaffung einer neuen europäischen Sicherheitsarchitektur bestehen.

Jeszcze w marcu rosyjski minister spraw zagranicznych Kozyrjew zapewniał, że Moskwa traktuje jako suwerenne prawo Węgier o ich decyzję o przystąpieniu do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Moskwa nie ma tu żadnych zastrzeżeń i nie wyraża weta. Prezydent Jelcyn krótko przedtem zawiadomił o tym samym premiera Gyula Horna w Moskwie. Żądaniem Rosji jest tylko, aby nie pominięto jej interesów. NATO powinno zatem wyraźniej stwierdzić, że jego cel nie polega już na ochronie przed zewnętrznym wrogiem lecz na popieraniu demokracji i stabilizacji. Rozszerzenie NATO powinno nastąpić wraz ze stworzeniem nowej architektury bezpieczeństwa europejskiego.

Wieviel Übereinstimmung zwischen Rußland und der NATO liest sich doch aus solchen Erklärungen ab! Doch seither sind sechs Monate vergangen, und aus Moskau klingt es heute ganz anders. Die russischen Präsidentschaftswahlen sind auch um sechs Monate nähergerückt. Die Wahlen für die DUMA noch näher

Ile zgodności istnieje pomiędzy Rosją i NATO można odczytać z przytoczonych oświadczeń. Jednak od ich ukazania się minęło sześć miesięcy. Teraz z Moskwy dochodzą całkowicie nowe sygnały. Do rosyjskich wyborów prezydenckich bliżej o sześć miesięcy, a do wyborów do Dumy jeszcze bliżej.

Moskaus Einfluß auf die Beendigung des Krieges in Bosnien-Herze-

Wpływ Moskwy na zakończenie wojny w Bośni-Hercegowinie pozo-

gowina ist bislang wenig berechenbar, ziemlich einseitig proserbisch und wenig kooperativ mit der im UNO-Mandat operierenden NATO geblieben. Alte panslawistische Töne sind unüberhörbar.

So meine ich, daß die erfolgreiche Aktion der NATO in Bosnien vom August/September diesen Jahres nicht nur eine Stärkung des Ansehens und des Zusammenhalts der alten NATO mit sich brachte, sondern gleichzeitig eine härtere Linie Moskaus bei der Kritik der NATO-Erweiterung herbeiführte. Jetzt wird es darauf ankommen, daß die NATO das Peacekeeping Regime nach dem bosnischen Aufteilungsvertrag mit Rußland gemeinsam organisiert, um Moskaus Isolierungsängsten entgegenzuwirken. Gleichwohl hatte ich es für eine offene Frage, ob die russische Innenpolitik ein Reflex auf die sicherheitspolitischen Entscheidungen des Westens ist. Sie entwickelt sich auch ohnedies hin zu großrussischem Autoritätsanspruch.

Kann Rußland es sich leisten, mit den Staaten der Nordatlantischen Allianz wieder auf Konfrontationskurs zu gehen? Es wäre eine kapitale Fehleinschätzung seiner eigenen Interessen. Gewiß sind in Rußland Kräfte am Werk, die es, was Rußlands Zukunft angeht, eher mit seiner zaristischen oder sowjetischen

stawał do tej pory w małym stopniu możliwy do określenia; był dość jednostronnie proserbski i w znikomym stopniu współdziałający z siłami NATO operującymi z mandatu ONZ. Nie można zapominać o starych ideach panslawistycznych.

Sądzę, że pomyslna akcja NATO w Bośni na przełomie sierpnia i września tego roku spowodowała nie tylko wzmocnienie autorytetu i spójności starego paktu NATO lecz jednocześnie usztywniła stanowisko Moskwy odnośnie rozszerzenia NATO. Teraz będzie chodziło o to, aby po bośniackim układzie o podziale, NATO - wspólnie z Rosją - zorganizowało konsekwentny Peacekeeping w celu rozwiania rosyjskich obaw o izolację. Za otwarte uważam pytanie, czy rosyjska polityka wewnętrzna jest reakcją na decyzje Zachodu dotyczące jego polityki i bezpieczeństwa. Postępowanie to i tak rozwija się w kierunku utrwalania wielkorozyjskich ambicji.

Czy Rosja może sobie pozwolić na ponowny kurs konfrontacji z państwami Sojuszu Północnoatlantyckiego? Byłoby to zasadniczo błędnym wyborem jej własnych interesów. Z pewnością działają w Rosji siły, które, jeżeli chodzi o przyszłość Rosji wzorują się raczej na jej carskiej bądź radzieckiej przeszłości

Vergangenheit halten, als mit Demokratie und Marktwirtschaft. Sie schaden Rußlands Interessen am meisten. Dennoch will ich daran glauben, daß die Kräfte der Reformen noch immer die Oberhand haben, auch wenn bisher niemand die Kraft aufbringt, sie zu sammeln. Ja, man muß wohl glauben, denn Moskau spricht mit vielen Zungen. Aber die ganze Chance Rußlands liegt bei Wohlverhalten und Hilfe des Westens für die Reformen, daran kann auch in Moskau kein Zweifel bestehen.

Rußland kann eine Demokratie sein oder ein Imperium, nicht beides zugleich. Es wird sehr schwierig werden, wenn Rußland zur Imperialmachtspolitik zurückkehrt. Wenn Rußland sich dafür entscheidet, daß der Beitritt von ostmitteleuropäischen Staaten zur NATO eine Krise zwischen Rußland und dem Westen heraufbeschwört, so sollte dies Rußlands eigene Wahl sein. Niemand kann Moskau helfen, wenn sein Land sich selbst von dem einzigen existierenden und bewährten Anker der Stabilität auf dem Kontinent isolieren würde.

Rußland sollte das Angebot der NATO, den KSE-Vertrag zu ändern und Rußland wie der Ukraine in früheren Flankengebieten heute mehr Streitkräfte zuzugestehen, als

nicht odwołują się do modelu demokratycznego państwa respektującego gospodarkę rynkową. Siły te najbardziej szkodzą interesom Rosji. Jednakże chciałbym wierzyć, że siły reformatorskie ciągle jeszcze mają przewagę. Nawet wobec sytuacji, że do tej pory nikt nie zdobył się na to, aby siły te zjednoczyć. Fakt ten potwierdza przemawianie Moskwy wieloma językami. Ale szansa Rosji tkwi w przychylniej jej postawie Zachodu i pomocy z jego strony dla realizowanych tam reform. Co do tego nie może być wątpliwości również w Moskwie.

Rosja może być demokracją lub imperium, ale nie obydwiema formami równocześnie. Będzie bardzo trudną sprawą, jeżeli Rosja powróci do imperialnej polityki mocarstwowej. Gdyby Rosja zdecydowała się na to, aby potraktować przystąpienie państw wschodnio- i środkowoeuropejskich do NATO jako wywołanie kryzysu pomiędzy Rosją i Zachodem, to i tak będzie to traktowane jako jej własny wybór. Nikt nie jest w stanie Moskwie przeszkodzić, jeżeli sama wybierze rozwiązanie wyizolowujące ją i odsuwające od obszaru stabilności na kontynencie.

Rosja powinna docenić zgodę NATO w sprawie zmiany układu CFE poprzez wyrażenia zgody, tak jak w przypadku Ukrainy, na posiadanie przez nią dzisiaj większej ilo-

die Bereitschaft würdigen, daß die Allianz die berechtigten Sicherheitsinteressen seiner osteuropäischen Partner anerkennt. Ein Zeichen des Vertrauens, das nicht zu überschätzen ist.

Die dritte Frage, die wir uns stellen soliten, ist die nach den Optionen und Kriterien der NATO auf dem Wege zur Aufnahme neuer Mitglieder. Wer sollte überhaupt als zukünftiges Mitglied der NATO betrachtet werden?

Die meisten Staaten, die früher dem Warschauer Pakt angehörten, und die meisten GUS Staaten sind dem PFP- Programm beigetreten. Sie knüpfen die Hoffnung daran, daß daraus einmal so etwas wie die Reifeprüfung für einen NATO- Beitritt werden wird.

NATO und die Bundesrepublik Deutschland behandeln das Partnership-For-Peace-Program einerseits als Vorbereitungsschritt für den früher oder später vorgesehenen Beitritt des Kandidaten, andererseits als Instrument zur Einübung künftiger oder sogar höchst aktueller Zusammenarbeit zwischen NATO-Streitkräften und Nicht-NATO-Streitkräften. Das gilt durchaus auch bilateral. Denselben bilateralen Ansatz haben die geplanten Joint and

ści sił zbrojnych na dawnych terytoriach "flankowych", i ocenić ją jako gotowość sojuszu do uznania uzasadnionych interesów bezpieczeństwa jego wschodnioeuropejskich partnerów. Jest to gest zaufania, którego nie można przeceniać.

Trzecim pytaniem, na które chciałbym odpowiedzieć jest pytanie o opcje i kryteria NATO stawiane nowym członkom starającym się o przyjęcie do paktu. Kto powinien być w ogóle traktowany jako przyszły członek NATO?

Większość państw, które wcześniej należały do Układu Warszawskiego oraz większość państw WPN przystąpiły do programu "Partnerstwo dla Pokoju". Z programem tym wiążą one nadzieję, że będzie to najpierw swojego rodzaju egzamin dojrzałości odnośnie przystąpienia do NATO.

NATO i Republika Federalna Niemiec traktują program "Partnerstwo dla Pokoju" z jednej strony jako krok przygotowawczy dla wcześniej lub później przewidywanego przystąpienia kandydata, z drugiej zaś strony jako instrument uprawiania się do przyszłej lub nawet już zapoczątkowanej współpracy sił zbrojnych NATO z siłami zbrojnymi państw nie będących członkami sojuszu. Dotyczy to również całkowicie stosunków bilateralnych. Takie

Combined Task Forces, Streitkräftekommandos, die sowohl NATO Task Forces als auch kombinierte Task Forces aus NATO oder WEU und Nicht-NATO-Streitkräften bei Kriseninterventionen führen und sich dabei auf NATO-Ressourcen abstützen könnten.

same dwustronne uzgodnienia dotyczą planowanych Joint and Combined Task Forces. Dowódcy i sztaby, które kierują zarówno Task Forces NATO, jak też połączonymi Task Forces wydzielonymi z NATO lub Unii Zachodnioeuropejskiej oraz z sił zbrojnych państw nie będących członkami NATO podczas interwencji w rejonach kryzysowych mogą wykorzystywać zasoby NATO.

Wo aber wird die Demarkationslinie zwischen den einen und den anderen gezogen, wenn es um den effektiven Beitritt zur Allianz geht? Wo ist die Grenze Europas im Osten: eines Europas, das sich vereinigen will, wie es im Abkommen von Maastricht formuliert worden ist? Henry Kissinger sieht die Grenze entlang der Ostgrenze Polens: Ich würde ihn fragen, was denn mit den baltischen Republiken, mit Rumänien oder Slovenien sei.

Gdzie zostanie jednak wyznaczona linia demarkacyjna pomiędzy państwami mającymi być przyjętymi, a nie mającymi na to szans? Gdzie leży granica Europy na wschodzie: Europy, która chce się zjednoczyć, jak to zostało sformułowane w układzie z Maastricht? Henry Kissinger dostrzega tą granicę wzdłuż wschodniej granicy Polski. Zadałbym mu pytanie, a co ma być z Republikami Nadbałtyckimi, z Rumunią lub ze Słowacją?

Ich meine, daß die politischen Werte des Westens die gemeinsame politische Kultur eines Vereinten Europas bestimmen. Wenn Europa von außen bedroht wird, was sich heute klar abzeichnet, dann müssen diejenigen Europäer eine gemeinsame Verteidigungsidentität aufbringen, die sich vor dem Horizont der Geschichte auf Gedeih und Verderb zusammengehörig fühlen. Und dieses Europa kann nicht auf die westeuropäischen NATO-Mitglieder be-

Uważam, że polityczne atrybuty Zachodu wyznaczają kulturę polityczną jednoczącej się Europy. Jeżeli Europa będzie zagrożona z zewnątrz, co dzisiaj się jasno zarysowuje, wtedy Europejczycy postarają się o wspólną tożsamość obronną. Zdecydują o tym ich historyczne doświadczenia, które pozwalają im czuć się przynależnymi do tej samej rodziny na dobre i na złe. A taka Europa nie może pozostać oddzielona do zachodnioeuropejskich członków

schränkt bleiben. Rußland als eurasische Großmacht wird diesem Europa assoziiert sein, ein Gleicher unter Gleichen ist nicht die Rolle, die Rußland sich selbst zuerkennen würde. Aber ohne Polen, Ungarn, Tschechien, Finnland, Österreich und Slovenien - um nur Beispiele zu nennen, die naheliegen - ist Europa ganz sicher nicht komplett. Das ist für mich die Antwort auf die Frage, warum überhaupt. Erweiterung der Nordatlantischen Allianz. Aber wo die Grenze ziehen?

Nichtrussische Staaten hinter einer neuen NATO-Grenze würden aus ihrer Sicht in ein Sicherheitsvakuum fallen. Sehr wahrscheinlich, daß Rußland versuchen würde, sie in seine Umlaufbahn zu manövrieren. Ebenso wahrscheinlich würden die Vereinigten Staaten das nicht akzeptieren. Folgen könnten entweder ein neuer Kalter Krieg oder ein Russisch-Amerikanisches Protektorat sein. Die betroffenen Staaten aber wollen gerade nichts so sehr, wie ihre Satellitenrolle abzuschütteln.

Die Ukraine und Moldawien sind zum erstenmal in der Europäischen Geschichte souveräne Staaten. Die östlichen Grenzen der NATO an den Westgrenzen Rußlands scheint heute noch unvorstellbar für beide, Rußland und die USA. Aber viel-

NATO. Rosja jako mocarstwo euroazjatyckie sprzymierzy się z taką Europą jak równy z równym. Nie jest to pozycja, którą Rosja przypisywałaby sama sobie. Ale bez Polski, Węgier, Czech, Finlandii, Austrii i Słowacji - aby wymienić przykładowo tych kilka państw - Europa z pewnością nie jest kompletna. Jest to dla mnie również odpowiedź na pytanie, dlaczego w ogóle ma dojść do rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego. Nie jest jednak odpowiedzią na postawione również pytanie o przebieg linii demarkacyjnej?

Państwa nierosyjskie leżące poza przyszłą nową granicą NATO wpadłyby, z ich punktu widzenia, w próżnię bezpieczeństwa. Jest bardzo możliwe, że Rosja próbowałaby wmanewrować je w orbitę swoich wpływów. Tak samo prawdopodobnie, że Stany Zjednoczone nie zaakceptowałyby takiego stanu rzeczy. Skutkami może być nowa Zimna Wojna lub rosyjsko-amerykański protektorat. Zainteresowane państwa zaś niczego bardziej nie pragną, jak pozbycia się roli satelitów wielkich mocarstw.

Ukraina i Moldawia są po raz pierwszy w europejskiej historii suwerennymi państwami. Wschodnie granice NATO na zachodniej granicy Rosji wydają się dzisiaj być jeszcze niewyobrażalne dla obu państw, Rosji i USA. Ale może zapominają one

leicht übersehen sie dabei nur, daß es in Alaska und in der Finnmark sowie zur See bereits heute gemeinsame Grenzen gibt, und daß mit dem Beitritt auch nur Polens die gemeinsame Grenze im Königsberger Gebiet hergestellt wäre.

Da gibt es Kommentatoren, die Schutzzusagen der NATO für den Fall einer Aggression ostmitteleuropäischer Staaten auch ohne Ausdehnung des NATO-Gebietes sehen. Damit hätte ich Probleme. Ambivalente Sicherheitsverhältnisse können die Sicherheitsbedürfnisse der Staaten zwischen Ostsee und Schwarzem Meer keineswegs befriedigen. Sie würden falschen Erwartungen Vorschub leisten und in Zeiten einer Krise fatale Debatten und Mißverständnisse auslösen.

Hier kommt auch der Zusammenhang mit einem Beitritt zur Europäischen Union in den Blick. Es ist nicht einzusehen, neuen Mitgliedern der EU im Osten Mitteleuropas einen geringeren Sicherheitsstatus zuzuerkennen, wenn diese den gleichen Status beantragt haben. Mir scheint freilich der Weg in die EU mit ihren heiklen internen Balancen für die östlichen Partner noch schwieriger und langwieriger zu werden, als der in irgendeine Sicherheitsorganisation. Trotzdem

o tym, że taka wspólna granica już istnieje na Alasce i w Finlandii i na morzu. Wraz z przystąpieniem do NATO Polski bezpośredni styk zwiększyłby się tylko o odcinek wspólnej granicy w rejonie Kaliningradzkim.

Są komentatorzy, którzy opowiadają się za udzieleniem gwarancji przez NATO w przypadku agresji na państwa wschodnio- i środkowoeuropejskie bez powiększania terytorium NATO. Dostrzegam w tym problem. Takie zróżnicowanie warunków bezpieczeństwa nie może w żadnym wypadku zadowolić państw położonych pomiędzy Bałtykiem i Morzem Czarnym. Stworzyłoby to jedynie fałszywy obraz i odpowiadałoby oczekiwaniom, doprowadziłoby w czasach kryzysu do prowadzenia nic nie dających debat i mnożyłoby nieporozumienia.

Tutaj ujawnia się również związek przystąpienia do NATO z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Nie może być bowiem tak, że nowym członkom Unii Europejskiej w Europie Środkowo-Wschodniej przyzna się mniejszy status bezpieczeństwa, jeżeli państwa te starają się być pełnoprawnymi członkami wspomnianej organizacji. Wydaje mi się oczywiście, że droga do Unii Europejskiej z jej delikatną równowagą wewnętrzną będzie dla każdego wschodniego partnera jeszcze trud-

neige ich zu der Meinung, daß eine Abstimmung des Beitrittes zur NATO und zur EU/WEU die plausibelste und meistakzeptable Lösung im Kontext der neuen europäischen Sicherheitsarchitektur sein würde.

niejsza i dłuższa, niż droga do jakiegokolwiek organizacji bezpieczeństwa. Mimo to skłaniam się do poglądu, że uzgodnienie przystąpienia do NATO i do Unii Europejskiej/Unii Zachodnioeuropejskiej byłoby najbardziej zrozumiałym i możliwym do zaakceptowania rozwiązaniem w perspektywie tworzenia nowego systemu bezpieczeństwa europejskiego.

Dabei ergäbe sich:

Z tego wynikałoby zaś, że istnieje jeszcze wystarczająca ilość czasu na to, aby:

- genug Zeit, um etwas gegen das Gefühl des Ausgeschlossenseins bei den Nationen zu unternehmen, die nicht oder noch nicht Mitglied werden können;

- aby przedsięwziąć coś wobec odczucia bycia zapomnianym przez państwa, które nie mogą w ogóle lub jeszcze nie mogą stać się członkiem NATO;

- genug Zeit, um die OSZE zu stärken;

- aby wzmocnić OBWE;

- genug Zeit, um die Zusammenarbeit mit den GUS Staaten, in erster Linie mit Rußland zu organisieren;

- zorganizować współpracę z państwami WNP, w tym w pierwszym rzędzie z Rosją;

- genug Zeit, um zu helfen, die Reformprozesse in den neuen Demokratien zu fördern und zu unterstützen und

- aby dopomóc w popieraniu i wspieraniu procesów reform w nowych demokracjach;

- genug Zeit, um die internen Probleme der NATO von heute zu bereinigen.

- aby rozwiązać dzisiejsze wewnętrzne problemy NATO.

Es wird wohl kein Weg daran vorbeiführen; Bedingungen und Kriterien einer Mitgliedschaft zu verein-

Z pewnością nie będzie innej drogi jak uzgodnienie warunków i kryteriów członkostwa oraz opracowanie

baren und daraus Optionen zu entwickeln. Die Wohlfahrt des Bündnisses und seiner Mitgliedernationen muß die erste Priorität haben. Solidarität gegenüber Bedrohungen und Konsensfähigkeit gegenüber internationalen Krisen auf der Grundlage gemeinsamer Werte ist die Geschäftsgrundlage dieser Allianz. Es gibt eine feine Machtbalance zwischen den Verbündeten und einzelstaatliche Besitzstände, die nicht gerne Experimenten Komplikationen und neuen Risiken ausgesetzt werden wollen. Und es gibt den Wunsch nach innerer Konsolidierung des Bündnisses. Verteidigung tendiert zu einem statischem Verhalten der Allianz. Es wird sehr genau geprüft werden, wie die Aufnahme von Beitrittskandidaten die Relation zwischen Verteidigungsbedürfnissen und Verteidigungslasten verändern würde.

Andererseits enthält die Strategie der geographisch grundsätzlich unbegrenzten Krisenintervention ein Element der Dynamik. Denn wenn sich die NATO als krisenresistente oder krisenberuhigte Zone bewährt hat, dann reduziert die Erweiterung dieser Zone zumindest auf diesem Kontinent die Notwendigkeit, bei Krisen zu intervenieren.

Mit welchen Kriterien hat sich die Studiengruppe der NATO bisher befaßt, was ist darüber bekannt gewor-

resultierenden z tego opcji. Dobro sojuszu i narodów będących jego członkami musi mieć priorytet. Solidarność wobec zagrożeń i skłonność do zgody wobec międzynarodowych kryzysów na podstawie wspólnych wartości jest podstawą interesu NATO. Istnieje delikatna równowaga sił pomiędzy sojusznikami i poszczególnymi państwowymi stanami posiadania, które niechętnie chcą być narażone na eksperymenty, komplikacje i nowe ryzyka. Istnieje życzenie utrzymania wewnętrznej konsolidacji sojuszu. Obrona zmierza do statycznego zachowania się sojuszu. Dokładne bada się, jak przyjęcie kandydatów zmieniłoby relację pomiędzy potrzebami obrony i jej kosztami.

Z drugiej strony strategia zasadniczo nieograniczonych geograficznie interwencji w sytuacjach kryzysowych zawiera element dynamiki. Ponieważ jeżeli NATO sprawdziło się jako strefa odporna na kryzysy lub je uspakajająca, to rozszerzenie tej strefy redukuje przynajmniej na kontynencie konieczność interwencji w kryzysach.

Jakimi kryteriami zajmowała się do tej pory grupa studyjna NATO i co jest znane na ten temat?

Das sind zunächst Bedingungen gleicher politischer Stabilität wie sie unter den derzeitigen Bündnismitgliedern herrschen: Gewaltenteilung, parlamentarische Kontrolle der Streitkräfte, bis hin zum Schutz von Minderheiten und dem Nachweis, daß keine territorialen Konflikte mit Nachbarn bestehen.

Sodann ist die Frage zu beantworten, ob die Aufnahme neuer Mitglieder Auswirkungen auf Struktur und Strategie der Allianz haben soll. Welchen Anteil sollen die neuen Mitglieder an der Nuklearen Planung haben? Ist der nukleare Schutzschirm vielleicht teilbar, und was ist mit der Stationierung solcher Waffen auf dem Boden neuer Mitglieder? Kann es bei der Strategie der Kooperation bleiben? Wie ist die große Zahl der Mitglieder zu behandeln, wird es eine Kern-NATO geben, die die strategischen Entscheidungen unter Zustimmung oder Duldung der anderen Mitglieder trifft? Allianz mit zwei Klassen? Wie ist das Verhältnis zwischen ad-hoc-Staatengruppen unter den

Potwierdzone zostało jako kryterium przyjęcia do NATO spełnienie warunków takiej samej politycznej stabilności jakie panują u obecnych członków sojuszu. Wśród kryteriów wymienia się ponadto: podział władzy, parlamentarna kontrola sił zbrojnych, ochrony mniejszości narodowych oraz potwierdzenie, że nie istnieją żadne konflikty terytorialne z sąsiadami. Wtedy dopiero można próbować odpowiedzieć na, czy przyjęcie nowych członków powinno mieć wpływ na strukturę i strategię sojuszu. Jaki udział powinni mieć nowi członkowie w planowaniu nuklearnym?

Zachodzi też pytanie, czy nuklearny parasol ochronny jest podzielny i jak przedstawia się sprawa z rozmieszczeniem takich broni na terytorium nowych członków? Czy można pozostać przy strategii kooperacyjnej? Jak działać przy dużej ilości członków - czy będzie utworzony rdzeń NATO, który będzie podejmował strategiczne decyzje za zgodą lub przy akceptacji innych członków? Sojusz z dwoma klasami? Jak przedstawiałyby się stosunki pomiędzy takimi grupami państw, wśród równorzędnych partnerów w sojuszu i sojuszu jako całości? Czy mogą być zachowane dotychczasowe szczeble i struktury dowodzenia lub jak je należy zmienić? W jaki sposób mają uczestniczyć nowi członkowie w zin-

Bündnispartnern und der Allianz insgesamt? Können die bisherigen Kommandobereiche und Kommandostrukturen beibehalten werden oder wie sind sie zu verändern? Wie sollen neue Mitglieder an der integrierten Kommandostruktur beteiligt werden, auch hier Erweiterung oder Verdrängung bisheriger Anteile alter Mitglieder?

Alliierte Truppenstationierung und Manöver auf dem Boden neuer Mitglieder müssen geklärt sein. Der 2+4-Vertrag schließt eine Stationierung ausländischer Streitkräfte und nuklearer Waffen auf dem Boden der früheren DDR ohnehin schon aus. Das war der Preis für die Vereinigung ohne Verzicht auf die NATO-Mitgliedschaft.

Die alte Bundesrepublik Deutschland hatte ihren Preis bezahlt, als sie vor 40 Jahren der NATO beitrug und ein teilsouveräner Staat wurde. Er bedeutete Verteidigungslasten, Stationierungslasten, Tieffluglärm, den Löwenanteil der Landstreitkräfte in Mitteleuropa, konsequente Integration der Kommandostrukturen und den völkerrechtlich verbindlichen Verzicht auf A-B-C-Waffen-Besitz.

zintegrowanych strukturach dowodzenia, również tutaj zachodzi pytanie o rozszerzenie czy o wyparcie dotychczasowych udziałów starych członków?

Musi zostać wyjaśniona sprawa rozmieszczenia wojsk sprzymierzonych oraz prowadzenia manewrów na terytorium nowych członków? Układ 2 + 4 wykluczał rozmieszczenie niemieckich sił zbrojnych i broni jądrowej na byłym terytorium NRD. Była to cena za zjednoczenie bez rezygnacji przez Niemcy z członkostwa w NATO.

Stara Republika Federalna Niemiec zapłaciła swoją cenę przystępując 40 lat temu do NATO i stając się częściowo suwerennym państwem. Cena ta oznaczała ponoszenie obciążeń związanych z obroną, stacjonowaniem wojsk, hałasem wywoływanym lotami koszącymi, utrzymywaniem drugiej części sił lądowych w Europie Środkowej, konsekwentną integrację struktur dowodzenia i respektowaniem, zgodnie z prawem międzynarodowym, rezygnacji z posiadania broni ABC.

Frage, was ist der Preis, den eine ost-mitteleuropäische Nation für ihre Mitgliedschaft in der NATO zu zahlen bereit oder in der Lage wäre? Kann sie die Verteidigungslasten aufbringen wie sie die alte Bundesrepublik aufgebracht hat oder verlängert sie nur die Liste der Empfänger von Verteidigungsunterstützung und Verteidigungshilfe? Was bedeutet das für die bisherigen Empfänger solcher Hilfe? Welche zusätzlichen Lasten kommen auf die Geberländer zu, und sind sie bereit diese zu tragen?

Was ist aus sicherheitspolitischer Sicht zu den Beitrittskandidaten der zweiten oder dritten "Welle" zu sagen, zum Beispiel zu den baltischen Staaten oder Rumänien; Bulgarien - von der Ukraine ganz zu schweigen? Es werden neue Linien auf der Karte Europas gezogen, die Frage ist, was sie trennen und was sie verbinden.

Die Studie, die dem NATO-Rat vorgelegen hat, wird man in Kürze kennenlernen. Gleichzeitig ist eine vom US-Kongreß in Auftrag gegebene Studie zur Osterweiterung der NATO bekanntgeworden. Die Autoren empfehlen den 16 Mitgliedstaaten, sich zunächst auf ein neues transatlantisches Abkommen zu verständigen, neues Vertrauen in die amerikanische Führungskraft herzu-

Powstaje pytanie, jaka jest cena którą wschodnio- i środkowoeuropejskie państwa byłyby gotowe, lub byłyby w stanie zapłacić za swoje członkostwo w NATO? Czy mogłyby ponieść takie koszty związane z obroną, jakie poniosła stara Republika Federalna. Czy też państwa te wydłużą tylko listę odbiorców wsparcia obronnego lub pomocy obronnej? Co to oznacza dla dotychczasowych odbiorców takiej pomocy? Jakie dodatkowe koszty przypadną w udziale krajom dającym i czy są one gotowe ponosić te koszty?

Co z punktu widzenia politycznego i bezpieczeństwa należy powiedzieć kandydatom do przystąpienia do NATO z drugiej lub trzeciej "fali", dla przykładu państwom nadbałtyckim lub Rumunii, Bułgarii - nie mówiąc już o Ukrainie? Na mapie Europy przeciągane są nowe linie. Zachodzi pytanie, co linie te dzielą, a co łączą.

Wkrótce zostanie znane będzie studium przedłożone Radzie NATO. Jednocześnie podano do wiadomości studium dotyczące rozszerzenia NATO opracowane na zlecenie amerykańskiego Kongresu. Autorzy zalecają 16 państwom członkowskim, aby najpierw porozumiały się co do zawarcia nowego transatlantyckiego układu, ustanowienia nowego zaufania do USA wraz z ich

stellen und erst in einem zweiten Schritt andere Staaten zum Beitritt einzuladen. Andernfalls werde die Bestimmung der künftigen Rolle der Allianz noch mehr erschwert. Ich habe für diese Empfehlung viel übrig.

Ich glaube nicht, daß es sehr schnell zu Entscheidungen kommt, etwa indem kandidaten ausgewählt werden und ein Zeitplan genannt wird. Man wird die Präsidentschaftswahlen in Rußland nicht unnötig belasten wollen und die Regierungskonferenz über das Maastrichter Abkommen der EUl abwarten. Beides wichtige Ereignisse im Jahre 1996, wie übrigens auch die US-Präsidentschaftswahlen.

Meine Vermutung, wie es weitergehen wird, will ich am Schluß für Diskussionszwecke nicht vorenthalten. Meine Vermutung ist, daß es zu einem Trans-Atlantic Security Bargain kommt, in dem die amerikanischen und europäischen Sicherheitsprioritäten aufeinander abgestimmt werden. Die Europäer wollen ihren Kontinent stabilisieren und zugleich die Amerikaner involviert halten. Die Amerikaner wollen verlässliche Bündnispartner im globalen Krisenmanagement. Auf dieser Basis meine ich, daß es gelingen wird, bis um das Jahr 2000 die vier oder vielleicht nur drei Visegrad Staaten Polen, Tschechien, Ungarn, vielleicht auch

kierowniczą rolą, a dopiero w drugim kroku zaprosiły inne państwa do do przystąpienia do sojuszu.

W przeciwnym razie jeszcze bardziej trudne będzie określenie przyszłej roli sojuszu. Mam wiele zrozumienia dla tego zalecenia

Nie wierzę, aby szybko doszło do powzięcia decyzji, np. przez wybór kandydatów i określenie terminów przyjęcia do NATO. Zachodzą tu względy na wybory w Rosji. Ważna jest też mająca się odbyć konferencja rządowa nad umową o Unii Europejskiej z Maastrich. Oba te ważne wydarzenia nastąpią w 1996 roku i dodatkowo jeszcze odbędą się amerykańskie wybory parlamentarne.

Dla dobra dyskusji nie chcę ukrywać na koniec moich przewidywań co do dalszego rozwoju wydarzeń. Przypuszczam, że dojdzie do Trans-Atlantic Security Bargain, w którym zostaną wzajemnie uzgodnione amerykańskie i europejskie priorytety bezpieczeństwa. Europejczycy chcą stabilizować swój kontynent, a jednocześnie przyciągnąć do siebie Amerykanów. Amerykanie chcą mieć niezawodnych partnerów w globalnym kierowaniu kryzysami. Na tej podstawie sędzę, że do 2000 roku uda się przyjąć do NATO jako nowych członków cztery, może tylko trzy państwa Grupy Wyszehradzkiej: Polskę, Czechy, Węgry, mo-

die Slowakei, mit ihrem Beitritt zur EU und zur WEU auch als neue Mitglieder in der NATO zu haben, und daß gleichzeitig mit Rußland Verträge über eine Sicherheitszusammenarbeit mit der Nordatlantischen Allianz geschlossen werden.

Kanzler Kohl sagte bei der Verabschiedung der Russischen Truppen im August 1994 in Berlin: "Wenn Warschau, Prag und Budapest näher an die westlichen Institutionen heranrücken, dann muß das nicht gleichzeitig bedeuten, daß Moskau sich von ihnen weiter entfernt." Darin steckt, wie mir scheint, nicht bloß eine geometrische Denksportaufgabe.

In Wirklichkeit ist ein diplomatisches Meisterstück aufgerufen. Ich wundere mich nur, daß die Allianz bereits konkrete Schritte hin auf eine Erweiterung ihrer Mitgliederzahl im östlichen Mitteleuropa unternimmt, während es noch keinerlei abgestimmtes Konzept über das künftige gesamteuropäische Sicherheitssystem gibt.

że też Słowację. Wiązało by się to z ich przystąpieniem do Unii Europejskiej i do Unii Zachodnioeuropejskiej. Przypuszczam też, że jednocześnie zostaną zawarte z Rosją umowy o współpracy w zakresie bezpieczeństwa z Sojuszem Północnoatlantyckim.

Kancelarz Kohl podczas pożegnania wojsk radzieckich powiedział w sierpniu 1994 roku w Berlinie: "Jeżeli Warszawa, Praga i Budapeszt przybliżą się do instytucji zachodnich, to nie musi to jednocześnie oznaczać, że Moskwa się od nich dalej oddali". Jak mi się wydaje, tkwi w tym nie tylko zagadka geometryczna do rozwiązania w ramach umysłowej łamigłówki.

W rzeczywistości zostało stworzone dyplomatyczne arcydzieło. Dziwię się tylko, że sojusz podejmuje konkretne kroki na drodze do rozszerzenia swojej liczby członków we wschodniej części Europy Środkowej, podczas gdy tymczasem nie ma jeszcze żadnej uzgodnionej koncepcji przyszłego ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa.

Płk dr Jerzy Zielinski
 (Oberst Dr)
Akademia Obrony Narodowej
Akademie für Nationale Verteidigung

Główne tezy pracy w grupach:

**"Cele polsko-niemieckiej współpracy
 wojskowej"**

Współpraca międzynarodowa zarówno obecnie, jak i w dającej się przewidzieć przyszłości realizować się będzie przede wszystkim w płaszczyznach: gospodarczej, politycznej i społecznej. Zdają sobie z tego sprawę obecnie także wojskowi na naszym kontynencie. Niemniej jednak problematyka militarna i związane z nią zagadnienia współpracy międzynarodowej nie pozostaną w cieniu. Jest już niemal pewne, że siły zbrojne i stojące przed nimi zadania będą miały zupełnie inny charakter, inne będą wobec nich wymagania. Przesądzają o tym zarówno doświadczenia ludzkości - a w tym i obydwu naszych narodów (państw), jak i osiągnięte dokonania na drodze budowy wspólnego systemu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie.

Hauptthesen für Gruppenarbeit:

"Ziele der deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit"

Die internationale Zusammenarbeit heute und in Zukunft wird sich auf drei Ebene bewegen, der ökonomischen, politischen und sozialen. Dies gilt auch für das Militär. Auch die militärische Problematik und die mit ihr zusammenhängen Aufgaben der internationalen Zusammenarbeit werden nicht unberücksichtigt bleiben. Es fast sieher, daß die Streitkräfte und die zu bewältigen Aufgaben einen ganz anderen Charakter haben werden und ganz anderen Herausforderungen gegenüber stehen werden. Dies Beweis die Erfahrungen der Menschheit und die unserer beiden Staaten und die bis heute verwirklichten Ziele auf dem Weg zum europäischen Sicherheitssystem.

Ze względu na to, że tworzenie czegokolwiek nowego w rzeczywistości społecznej wymaga wytyczenia celów, również w zakresie naszej przyszłej współpracy militarnej należałoby postawić określone cele. Wymaga to oczywiście głębszego zastanowienia i odwołania się do wyobraźni odnośnie możliwych w przyszłości potrzeb co do użycia (wykorzystania) sił zbrojnych. Sformułowanie takich celów jest bez wątpienia odpowiedzialne, niemniej konieczne i współcześnie bardzo potrzebne.

Mjr Scheffel, słuchacz AON, chciałby przedstawić swoje przemyślenia w rozpatrywanej sprawie. Jako jeden z organizatorów niniejszego seminarium, przy aprobacie jednakże moich partnerów i komendanta naszej akademii, zgodziłem się na to.

Wydaje mi się bowiem, że przysłą współpracę wojskową między naszymi narodami realizować będzie najpełniej pokolenie mjr Scheffela. Nie decydujemy zatem za nich. Spójrzmy jednakże z wyrozumiałością i przez pryzmat doświadczeń naszego pokolenia na zamiary młodego pokolenia dowódców naszych sił zbrojnych.

In unserer sozialen Wirklichkeit verlangt das Erschaffen von irgend etwas Neuen ein Aufstellen von klaren Zielen. Dies gilt auch im Rahmen unserer militärischen Zusammenarbeit. Dies verlangt vielschichtige Überlegungen und konkrete Vorstellungen bezüglich der zukünftigen Möglichkeiten des Einsatzes von Streitkräfte. Das formulieren von Zielen und Thesen ist ohne Frage sehr wichtig und notwendig.

Maj Scheffel, der erste deutsche Student an der Akademie für Nationale Verteidigung, stellt Ihnen jetzt seine Thesen zum Möglichkeiten der deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit vor. In Absprache mit dem Kommandanten unserer Akademie und den Organisatoren dieses Seminars wurden dem zugestimmt.

Ich denke, daß die zukünftiger Zusammenarbeit unserer beiden Staaten von Maj Scheffel und seiner Generation realisiert werden wird. Lassen Sie uns als so nicht über Ihre Köpfe im Weg alles alleine entscheiden. Unter Berücksichtigung unseren eigene Erfahrungen und Einsichten lassen Sie uns nun auf die Vorhaben der jungen Generation, unserer Anführer unserer Streitkräfte von morgen, blicken.

Zanim oddam głos mjr. Scheffelowi chciałbym jeszcze zauważyć, że mjr Scheffel ma wyjątkowo sprzyjającą pozycję. Jako niemiecki oficer studiujący w polskiej akademii dowódczo-sztabowej skupia w sobie w jakimś stopniu oczekiwania i wymagania obu państw i ich sił zbrojnych. Zarówno mjr Scheffel, jak i ja oczekujemy na Panów zdanie w prezentowanej sprawie, które nie tylko wzbogaci pracę dyplomową, ale i będzie bez wątpienia cegielką w budowie przyszłości naszych państw. Dziękuję za uwagę i oddaję głos mjr Scheffelowi.

Bevor ich das Wort nun Heers Maj Scheffel abgebe, möchte ich Sie darauf Hinweisen, daß sich Maj Scheffel in einer günstigen Situation befindet. Als Erster deutsche Offizier, der hier seine Generalstabsausbildung absolviert, verkörpert er bis zu einem gewissen Grad die Erwartungen und Anforderungen beiden Staaten und ihre Streitkräfte. Maj Scheffel und ich erwarten Ihre Meinungen und Urteile zu den vorgestellten Thesen, die nicht nur seine Diplomarbeit bereichern werden, sondern hoffentlich auch ein Ziegelstein für den Bau der Zukunft beider Staaten sein wird.

Maj Christoph-Benedikt Scheffel

(Mjr)

Akademie für Nationale Verteidigung

Akademia Obrony Narodowej

Thesepapier

zu möglichen Zielen einer deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit

A) Ziele einer deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit auf dem gemeinsamen Weg zu einer neuen europäischen Sicherheitsstruktur

1. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit um den politischen Entwicklungsprozess einer Einbeziehung Polens in die EU zu unterstützen.

2. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit um den politischen Entwicklungsprozess einer Einbeziehung Polens in die NATO zu unterstützen.

3. Militärische Zusammenarbeit beider Staaten als Vorreiterrolle einer allge-

Tezy

możliwych celów polsko-niemieckiej współpracy wojskowej

A) Cele polsko-niemieckiej współpracy wojskowej na etapie tworzenia nowego systemu bezpieczeństwa europejskiego

1. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa dla wsparcia wejścia Polski do Unii Europejskiej

1. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa wspierająca integrację Polski w ramach NATO.

3. Współpraca wojskowa obydwu państw jako znaczący element ogólnej

meinen deutsch-polnischen Zusammenarbeit in den Bereichen Politik, Wirtschaft, Bildung, soziale Fragen und Kultur.

4. Militärische Zusammenarbeit als Voraussetzung einer schnellstmöglichen Integration Polens in die zur Zeit verändernde westeuropäische Sicherheitsstruktur.

5. Militärische Zusammenarbeit als Voraussetzung für das Funktionieren einer europäischen Sicherheitsstruktur und als Garant der Freiheit in MOE.

6. Militärische Zusammenarbeit als Grundlage für Vertrauensbildung.

7. Militärische Zusammenarbeit um Vorurteile abzubauen und Menschen einander näher zu bringen.

8. Militärische Zusammenarbeit um den Informationsaustausch und die Partizipierung an westlichen technischen "know-how" zu gewährleisten.

9. Militärische Zusammenarbeit um den deutsch-polnischen Aussöhnungsprozess zu unterstützen.

10. Militärische Zusammenarbeit mit dem Ziel eines deutsch-polnischen militärischen Verbandes.

współpracy polsko-niemieckiej w zakresie politycznym, gospodarczym, szkolnictwa i kulturalnym.

4. Współpraca militarna jako przyczynek jak najszybszej integracji Polski ze zmieniającym się systemem bezpieczeństwa Europy Zachodniej.

5. Współpraca wojskowa jako element funkcjonującego już systemu bezpieczeństwa w Europie i gwarant wolności dla państw Europy Środkowo-Wschodniej

6. Współpraca wojskowa jako podstawa zaufania ogólnego społeczeństw obu państw.

7. Współpraca wojskowa jako proces znoszący istniejące stereotypy i zbliżający ludzi do siebie.

8. Współpraca wojskowa jako element ułatwiający wymianę informacji i umożliwiający dostęp do technologii "know-how".

9. Współpraca wojskowa jako podstawa zaufania ogólnego społeczeństw obu państw.

10. Współpraca wojskowa przyczyniająca się do tworzenia przyszłych polsko-niemieckich jednostek wojskowych.

B) Ziele einer deutsch-polnischen militärischen Zusammenarbeit in einer neuen europäischen sicherheitsstruktur.

1. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit zur Stabilisierung der sicherheitspolitischen Lage in Zentral- und Osteuropa.

2. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit zur Unterstützung des östlichen Nachbarn Polens, um ihre wirtschaftliche und politische Souveränität zu behaupten.

3. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit zur Unterstützung von UN-Einsätzen im Rahmen der europäischen Sicherheitsstruktur.

4. Deutsch-polnische militärische Zusammenarbeit mit dem Ziel des Sicherheitstransfers nach Osteuropa.

B) Cele polsko-niemieckiej współpracy wojskowej w nowym systemie bezpieczeństwa europejskiego

1. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa jako element stabilizujący sytuację polityczno-militarną w Europie Środkowej i Wschodniej.

2. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa jako wsparcie wschodnich sąsiadów Polski w procesie osiągania przez nich samodzielności gospodarczej i suwerenności państwowej.

3. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa w ramach sił zbrojnych ON tworzących system bezpieczeństwa europejskiego.

4. Polsko-niemiecka-współpraca wojskowa jako pomost w przenoszeniu zachodnich struktur bezpieczeństwa na Wschód.

Thesen/Tezy

für Podiumsdiskussion vor 100 polnischen Offizieren
dyskusji otwartej dla 100 polskich oficerów

***Deutsche und Polen in Europa /historisch-politische Sicht/
Polacy i Niemcy w Europie /aspekty polityczno-historyczne/***

1. Blaski i cienie polsko-niemieckiego sąsiedztwa w przeszłości (rywalizacja i wrogość, współpraca i wzajemne wsparcie).	1. Licht- und Schattenseiten deutsch-polnischen Nachbarschaft in der Vergangenheit (die Rivalität und Feindlichkeit; Zusammenarbeit und gegenseitige Unterstützung).
2. Stereotypy kulturowe i polityczne w stosunkach polsko-niemieckich na przestrzeni dziejów.	2. Kulturelle und politische Vorurteile in den deutsch-polnischen Beziehungen in der Vergangenheit.
3. Upadki i wzloty polityczne obydwu państw i ich wpływ na wzajemne stosunki.	3. Politischen Höhen und Tiefen beider Staaten und ihre Einfluß auf ihre gemeinsamen Beziehungen.
4. Polsko-niemieckie zbliżenia i oddalenia.	4. Deutsch-polnischen Annäherungen und Entfernungen.
5. Znaczenie doświadczeń i aspektów politycznych wzajemnego sąsiedztwa Polski i Niemiec w budowaniu przyszłości.	5. Die Bedeutung der Erfahrungen und politischen Aspekte der deutsch-polnischen Nachbarschaft bei der Gestaltung der Zukunft.

Kapitän zur See **Jens-Volker Kronisch**

(Komandor)

Verteidigungsministerium

Bonn

***Zur militärpolitischen Lage in
Europa (Mitte der 90er Jahre)***

1. Einleitung

Herzlichen Dank für freundlichen Worte zur Begrüßung.

Ich bin Ihrer Einladung nach Zakopane sehr gerne gefolgt und freue mich Ihnen über die militärpolitische Lage in Europa und die Veränderungen, die sich daraus für die Streitkräfte am Ende dieses Jahrhunderts ergeben, aus deutscher Sicht vortragen zu können. Die militärpolitischen Ziele unseres Handels haben zwangsläufig zum Zentrum, wie wir eine neue und möglichst tragfähige und dauerhafte Sicherheitsstruktur für Europa zu können.

***Sytuacja polityczno-militarna w
Europie w połowie lat 90-tych***

1. Wprowadzenie

Serdeczne dziękuję za przyjacielskie słowa powitania.

Chętnie przyjąłem zaproszenie do Zakopanego i cieszę się, że mogę przedstawić Państwu niemiecki punkt widzenia na sytuację polityczno-militarną w Europie oraz zmiany jakie z niej wynikają dla sił zbrojnych pod koniec wieku. Najważniejszym celem naszego działania na płaszczyźnie polityczno-militarnej jest określenie, w jaki sposób możemy stworzyć w Europie nowy i możliwie najbardziej odporny i trwały system bezpieczeństwa dla całego kontynentu.

In den letzten Jahren hat sich das Bild auf unserem Kontinent tiefgreifend gewandelt. Auch dieses 6. deutsch-polnische Offizierseminar ist ein sichtbares Zeichen für den historischen Umbruch in Europa, der große und positive Veränderungen brachte, aber noch keineswegs abgeschlossen ist.

2. Militärpolitische Lagebeurteilung

Mit der Auflösung der starren Ost-West-Konfrontation konnte die machtpolitische und ideologische Teilung Europas überwunden und der Kalte Krieg beendet werden. Im Verhältnis der Staaten der NATO zur ehemaligen Sowjetunion kam es einer grundlegenden Verbesserung der Beziehungen und einem ständigen, intensiven Dialog. Noch stärker haben sich die Beziehungen jedoch zu den mittelosteuropäischen Staaten - und hier insbesondere zu unserem Nachbarn Polen - entwickelt.

Die bilateralen Beziehungen zwischen den polnischen und deutschen Streitkräften nehmen im Vergleich zu allen anderen östlichen Nachbarstaaten eine herausgehobene Position ein und finden ihre Umsetzung in einem umfangreichen Kooperationsprogramm. Allein für dieses Jahr sind 87 Vorhaben - vorzugsweise auf den Feldern Ausbildung

W ostatnich latach bardzo się zmienił obraz naszego kontynentu. Również 6-te Seminarium Oficerów Bundeswehry i Wojska Polskiego jest widoczną oznaką dokonującego się historycznego przełomu w Europie, który już przyniósł duże i pozytywne zmiany, ale który w żadnym wypadku nie można uznać za zakończony.

2. Ocena sytuacji polityczno-militarnej

Zakończenie długotrwałej konfrontacji pomiędzy Wschodem i Zachodem pozwoliło na zlikwidowanie politycznego i ideologicznego podziału Europy oraz zakończenie "Zimnej Wojny". Pomiedzy państwami NATO i dawnym Związkiem Radzieckim doszło do zasadniczej poprawy stosunków i do podjęcia stałego, intensywnego dialogu. Jeszcze silniej jednak rozwinęły się stosunki z państwami środkowo- i wschodnioeuropejskimi - w tym szczególnie z naszym sąsiadem, Polską.

und gemeinsame Übungen - geplant bzw. bereits durchgeführt worden.

Wir befinden uns heute in einem entscheidenden Stadium der Neuordnung der Sicherheitsstrukturen in Europa. Mit dem Ende des "Kalten Krieges" sind die Ergebnisse von Jalta Historie geworden, und die Staaten Europas haben die einmalige Chance, eine dauerhafte Friedensordnung in Europa zu schaffen. Die politische Erstarrung des Kalten Krieges ist neuer Handlungsfreiheit gewichen; Europa ist in Bewegung geraten. Nichts kennzeichnet dies deutlicher, als die Wiedergeburt der europäischen Mitte. Polen, die Tschechische und Slowakische Republik, Ungarn und Slowenien bilden wieder einen Teil Mitteleuropas.

Diese Mitte war jahrhundertlang das Gravitationszentrum des europäischen Kontinents, ohne ihm Ruhe geben zu können. Jetzt kann zum Stabilitätsanker des Kontinents werden, wenn Ost und West, Nord und Süd zu einer wirklichen Gemeinschaft zusammenwachsen. Deutschland wird hierbei - ob wir es wollen oder nicht - aufgrund seiner geographischen Lage eine Schlüsselrolle zu fallen. Es verbindet den atlantischen Westen mit dem kontinentalen Osten, den skandinavischen Norden mit dem mediterranen Süden. Wir werden uns dieser Aufgabe stellen müssen - nicht zuletzt auch der

Znajdujemy się dzisiaj w decydującym stadium tworzenia nowego ładu i struktur bezpieczeństwa w Europie. Wraz z zakończeniem "Zimnej Wojny" rozstrzygnięcia z Jalty przeszły do historii, a państwa Europy mają jedyną szansę stworzenia trwałego ładu pokojowego w Europie. Polityczne skostnienie okresu "Zimnej Wojny" ustąpiło miejsca swobodzie działania: Europa zaczęła się uaktywniać. Nic nie świadczy o tym wyraźniej niż odrodzenie Europy Środkowej. Polska, Republika Czeska i Słowacka, Węgry i Słowenia znowu tworzą część Europy Środkowej.

Ta Europa Środkowa była przez stulecie centrum grawitacji kontynentalnej, nie mogąc jednakże zapewnić trwałego spokoju na tym obszarze. Teraz Europa Środkowa może stać się kotwicą stabilności kontynentu, jeżeli Wschód i Zachód, Północ i Południe zrosną się w rzeczywistą wspólnotę. Niemcom przypadnie w tym procesie - czy tego chcemy, czy też nie - kluczowa rola ze względu na ich położenie geograficzne. Niemcy łączą atlantycki Zachód z kontynentalnym Wschodem, skandynawską Północ ze śródziemnomorskim Południem. Będziemy musieli podjąć to zadanie

Verpflichtungen, die sich aus unserer Vergangenheit ergeben - aber auf der Grundlage unserer festen Verankerung im Westen.

Trotz aller positiven Entwicklungen der letzten 5 Jahren gilt es weiterhin, wachsam zu bleiben und die Gefahren für Frieden in Freiheit nicht aus dem Auge zu verlieren. Staatslenker und Sicherheitsorganisationen haben heute alle Mühe, den Krisen und Konflikten in unseren Welt Herr zu werden. Die Bilder aus Bosnien-Herzegowina, aus Afrika, aus dem Nord-Iran und aus Tschetschenien sind dafür trauriger Beleg.

Im Westen Europas ist die NATO als Stabilitätsfaktor geblieben. Im Osten strebt Rußland wieder danach, seinen Führungsanspruch durch ein Geflecht von bi- und multilateralen Verträgen und durch den Einsatz seiner Streitkräfte zu untermauern. Auflebendes Nationalbewußtsein, die Suche nach staatlicher Identität, Kämpfe um die Machtverteilung, das Festhalten an alten Strukturen und die schlechte wirtschaftliche Lage schränken die Handlungsfähigkeit fast aller Nachfolgestaaten der Sowjetunion ein und helfen Rußland, diese Staaten an sich zu binden. General von Scheven hat seine Sicht dieser Entwicklung gestern sehr eindrucksvoll beschrieben.

- nicht nur ze względu na zobowiązania, które wynikają z naszej przeszłości - ale i na podstawie naszego stałego zakotwiczenia na Zachodzie.

Mimo wszystkich pozytywnych aspektów rozwoju wydarzeń w ciągu ostatnich 5-ciu lat nadal jest koniecznym, aby stale pozostawać czujnym i nie tracić z oczu niebezpieczeństw dla pokoju funkcjonującego w warunkach wolności. Kierujący państwami i organizacje zaangażowane w zapewnianie bezpieczeństwa mają dzisiaj kłopot z opanowaniem kryzysów i konfliktów w świecie. Obrazy z Bośni-Hercegowiny, z Afryki, z Północnego Iraku i z Czeczenii są tego smutnym dowodem.

Czynnikami stabilności na zachodzie Europy pozostało NATO. Na Wschodzie Rosja ponownie dąży do tego, aby poprzez spłot dwu- i wielostronnych umów oraz za pomocą sił zbrojnych zrealizować swoje ambicje przewodzenia. Odżywająca świadomość narodowa, poszukiwanie państwowej tożsamości, walki o władzę, utrzymywanie się starych struktur i zła sytuacja gospodarcza ograniczają zdolność działania państw sukcesorów Związku Radzieckiego; pomaga to Rosji ponownie wiązać te państwa z sobą. Nakreślił to przekonywająco gen. Scheven w swoim wczorajszym referacie.

Rußland hat sich zwar auf eine "strategische Defensive" eingestellt, aber die Wirtschaftslage ist desolat, der Demokratisierungsprozeß ist noch lange nicht abgeschlossen. Wer mit welchen Zielen über das enorme konventionelle und atomare Waffenpotential verfügen wird, kann heute niemand sagen.

Im Osten und Südosten, wer wüßte dies besser einzuschätzen als Sie, empfinden die junge Demokratien Mittelost- und Südosteuropas eine sicherheitspolitische Unsicherheit und bemühen sich daher um Unterstützung durch den Westen.

Hinzu kommen Kriege und Konflikte in und um Europa. Der bewaffnete Konflikt im ehemaligen Jugoslawien steht für das Zerbrechen des Deckels kommunistischen wanges und in dessen Folge für das Streben der unterschiedlichen Völker nach staatlicher Identität. Tschetschenien wird zwar von vielen als ein interner Konflikt Rußlands gesehen, wirkt aber zugleich neue Ängste im Baltikum und anderen Regionen auf, die einen hohen russischen Bevölkerungsanteil haben. Die scharfen Äußerungen maßgeblicher russischer Politiker dienen zusätzlich kaum der Beruhigung.

Die von bewaffneten Konflikten in

Wprawdzie Rosja nastawiła się na "strategiczną defensywę", ale jej sytuacja gospodarcza jest rozpaczliwa. Proces demokratyzacji nie będzie tam jeszcze długo zakończony. Nikt dzisiaj nie może powiedzieć, kto i w jakim celu będzie dysponował olbrzymim potencjałem poradzieckiej broni konwencjonalnej i atomowej.

Na Wschodzie i na Południowym Wschodzie - kto potrafi to lepiej ocenić, niż wy, moi Panowie, przedstawiciele młodych demokracji Europy Środkowo- i Południowo-wschodniej - odczuwa się niepewność polityczną i co do bezpieczeństwa, starając się o wsparcie i ochronę Zachodu.

Do tego dochodzą wojny i konflikty w Europie i wokół niej. Konflikt zbrojny w byłej Jugosławii jest przykładem "rozbitcia pokrywy" komunistycznego przymusu i rozbudzonego w jego wyniku dążenia różnych narodów do uzyskania tożsamości państwowej. Czeczenia jest wprawdzie przez wielu postrzegana jako wewnętrzny konflikt Rosji, ale jednocześnie odnawia obawy w krajach nadbałtyckich i w innych regionach, które mają dużą część ludności rosyjskiej. Dodatkowo nie służą uspokojeniu ostre wypowiedzi miarodajnych rosyjskich polityków.

Poszukiwanie narodowo-państwo-

und zwischen den Kaukasus-Staaten begleitete Suche nach nationalstaatlicher Identität berührt die geostrategischen Interessen Rußland und der Türkei.

Im Nahen und Mittleren Osten strebt der Iran nach dem Status einer Regionalmacht. Seine Aufrüstungsbemühungen werden von den Nachbarstaaten mit großer Aufmerksamkeit verfolgt.

Der im Nahen Osten begonnene Friedensprozeß hat die alten Antagonismen in der Region noch nicht beseitigt.

Im Süden geraten die Länder der nordafrikanischen Küste zunehmend in das Kraftfeld der Ideen des islamischen Extremismus. Gelingt eine Radikalisierung des staatlichen Lebens in diesen Ländern, muß mit einer erheblichen Zunahme von Risiken und ihren möglichen Auswirkungen auf Europa gerechnet werden.

Eng damit verbunden ist das Problem der Proliferation von Massenvernichtungswaffen. Die Zahl der Staaten, die sich in den Besitz von nuklearen, chemischen oder bakteriologischen Waffen setzen wollen, nimmt ebenso zu, wie Verbreitung moderner Raketentechnologie. Wir müssen daher alle nur denkbaren Schritte, notfalls auch militärische, unternehmen, um Proliferation zu stoppen.

weij tożsamości przez państwa kaukaskie, którym towarzyszą zbrojne konflikty w tych państwach i między nimi narusza geostrategiczne interesy Rosji i Turcji.

Na Bliskim i Środkowym Wschodzie Iran dąży do uzyskania statusu regionalnej potęgi. Jego wysiłki zbrojeniowe są śledzone z wielką uwagą przez państwa ościenne.

Zapoczątkowany na Bliskim Wschodzie proces pokojowy jeszcze nie przewyciężył starych antagonizmów w regionie.

Na Południu kraje wybrzeża północnoafrykańskiego coraz bardziej ulegają wpływom oddziaływania idei islamskiego eksterminizmu. Jeżeli w krajach tych przeważą koncepcja radykalizacji życia państwowego, wówczas należy się liczyć ze znacznym zwiększeniem czynników ryzyka z ich możliwym oddziaływaniem na Europę.

Ściśle z tym związany jest problem proliferacji broni masowej zagłady. Państwa, które chcą się znaleźć w posiadaniu broni nuklearnej, chemicznej lub bakteriologicznej jest coraz więcej; tak samo ma się sprawa z nowoczesną technologią rakietową. Stąd też należy podjąć wszystkie możliwe, w razie konieczności też i wojskowe kroki w celu zahamowania rozprzeczania się tego typu środków rażenia.

Schon diese Entwicklungen zeigen, daß im Interesse der europäischen Sicherheit die Beurteilung des Risikospektrum stets mit breiter Perspektive erfolgen muß, denn wir werden auch von Entwicklungen beeinflusst, die ihren Ursprung nicht in Europa sondern im globalen Umfeld haben. Ungelöste territoriale und ethno-soziale Probleme kommen rasch eskalierend zum Ausbruch und setzen Gewalt frei. Extremismus und Radikalismus beeinträchtigen nicht nur die innere Stabilität der Betroffenen Staaten, sondern wirken sich grenzüberschreitend destabilisierend aus. Die Verknappung von Ressourcen, die Gefährdung der Existenzgrundlagen und politisch motivierte Repressalien führen zu unvorhersehbaren Wandebungsbebewegungen mit unkalkulierbaren Auswirkungen auf die Stabilität ganzer Regionen.

Meine Herren, nach dieser kurzen Lagebeurteilung muß ich dennoch zusammenfassend feststellen, daß eine Bedrohung unserer Sicherheit zur Zeit nicht vorliegt. Es gibt jedoch Risiken mit unterschiedlicher Intensität, die sich auf die Sicherheit unserer Länder auswirken können. Den wenigsten können wir allerdings militärisch begegnen. Es ist

Już sam rozwój sytuacji w dziedzinie rozprzestrzeniania się broni masowego rażenia i nowoczesnej technologii pokazuje, że w interesie bezpieczeństwa europejskiego należy stale dokonywać oceny stopnia ryzyka z szerokiej perspektywy. Stale będziemy bowiem pod wpływem czynników ryzyka, które mają swe źródło nie tylko w Europie, lecz i w jej otoczeniu, w wymiarze globalnym. nierozwiązane problemy terytorialne i etniczno-socjalne szybko wybuchają i wyzwalając przemoc. Eksterminizm i radykalizm szkodzą nie tylko wewnętrznej stabilności określonych państw, lecz oddziałują destabilizująco poza ich granicami. Szczupłość środków zaradczych, zagrożenie podstaw egzystencji i politycznie umotywowane represje prowadzą do nie dających się przewidzieć ruchów migracyjnych z towarzyszącymi im skutkami dla stabilności całych regionów

Moi Panowie, po tej krótkiej ocenie sytuacji muszę jednak uogólniając stwierdzić, że obecnie nie występuje bezpośrednie zagrożenie naszego bezpieczeństwa. Istnieją jednak czynniki ryzyka o różnej intensywności, które mogą oddziaływać na bezpieczeństwo naszych krajów. Niektórym z tych czynników ryzyka możemy się również przeciwstawić

eine interdependente, multipolare Welt, die wir beurteilen müssen, in einer Zeit, die sich durch große Gestaltungsmöglichkeiten auszeichnet, aber durch geringe Prognosemöglichkeiten.

Umso wichtiger ist, daß den geschilderten Risiken die Sicherheitsinstrumente auf unser Seite gewachsen sind. Auch hier ist Veränderung eingetreten, denn zum einen genügt der regionale Ansatz, der auf Europa und das Bündnisgebiet der NATO beschränkt war, nicht mehr, und zum anderen kann man Konfliktverhinderung in der entfesselten Welt außerhalb der nuklearen Konflikteindämmung herkömmlicher Art nicht mehr reagierend gestalten, sondern man muß agieren bis hin zu präventivem Handeln.

Die NATO muß über kollektive Verteidigung hinaus zur Krisenbewältigung befähigt werden, und dies nicht auf der basis aufwendiger ad hoc-Strukturen, wie sie es derzeit im Fall Jugoslawien praktiziert. Andererseits darf keine Duplizierung von Strukturen entstehen, kein Land hätte dafür die erforderlichen Ressourcen. Als konzeptionelle Grundlage wird dazu die NATO-Militärstrategie (MC 400) im Sinne der politischen Vorgaben einer Revision unterzogen. Dabei werden die mi-

lilitärnie. Świat jest wielobiegunowy z wieloma wzajemnymi zależnościami. Musimy go oceniać w czasie, który charakteryzuje się dużymi możliwościami kształtowania przyszłości, przy małych jednocześnie możliwościach jej przewidywania.

Tym ważniejszym jest, aby dostrzeżonym czynnikom ryzyka można było przeciwstawić odpowiednie instrumenty bezpieczeństwa. Zachodzą bowiem zmiany, które polegają na tym, że z jednej strony nie wystarczy już inicjatywa regionalna, która by się ograniczała do Europy i do obszaru NATO. Z drugiej zaś strony w burzliwie rozwijającym się świecie, nawet przy zminimalizowaniu ryzyka zagrożenia wybuchu konfliktu nuklearnego, nie można już zapobiegać konfliktom w sposób konwencjonalny, bez aktywnego oddziaływania. Należy działać uprzedzająco, aż do bezpośredniego działania prewencyjnego.

NATO, poza zbiorową obroną, musi mieć możliwość opanowywania kryzysów, i to nie tylko za pomocą kosztownych, zorganizowanych ad hoc struktur, jak to jest obecnie praktykowane w przypadku Jugosławii. Z drugiej strony nie wolno dopuścić do dublowania struktur. Żaden kraj nie posiada potrzebnych do tego środków. Z tego powodu rewizji poddawana jest strategia wojskowa NATO (MC 400); nie odpowiada ona wymogom politycznym. Dąży się przy tym do określe-

militärischen Fähigkeiten bestimmt, die für die erfolgreiche Umsetzung der Strategie und die damit verbundene Wahrnehmung der traditionellen und neuen Aufgaben benötigt werden. Abschließend sollen die Weichenstellungen für die Reorganisation der integrierten Kommandostruktur erfolgen, dies wird voraussichtlich nicht vor April 1996 geschehen.

Der erfolgreiche Abschluß dieses Anpassungsprozesses hängt wesentlich davon ab, wann und in welchem Umfang die bislang noch fehlenden politischen Vorgaben in der Frage der NATO-Öffnung und der Umsetzung des "Combined Joint Task Force"-Konzept bereitgestellt werden können. Die NATO bietet mit diesem Konzept der WEU "von bestehenden NATO-Kommandostruktur zeitweise getrennte, aber nicht ständig separat existente" Mittel und Fähigkeiten. Sie unterstützt so die sich entwickelnde europäische Sicherheits- und Verteidigungsidentität ohne kostentreibende Duplizierungen von Strukturen. Bevor dieses Konzept erfolgreich eingeführt wird, muß Frankreich allerdings eine nationalen Egoismen aufgeben und in einigen Fragen kompromißfähig werden.

Im Grunde wird mit der Auseinandersetzung um dieses Konzept zur

nia Möglichkeiten militärischen, welche sind notwendig für die Durchführung notwendigen Korrekturen in dieser Strategie in Abhängigkeit von den Möglichkeiten der Aufgabe für die Streitkräfte - sowohl traditionellen, als auch zukünftigen. Letztendlich sollte es möglich sein, Entscheidungen über die Reorganisation integrierter Strukturen zu treffen; wahrscheinlich wird dies nicht vor April 1996 geschehen.

Pomysłowe zakończenie tego procesu dostosowania się zależy w istotnym stopniu od tego, kiedy i w jakim zakresie mogą być sformułowane wymagania polityczne w kwestii otwarcia NATO i przetworzenia koncepcji "Combined Joint Task Force". Wymogów tych jak dotychczas nie sformulowano. Natomiast wspomnianą koncepcją NATO oferuje Unii Zachodnioeuropejskiej środki i możliwości "czasowo rozdzielone od najwyższych struktur dowodzenia NATO, ale nie istniejące stale oddzielnie". W ten sposób NATO wspiera rozwijającą się europejską tożsamość bezpieczeństwa i obrony bez kosztownego dublowania struktur. Zanim koncepcja ta zostanie z powodzeniem wprowadzona w życie, ze swojego egoizmu narodowego musi jednak zrezygnować Francja, aby być zdolną do kompromisów w niektórych sprawach.

W zasadzie z ramach dyskusji w sprawie nowej koncepcji i formy

Zeit um das Aussehen einer künftigen europäischen Verteidigung gestritten. Einige Nationen, in erster Linie Frankreich, sind nur zu bereit einen Rückzug der USA von unserem Kontinent herbeizureden, weil sie sich mehr Einfluß in Europa erhoffen als in einem von amerikanischen Fähigkeiten dominierten Bündnis. Andere Nationen, wie Deutschland anerkennen, daß es ohne die amerikanischen strategischen Fähigkeiten keine strategische Balance in Europa geben kann und stellen die Funktionstüchtigkeit der atlantischen Allianz in das Zentrum ihres Handels. Wieder andere, wie Großbritannien, suchen sich für ihre eigenen Ziele ihre Koalitionspartner wie es angebracht scheint, dazu gehört auch schon einmal der Gedanke, daß ein vereinigtes Deutschland nur durch einen engen Schlusserfolg zwischen Frankreich und Großbritannien ausbalanciert werden kann und sei für den Preis einer fragwürdigen Position in der Allianz. Die USA setzen vermehrt auf die Bundesrepublik, betonen ein "besonderes Verhältnis" zu ihr, schaffen damit Verpflichtungen und lassen damit gleichzeitig alle anderen vor Tür. Doch trotz dieser unterschiedlichen Positionen ist das Erfolgs der Allianz, daß sie vom Kompromiß lebt, der aber am Ende immer wieder Gemeinsamkeit beweist und für Stabilität sorgt.

przyszłej obrony toczą się obecnie spory. Niektóre państwa, przede wszystkim Francja, tak często mówią o opuszczeniu kontynentu przez Amerykanów, że w końcu może to nastąpić. Państwa te spodziewają się, że będą miały większe wpływy w Europie niż w sojuszu zdominowanym przez USA. Inne państwa, jak Niemcy, uznają, że bez amerykańskich możliwości nie może być mowy o strategicznej równowadze w Europie. Te ostatnie państwa za swe główne cele uznają koncentrowanie się na sprawności funkcjonowania Sojuszu Atlantyckiego. Z kolei jeszcze inne państwa, jak Wielka Brytania, wydają się szukać sprzymierzeńców dla swoich własnych celów (koncepcji). Należy do nich pomysł zrównowżenia potęgi zjednoczonych Niemiec poprzez ścisłą współpracę Francji i Anglii, nawet za cenę utraty pozycji w NATO. USA stawiają bardziej na Republikę Federalną, podkreślając swój "szczególny stosunek" do niej. Wy różniają tym samym Niemcy i jednocześnie stawiają wszystkich innych w drugim szeregu. Jednak mimo tych różnych stanowisk tajemnicą sukcesu sojuszu jest to, że funkcjonuje przestrzegając zasady kompromisu: ostatecznie stale udawadnia on wspólnotę interesu i troszczy się o stabilność.

Mit dem Programm Partnerhip for

Poprzez program "Partnerstwa dla

Peace hat die NATO - wie gestern schon General von Scheven ausgeführt - zusätzlich einen ersten Schritt der Projektion dieser Stabilität nach Os-ten getan. PfP dient einem doppelten Ziel: Zunächst soll damit die Iteration der zentraleuropäischen Staaten vorbereitet werden. Wir erwarten von künftigen Bündnispartnern, daß sie auch eigene Leistungen in die Zusammenarbeit einbringen. Mitgliedschaft bedeutet nicht nur nehmen, sondern auch geben. Das heist, neue Mitglieder werden ihren Beitrag zur kollektiven Sicherheit und Verteidigung leisten und einen angemessenen Beitrag zu den gemeinsamen NATO Budgets aufbringen müssen.

Aus unserer Sicht kann sowohl der Stabilitätssicherung als auch dem Zweck einer entsprechenden Verteidigungskonzeption nur durch eine weitestgehende Einbindung der neuen Mitglieder in die integrierten militärischen Strukturen der Allianz gedient werden. Nur so können die Glaubwürdigkeit der Sicherheitsgarantien der NATO gewährleistet werden, die Streitkräfte der neuen Mitglieder effektiv integriert und die Interoperabilität in einem Umfang gesteigert werden, die einem gemeinsamen Einsatz in vollem Umfang und im gesamten Spektrum möglicher NATO-Einsätze ungeschränkt ermöglichen. Die Frage der

Pokoju" (Partnership for Peace) NATO poczyniło - jak to już wczoraj przedstawił generał von Scheven - dodatkowo pierwszy krok w zakresie projekcji tej stabilności na Wschód. Partnerstwo dla pokoju służy podwójnemu celowi: Najpierw za jego pomocą powinna zostać przygotowana integracja państw Europy Centralnej. Od przyszłych partnerów sojuszu oczekujemy, że wniosą oni własne świadczenia (własny wkład) do współpracy. Członkostwo oznacza nie tylko czerpanie z korzyści, lecz też angażowanie się w ich powstawanie. Oznacza to, że nowi członkowie będą musieli włożyć swój wkład do zbiorowego bezpieczeństwa i obrony oraz odpowiednio zasilić wspólny budżet sojuszu.

Z naszego punktu widzenia zarówno zabezpieczeniu stabilności, jak również wypracowaniu odpowiedniej koncepcji obrony może służyć nadal idące włączanie nowych członków w zintegrowane struktury militarne sojuszu. Tylko w ten sposób można uzyskać wiarygodność gwarancji bezpieczeństwa NATO. Polega to na efektywnym zintegrowaniu sił zbrojnych nowych członków i zwiększeniu kompatybilności w takim zakresie. Tylko tak można też zapewnić wspólne użycie tych sił w pełnym zakresie i w pełnym spektrum działań NATO. Pytaniu o rozszerzeniu NATO musi w dalszym ciągu towarzyszyć strategia mająca

Erweiterung wird auch weiterhin durch eine Strategie zur Einbindung von Rußland, der Ukraine und anderen Osteuropäische und GUS-Staaten begleitet werden müssen, die zunächst oder keine Perspektive für einen Beitritt zur Allianz heben werden. Hierin liegt die zweite Aufgabe für PfP, die insbesondere auf längere Sicht erweisen muß, ob und wie erfolgreich sie zu einem Zusammenwachsen der Nationen beitragen kann. Die Ukraine nimmt das Angebot gern wahr, leider jedoch an finanziellen Einschränkungen Rußland sieht sich ungern gleichbehandelt mit allen anderen PIP und hat im Grunde größere Sorgen.

Wir alle wissen, daß die Erwartungen der heute 26 PfP-Mitgliedsstaaten höchst unterschiedlich sind. Es liegt hier noch eine gewaltige Koordinationsaufgabe vor uns. Es ist eine Chance, Stabilität zu erreichen und Krisen zu verhindern, aber es ist auch Risiko: Risiko, weil unerfüllte Hoffnungen in Abkehr und Frustration münden können und Risiko, weil die Allianz Gefahr laufen kann, die Initiative zu verlieren und in Kernfunktionen Schaden zu nehmen. Beide Tendenzen zusammen, die Einstellung auf neue Aufgaben und mögliche Aufnahme neuer Partner stellt die NATO vor gleiche Aufgabe wie die EU, nämlich, Vertiefung der Zusammenarbeit zeitgleich mit der Erweiterung zu beginnen.

na celu wiązanie Rosji, Ukrainy i innych państw Europy Środkowej oraz państw WPN, które początkowo lub w ogóle nie mają perspektywy przystąpienia do sojuszu. Ukraina przyjęłaby chętnie ofertę przystąpienia do NATO, niestety cierpi na finansowe ograniczenia. Rosja niechętnie widzi się być traktowaną na równi z innymi partnerami "Partnerstwa dla Pokoju", a poza tym ma w zasadzie większe troski.

Wszyscy wiemy, że obecne oczekiwania 26 państw, które włączyły się do programu "Partnerstwo dla Pokoju", są bardzo różne. Przed nami stoją jeszcze niemałe zadania koordynacyjne. Powodzenie w zakresie skoordynowania wysiłków w ramach "PdP" rodzi szansę na osiągnięcie stabilności i zapobieżenie kryzysom. Chaos w ramach tego programu niesie ryzyko, ponieważ niespełnione nadzieje mogą spowodować zniechęcenie się państw uczestniczących w programie, które wywoła także ich frustrację. Może też wtedy powstać ryzyko utraty przez sojusz inicjatywy i spadek znaczenia jego zasadniczej funkcji. Jednak te dwa nowe wyzwania: nastawienie się na nowe zadania i możliwe przyjęcie nowych partne-

rów, stawia NATO w takiej samej sytuacji jak Unię Europejską. Chodzi mianowicie o rozpoczęcie pogłębiania współpracy i w tym samym czasie rozszerzenie NATO.

In einer EU, die sich zu einer politischen Union gemeinsamen Verteidigungspolitik oder "zu gegebener Zeit" sogar einer gemeinsamen Verteidigung verdichtet, sollen onen unterschiedlicher icherheit vermieden werden. Sie würden die Glaubwürdigkeit und Effektivität zum einen der Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik und zum anderen der Europäischen Sicherheits- und Verteidigungidentität schmälern. Da die WEU, als zukünftige Verteidigungskomponente der EU, eigständig zur kollektiven Verteidigung nicht befähigt ist, steht damit auch die Erweiterung von NATO und Europäischer Union in einem inneren Zusammenhang. Ziel muß es sein, letztendlich zu einer kongruenten Mitgliedschaft in EU/WEU und NATO zu kommen.

Nur künftige Kandidaten für die EU sind wirkliche Kandidaten für die Mitgliedschaft in westlichen Bündnisstrukturen. Die Erweiterung der EU kann nicht von der Frage der Sicherheit künftiger neuer Mitglieder getrennt werden. Sie muß langfristig, im Geiste von Maastricht, künftigen Mitgliedstaaten den Weg in die WEU eröffnen, denn nur so ist eine gemeinsame und solidarische

W Unii Europejskiej, która stała się strukturą polityczną ze wspólną polityką obronną lub "w określonym czasie" nawet wspólną obroną, należy unikać stref zróżnicowanego bezpieczeństwa. Zmniejszałyby one z jednej strony wiarygodność i efektywność wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, z drugiej zaś strony europejską tożsamość bezpieczeństwa i obrony. Ponieważ Unia Zachodnioeuropejska, jako przyszły komponent militarny Unii Europejskiej nie jest samodzielnie zdolna do zbiorowej obrony, to w tym samym wewnętrznym związku znajduje się rozszerzenie NATO i Unii Europejskiej. Ostatecznie celem musi być dojście do zgodnego członkostwa w UE/UE i NATO.

Tylko przyszli kandydaci do Unii Europejskiej są rzeczywistymi kandydatami do członkostwa w zachodnich strukturach sojuszu. Rozszerzenie Unii Europejskiej nie może być oddzielone od sprawy bezpieczeństwa przyszłych nowych członków. Musi ono długoterminowo i w duchu Maastricht otworzyć przyszłym państwom członkowskim drogę do Unii Zachodnioeuropejskiej.

Verteidigungspolitik und ggf. Verteidigung möglich. Die ehemaligen Neutralen nehmen hier ganz unterschiedliche Positionen ein. Führende Kreise Österreichs möchten sich gern schnell in NATO und WEU integrieren. Finnland, das als einziges EU-Land eine gemeinsame Grenze mit Rußland hat, denkt hier viel vorsichtiger.

USA und KAN müssen am Prozeß der europäischen Entwicklung beteiligt werden. Die Aufnahme neuer Mitglieder in die WEU erfordert deshalb absolute Transparenz und umfassende Konsultationen mit der NATO.

Die WEU entwickelt sich zum Durchführungsorgan für diejenigen "Gemeinsamen Aktionen" im Rahmen der Gemeinsamen Außen- und Sicherheitspolitik, die verteidigungspolitische Bezüge haben. Ihre neuen operationellen Aufgaben definiert die WEU seit dem Petersberger WEU Ministerrat von 1992 wie folgt:

- es sind humanitäre Aufgaben und Rettungseinsätze;
- friedenserhaltende Aufgaben;
- und Kampfeinsätze bei der Krisenbewältigung, einschließlich der Maßnahmen zur Wiederherstellung des Friedens.

skiej, ponieważ tylko w ten sposób możliwa jest wspólna i solidarna polityka obronna a w szczególnym przypadku obrona. Dawne państwa neutralne zajmują tu różne stanowiska. Elity rządzące Austrii chcą się chętnie szybko zintegrować z NATO i Unią Zachodnioeuropejską. Finlandia, która jako jedyny kraj Unii Europejskiej ma wspólną granicę z Rosją, postępuje w tym względzie znacznie ostrożniej.

USA i Kanada muszą uczestniczyć w procesie europejskiego rozwoju. Dlatego przyjęcie nowych członków do Unii Zachodnioeuropejskiej wymaga absolutnej jasności w tym względzie i obszernych konsultacji w ramach NATO.

Unia Zachodnioeuropejska rozwija się do organu wykonawczego dla tych wszystkich "wspólnych akcji" w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, które mają charakter polityczno-obronny. Od posiedzenia Rady Ministrów Unii Zachodnioeuropejskiej w 1992 roku w Petersburgu określa ona następująco swoje główne powinności:

- zadania humanitarne i działania ratunkowe;
- zadanie zachowujące (utrzymujące) pokój;
- działania wojskowe przy opanowywaniu kryzysów, włącznie z przedsięwzięciami mającymi na celu przywrócenie pokoju.

Es gilt diesem Zusammenhang, die WEU als Kern einer künftigen Europäischen Sicherheit in ihrer Doppelfunktion als Verteidigungskomponente der EU und europäischer Pfeiler der NATO in den Aufgaben Krisenbewältigung und humanitäre Einsätze eigenständig handlungsfähig zu machen, aber nicht losgelöst von NATO, sondern als Teil davon. Dies ist zumindest die Sicht der meisten NATO-Europäer. Selbständiges militärisches Handeln der Europäer kann jedoch dann angebracht sein, wenn die NATO-Kompetenz nicht greift, ein gemeinsames Vorgehen jedoch im gemeinsamen Interesse liegt.

Neben humanitären Maßnahmen und Rettungseinsätzen wird es sich hier vor um Krisenbewältigungsmaßnahmen zur Unterstützung der VN und OSZE handeln.

Solche Maßnahmen müssen sorgfältig mit der NATO abgestimmt werden. Die WEU muß sich der Unterstützung der NATO versichern für die Fälle, in denen eine Ausweitung des Konflikts nicht ausgeschlossen werden kann, um so den Übergang zu einer Art. 5 - Operation abzusichern. Die Nutzung gemeinsamer Einrichtungen und Mittel der NATO ist dazu zwingend erforderlich. Denn, die Europäer bleiben noch auf längere Sicht in fast allen strategischen militärischen

W związku z tym obowiązuje postulat, aby Unię Zachodnioeuropejską jako rdzeń przyszłego europejskiego systemu bezpieczeństwa w jej podwójnej funkcji: jako komponent militarny Unii Europejskiej i jako europejski filar NATO, uczynić zdolną do samodzielnego działania w zakresie zadań związanych z opanowywaniem kryzysów i w ramach akcji humanitarnych, jednak nie w oderwaniu od NATO, lecz jako jego część. Samodzielne działanie militarne może mieć miejsce wtedy, gdy brak będzie kompetencji NATO, a wspólne działanie leżeć będzie we wspólnym interesie.

Obok przedsięwzięć humanitarnych i akcji ratunkowych będzie chodziło przede wszystkim o przedsięwzięcia zmierzające do opanowywania kryzysów w celu wsparcia Narodów Zjednoczonych i OBWE.

Przedsięwzięcia takie muszą być starannie uzgodnione z NATO. Unia Zachodnioeuropejska musi sobie zapewnić wsparcie NATO w sytuacjach, w których nie można wykluczyć rozszerzenia się konfliktu. W ten sposób możliwe będzie przejście do postępowania zgodnie z artykułem 5 Układu NATO. Do tego niezbędnie konieczne jest wykorzystanie wszystkich sił i środków NATO, ponieważ Europejczycy jeszcze przez długi czas pozostaną zależni od USA pod wzglę-

Fähigkeiten von den USA abhängig. Damit ist die WEU eigentlich zu den in den Petersberg-Aufgaben enthaltenen Kampfeinsätzen bei der Krisenbewältigung nur bedingt in der Lage und muß sich einer US Rückendeckung für den Notfall sicher sein.

Anzustreben ist dabei in unseren Augen eine Begrenzung der Aufgaben der WEU außerhalb des NATO-Verbundes nur auf solche Operationen, die auch mit europäischen militärischen Mitteln erfüllt können. Der Ansatz, die WEU auf das untere Intensitätsspektrum der Petersberg-Aufgaben zu beschränken, ohne kategorischen Ausschluß von Kampfaufgaben findet daher unsere grundsätzliche Unterstützung.

Auch die OSZE muß politisch und institutionel gestärkt werden, um einerseits ihrer Rolle der Regionalorganisation der VN und der Aufgabe als gesamteuropäisches kooperatives Sicherheitssystem gerecht werden zu können aber auch um andererseits die Sicherheitsbedürfnisse der Staaten, die einstweilen nicht oder auch überhaupt nicht in die EU und NATO aufgenommen werden können, zu berücksichtigen

dem Möglichkeit strategischen. Unia Zachodnioeuropejska jest tym samym właściwie tylko warunkowo w stanie realizować operacje wojskowe podczas opanowania kryzysów, ujęte w zadaniach ustalonych podczas spotkania w Petersburgu. W razie potrzeby musi być pewna zabezpieczenia przez Stany Zjednoczone jej głębi operacyjnej.

Naszym zdaniem należy przy tym dążyć do ograniczenia zadań Unii Zachodnioeuropejskiej poza sojuszem NATO do takich operacji, które mogą być przeprowadzone również przy pomocy europejskich środków militarnych. Stąd wymóg, aby ograniczyć Unię Zachodnioeuropejską do dolnego spektrum intensywności zadań petersburskich bez kategorycznego wyłączenia zadań militarnych, ma nasze zasadnicze poparcie.

Również OBWE musi zostać wzmocniona politycznie i instytucjonalnie. Z jednej strony OBWE musi sprostać swojej roli organizacji regionalnej Narodów Zjednoczonych oraz zadaniu wynikającego z funkcji pozostawiania elementem europejskiego systemu bezpieczeństwa. Z drugiej strony poprzez OBWE musi być zapewnione bezpieczeństwo państw, które chwilowo lub też w ogóle nie mogą być przyjęte do Unii Europejskiej i do NATO.

Sicherheit und Stabilität gibt es in Europa nur mit, nicht gegen Rußland. Darum muß Rußland, neben einer intensiven Partnerschaft mit der NATO und der EU, in der OSZE der angemessene Platz geschaffen werden, um es so aktiv in die Gestaltung der zukünftigen kooperativen euro-atlantischen Sicherheitsordnung einzubeziehen

Wir dürfen dabei nicht übersehen, daß Rußland eine andere europäische Sicherheitsarchitektur unter Führung der OSZE will. Es sieht auch nicht unbedingt mit Wohlgefallen unsere unterstützenden Aktivitäten für unsere östlichen Nachbarn. Es bleibt trotzdem oder gerade deswegen wichtig, daß sich dieses für uns so wichtige Land in die Isolation zurückzieht und sich uns erneut entfremdet.

Der Vereinten Nationen kommt ebenfalls eine wachsende Bedeutung bei der Sicherung und Wiederherstellung des Friedens zu. Seit die ideologisch begründete Selbstblockade des Sicherheitsrats durch das Ende des Ost-West-Konfliktes überwunden ist, droht die Zunahme friedenserhaltender Missionen überall auf der Welt fast einer Überforderung der VN zu werden.

Bezugsicherheit und Stabilisierung in Europa möglich ist nur mit der Russen, und nicht gegen sie. Deshalb neben intensiven Partnerschaft mit der NATO und mit der Europäischen Union, sollte der Russen entsprechende Plätze in der OBWE, um in diesem Sinne sie aktiv in die Gestaltung des euroatlantischen Systems der Bezugsicherheit.

Nie können wir bei diesem nicht übersehen, daß die Russen eine andere europäische Sicherheitsarchitektur unter Führung der OSZE wollen. Es sieht auch nicht unbedingt mit Wohlgefallen unsere unterstützenden Aktivitäten für unsere östlichen Nachbarn. Es bleibt trotzdem oder gerade deswegen wichtig, daß sich dieses für uns so wichtige Land in die Isolation zurückzieht und sich uns erneut entfremdet.

Narodom Zjednoczonym przypada również zwiększona rola w zabezpieczaniu i przywracaniu pokoju. Od czasu, gdy ideologicznie uzasadniona samoblokada Rady Bezpieczeństwa została przezwyciężona wraz z zakończeniem konfliktu między Wschodem i Zachodem, zwiększenie liczby misji mających na celu utrzymanie pokoju (misji pokojowych) na całym świecie grozi, iż stanie się to nadmiernym obciążeniem dla Narodów Zjednoczonych.

In dieser Lage ist es verständlich, wenn unsere Partner in der Welt einen stärkeren deutschen Beitrag erwarten. Wir sind hierzu bereit und haben bereits in der Vergangenheit im Rahmen unserer Möglichkeiten Missionen der VN unterstützt.

Bevor wir uns entschließen, in einem konkreten Fall einen militärischen Beitrag zu leisten, werden jedoch nachfolgende Parameter zu beachten sein:

- eine Beteiligung an einer internationalen Friedensmission kommt für uns nur in Frage, wenn sie völkerrechtlich zulässig ist;

- je höher das Risiko für unsere Soldaten, um so höher muß die Meßlatte sein. Je mehr es in Richtung Kampfeinsätze geht, um so zwingender müssen die Gründe für eine deutsche Beteiligung sein;

- es bedarf eines klaren politischen Mandats für den Einsatz;

- der militärische Auftrag muß erfüllbar sein;

- und schließlich muß die militärische Komponente in ein überzeugendes politisches Lösungskonzept eingebettet sein.

W tej sytuacji jest zrozumiałe, że nasi partnerzy w świecie oczekują większego niemieckiego wkładu. Jesteśmy do tego gotowi i już w przeszłości wspieraliśmy aktywnie misje Narodów Zjednoczonych w ramach naszych możliwości.

Zanim zdecydujemy, aby w konkretnym przypadku wnieść militarny wkład, muszą być wzięte pod uwagę następujące determinanty:

- udział w międzynarodowej misji pokojowej wchodzi dla nas tylko wówczas w rachubę, jeżeli misje te są dopuszczalne z punktu widzenia prawa międzynarodowego,

- im większe ryzyko dla naszych żołnierzy, tym wyżej musi być postawiona poprzeczka co do poziomu ich wyszkolenia i przygotowania do działań. Im bardziej rozpatrywana sytuacja użycia naszych sił zbrojnych rozwija się w kierunku konfliktu zbrojnego, tym bardziej przekonywające muszą być powody niemieckiego zaangażowania.

- wymagany będzie klarowny mandat polityczny do użycia wojska,

- zadanie wojskowe musi być wykonalne, i na koniec

- skład użytych sił musi być wyrażony w przekonującej koncepcji politycznej rozwiązania sytuacji.

Außerdem werden wir Prioritäten setzen müssen, um zukünftig unseren nationalen Interessen gerecht zu werden. Dazu wird u.a. gehören, daß wir nicht in der ganzen Welt agieren werden, an jedem Krisenort mit drei bis fünf Mann, sondern eher geschlossene und sichtbare Kontingente stellen.

3. Folgerungen für unsere Sicherheit und für die Streitkräfte.

Lassen Sie mich nun vor dem Hintergrund der bisher dargestellten sicherheitspolitischen und militärstrategischen Veränderungen in Europa einige Schlußfolgerungen ziehen, die sich auf das zukünftige Verständnis von Sicherheit und den Einsatz von Streitkräften beziehen.

Wir haben von einem neuen Verständnis von Sicherheit auszugehen: Zukünftig gilt es vermehrt, Krisen schon am Ort ihres Entstehens und ihrer Eskalation zu einem akuten Konflikt mit einer vorbeugenden Politik aufzufangen. Sicherheitsvorsorge muß als erweiterte Schutzfunktion verstanden werden. Krisenbewältigung und Konfliktverhütung in einem erweiterten geographischen Umfeld unter einem völkerrechtlich legitimierten Mandat werden zukünftig immer häufiger sichtbaren Teil unserer Sicherheitsvorsorge darstellen.

Ponadto będziemy musieli określić w przyszłości priorytety, aby być w zgodzie z naszym narodowym interesem. W ramach tych priorytetów znajdować się będzie między innymi to, że nie będziemy działać na całym świecie, w każdym miejscu kryzysu siłami do pięciu ludzi, lecz będziemy raczej wystawiać zwarte i widoczne kontyngenty.

3. Wnioski dla naszego bezpieczeństwa i dla sił zbrojnych.

Pozwólcie mi Panowie, że na podstawie przedstawionych zmian co do charakteru polityki bezpieczeństwa i koncepcji strategicznych w Europie wyciągnę kilka wniosków, które odnoszą się do przyszłego rozumienia bezpieczeństwa i użycia sił zbrojnych:

W przyszłości będzie w większym stopniu obowiązywała zasada, aby za pomocą zapobiegawczej polityki zdławić kryzysy już w miejscu ich powstawania i zapobiegać tym samym ich eskalacji do postaci ostrego konfliktu. Prewencja bezpieczeństwa musi być rozumiana jako rozszerzona funkcja ochronna. Pokonywanie (opanowywanie) kryzysów i zapobieganie im w rozszerzonym geograficznym wymiarze z mandatu mającego umocowanie w zapisach prawa międzynarodowego będą w przyszłości coraz częściej stanowiły znaczący obszar naszych wysiłków

mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa.

Die neuen Herausforderungen können von keinem Land und keiner der bestehenden sicherheitspolitischen Institutionen allein wahrgenommen werden. Es sind kooperative und kollektive Ansätze gefordert. Es ist daher notwendig, die Instrumente der Konfliktverhütung und Krisenbewältigung so auszubauen, daß Krisen künftig schon unterhalb der Ebene von Krieg und Gewalt rechtzeitig entschärft werden können.

Dabei muß stets das ganze Spektrum möglicher Maßnahmen betrachtet werden. Es ist ein Ansatz erforderlich, der es erlaubt, politische, wirtschaftliche, gesellschaftliche, soziale, ökologische sowie militärische Aspekte eines Lösungsweges in jedem Einzelfall zu berücksichtigen. Im Rahmen einer urachenorientierten Politik zur Krisen- und Konfliktlösung kann auch der Einsatz militärischer Mittel erforderlich werden, um Gewalt oder Krieg zu verhindern, einzugrenzen oder zu beenden.

Die klassische Aufgabe von Streitkräften aus der Zeit der Ost-West-Konfrontation, nämlich den territorialen Schutz von Staaten wahrzunehmen, weicht damit einer Vielfalt von Aufgaben, die sich aus der Mul-

Nowe wyzwania nie mogą być samodzielnie spełnione przez żaden kraj i przez żadną z instytucji zajmujących się polityką bezpieczeństwa. Wymagane są w tym względzie wysiłki zbiorowe. Stąd jest konieczne, aby instrumenty zapobiegania konfliktom i ich opanowywania zostały tak rozbudowane, aby w przyszłości można było na czas unieszkodliwić konflikty już przed osiągnięciem poziomu (stanu) wojny i przemocy.

Należy przy tym stale rozważać całe spektrum możliwych przedsięwzięć. Konieczne jest podjęcie pierwszych kroków, które w każdym pojedynczym przypadku pozwolą na uwzględnienie politycznych, gospodarczych, społecznych, socjalnych i ekologicznych, jak również militarnych aspektów koncepcji rozwiązania konfliktu. W ramach polityki ukierunkowanej na przyczyny, w celu rozwiązania kryzysów i konfliktów może być również konieczne użycie środków militarnych dla zapobieżenia przemocy lub wojnie, ich ograniczenia lub zakończenia.

Klasyczne zadanie sił zbrojnych z czasu konfrontacji pomiędzy Wschodem i Zachodem, a mianowicie zapewnienie terytorialnej ochrony państw ustępuje tym samym różnorodności zadań, które wyni-

tidirektionalität der Risiken ergeben. Die ursprüngliche Funktion der Landes- und Bündnisverteidigung wird heute ergänzt durch eine Bandbreite neuer Aufgaben. Die Streitkräfte werden multifunktional, und sie werden nicht mehr ausschließlich für die Verteidigung des eigenen Staatsgebietes genutzt.

Die den Einsatz von Streitkräften nahezu ausschließende und auf Reaktion als Verteidiger beschränkende Situation der nuklearen Konfrontation ist aufgehoben. Gefordert ist neue strategische Aktion bis hin zur Prävention, um das politische Ziel der Konfliktverhinderung durch flexible Nutzung des gesamten Spektrum politischer, wirtschaftlicher und militärischer Mittel zu erreichen. Ein gutes Beispiel für solche politische Prävention ist die vorbeugende Stationierung von Friedenstruppen in Krisengebieten, die in Mazedonien zum ersten Male erfolgreich angewandt wird.

Um schließlich wird der Einsatz von Streitkräften in der Zukunft zunehmend durch ein Handeln in Koalitionen geprägt sein. Das gilt für Deutschland mit seiner klaren politischen Zielsetzung des Verzichtes auf Alleingänge, aber auch für alle anderen Staaten, selbst für die USA.

Damit eng verbunden ist die zunehmende Multinationalität unserer

kaja z różnorodności czynników ryzyka. Pierwotna funkcja sił zbrojnych, którą była obrona kraju i sojuszu jest dzisiaj uzupełniana przez szereg nowych zadań. Siły zbrojne stają się wielofunkcyjne i już nie będą wykorzystywane wyłącznie do obrony własnego terytorium państwowego.

Nie ma już zagrożenia powstania nuklearnej konfrontacji, która prawie wykluczała użycie sił zbrojnych oraz ograniczała to użycie do klasycznej reakcji państwa napadniętego. Wymagana jest obecnie nowa koncepcja strategiczna użycia sił zbrojnych aż do prewencji w celu osiągnięcia politycznego celu zapobieżenia konfliktowi poprzez elastyczne wykorzystanie całego spektrum środków politycznych, gospodarczych i militarnych. Dobrym przykładem takiej prewencji jest zapobiegawcze stacjonowanie sił pokojowych w rejonach kryzysów, które po raz pierwszy zostało zastosowane z powodzeniem w Macedonii.

I w końcu użycie sił zbrojnych będzie w przyszłości coraz bardziej nacechowane działaniem w koalicjach. Dotyczy to zarówno Niemiec z ich polityczną wolą rezygnacji z działań samodzielnych, jak też i innych państw, włącznie ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki.

Ścisłe związana z tym jest wzrastająca wielonarodowość naszych jed-

Verbände. Das Prinzip der Multinationalität ist in der NATO nichts Neues - ihre integrierte Kommandostruktur, ihre schnellen Eingreifverbände und die integrierte NATO-Luftverteidigung sind Beispiele für eine bewährte und erfolgreich praktizierte Multinationalität. Mit dem neuen strategischen Konzept von 1991 reagierte die NATO auf die veränderten Rahmenbedingungen - das neue Konzept setzt in noch größerem Maße auf Multinationalität und Kooperation und Koordination. Und doch hat der Prozeß der Europäischen Integration und mit ihr die "Revitalisierung" der WEU darüber hinausgehende Impulse gesetzt. Hier ist an erster Stelle das EUROKORPS zu nennen. Dieser deutsch-französischen Initiative haben sich mittlerweile Spanien, Belgien und Luxemburg angeschlossen. Das EUROKORPS, das der gemeinsamen Verteidigung im Rahmen der NATO dient und der WEU für humanitäre Einsätze sowie für die Unterstützung von Friedensmissionen zur Verfügung stehen wird, ist damit zum integralen Bestandteil des Prozesses der Einigung Europas geworden.

Das Modell EUROKORPS stand "Pate" für weitere vergleichbare Initiativen. So haben im Mai dieses Jahres Frankreich, Italien und Spanien offiziell die Aufstellung zweier Führungselemente für Großverbän-

nostek militärischen. Zasada wielonarodowości nie jest w NATO niczym nowym - jego zintegrowane struktury dowodzenia, siły szybkiego reagowania i zintegrowana obrona powietrzna NATO są przykładami sprawdzonej i skutecznie praktykowanej wielonarodowości. NATO zareagowało na zmienione warunki nową koncepcją strategiczną w 1991 roku. Ta nowa koncepcja w jeszcze większym stopniu stawia na wielonarodowość oraz kooperację i koordynację. A Jednak proces europejskiej integracji a z nią "rewitalizacja" Unii Zachodnioeuropejskiej dały dodatkowe impulsy i powody do działań kooperacyjnych. Jako przykład należy tu przede wszystkim wymienić KORPUS EUROPEJSKI (EUROKORPS). Do tej niemieckofrancuskiej inicjatywy dołączyły w międzyczasie Hiszpania, Belgia i Luksemburg. KORPUS EUROPEJSKI, który służy wspólnej obronie w ramach NATO i będzie stał do dyspozycji Unii Zachodnioeuropejskiej do działań humanitarnych jak również do wspierania misji pokojowych, stał się tym samym integralnym składnikiem procesu zjednoczenia Europy.

Zamysł powołujący KORPUS EUROPEJSKI był "ojcem chrzestnym" innych inicjatyw o porównywalnym znaczeniu. I tak w maju tego roku Francja, Włochy i Hiszpania oficjalnie ogłosiły utworzenie w rejonie

de - EUROFOR/EUOMARFOR - Mittelmeerraum bekanntgegeben. Portugal wird sich an dieser Initiative beteiligen. Diese Verbände werden, wie es sich zur Zeit abzeichnet, in erste Linie der WEU für operationelle Aufgaben zur Verfügung stehen, der NATO für die kollektive Verteidigung aber nicht entzogen werden. Die letzten Festlegungen sind dazu noch nicht erfolgt. Wir hoffen aber und dringen darauf, daß die klare Zugehörigkeit dieser Verbände zur NATO ebenso deutlich ausgedrückt wird, wie wir sie für das EUROKORPS bestimmt haben.

Bei aller Attraktivität solcher Verbände bleibt aber auch festzuhalten, daß die Aufstellung eines multinationalen Verbandes ein schwieriger Prozeß ist. An den militärischen Führer werden hohe Anforderungen gestellt. Die Teilung der Befehlsbefugnisse zwischen truppendienstlichem Führer und multinationalem Befehlshaber ist zu regeln. Es gilt eine Vielzahl von Problemen im Bereich der Standardisierung und Interoperabilität zu lösen. Besondere Aufmerksamkeit verdient die Regelung der logistischen Versorgung, des Transports und der Fernmeldenbindung. Unterschiedliche Prinzipien der Menschenführung, der Einsatzführung, Ausbildungs- und Übungskonzepte, Verwaltungs-

Morza Śródziemnego dwóch elementów dowodzenia dla dużych jednostek - EUROFOR/EUOMARFOR. W tej inicjatywie będzie też uczestniczyć Portugalia. Jednostki te, jak to się obecnie zarysowuje, będą stały przede wszystkim do dyspozycji Unii Zachodnioeuropejskiej podczas wykonania zadań o charakterze militarnym. Nie podjęto jeszcze ostatecznych ustaleń w tym względzie. Mamy jednak nadzieję i nalegamy na to, aby jasna przynależność tych jednostek do NATO została tak samo wyraźnie wyrażona, jak ją określiliśmy w stosunku do KORPUSU EUROPEJSKIEGO.

Przy całej atrakcyjności takich jednostek należy jednak stwierdzić, że utworzenie wielonarodowej jednostki jest procesem trudnym. Ich dowódcom stawia się wysokie wymagania. Należy uregulować podział kompetencji dowódczych pomiędzy poszczególnymi dowódcami jednostek liniowych a wielonarodowym dowódcą wysokiego szczebla. Należy rozwiązać wiele problemów w zakresie standaryzacji i kompatybilności. Na szczególną uwagę zasługuje uregulowanie sfery logistycznej, transportu i łączności. Różne zasady wychowania ludzi, dowodzenia w działaniach, koncepcje szkoleniowe i ćwiczenia, przepisy administracyjne i prawne muszą zostać odpowiednio przystosowane. Cza-

und Rechtsvorschriften müssen aneinander angeglichen werden. Die zeitaufwendige und nicht immer konfliktfreie Abarbeitung dieser Problembereiche zwingt die jeweiligen beteiligten Nationen zu einer intensiven Zusammenarbeit und führt sie so enger zusammen.

Darüber hinaus aber ist Multinationalität ein wichtiger Zwischenschritt auf dem Weg hin zu einer gemeinsamen europäischen Verteidigung. Einen weiteren Bereich möchte ich ansprechen, nämlich Einsätze unter dem Mandat der Vereinten Nationen. Einsätze nach Kapitel VII (friedensschaffende Maßnahmen) sind unseren Streitkräften noch relativ vertraut. Dafür wurden sie ausgebildet. Sicher kann erschwerend hinzukommen, daß uns der Nachbar im Einsatzgebiet nicht durch häufige gemeinsame Übungen vertraut ist. Aber wir haben im Laufe der Jahre gelernt, Maßnahmen anzuwenden, die uns eine gewisse Koordination erlauben.

Dieses neue Aufgabenprofil wird unseren Armeen noch viel abverlangt. Ist es doch eine Sache, für militärische Kampfaufträge auszubilden und eine völlig andere, auf die Friedensvermittlung ggf. inmitten fremder Länder und Kulturen vorzubereiten. Ich weiß, daß ich hier nicht übereinstimme mit der weithin geäußerten Ansicht, daß eine Ausbildung für den Krieg eine gute und

chlonne, i nie zawsze pozbawione konfliktów, rozstrzyganie w wymienionych obszarach zmusza państwa do intensywnej współpracy i w ten sposób ściślej je łączy. Wielonarodowość ponadto jest jednak ważnym pośrednim krokiem na drodze do wspólnej europejskiej obrony.

Chciałbym poruszyć jeszcze jeden temat, a mianowicie użycie sił zbrojnych z mandatu Narodów Zjednoczonych. Nasze siły zbrojne są względnie obeznane z ustaleniami zawartymi w rozdziale VII (przedsięwzięcia tworzące pokój) Karty Narodów Zjednoczonych. W tym względzie zostały one już odpowiednio wyszkolone. Niemniej należy się spodziewać pojawienia się niespodziewanych elementów komplikujących sytuację. Taką komplikacją dla przykładu może być wzajemna nieznajomość z partnerem w ramach takiej akcji. W ciągu lat nauczyliśmy się przedsięwziąć środki umożliwiające zapobieganie chaosowi w takich przypadkach.

Nowe wyzwania będą jeszcze wielokrotnie stwarzały naszym armiom różnorodne trudności. Nie jest w każdy razie łatwą sprawą wyszkolić wojsko do celów typowo obronnych i jednocześnie przygotować je do całkowicie nowych zadań pokojowych; w określonym przypadku do warunków obcych krajów i kultur. Wiem, że tutaj nie zgadzam się z często wyrażanym poglądem, iż wy-

ausreichende Grundlage für die Krise ist.

Ich sehe das Erfordernis, daß wir Soldaten uns innerlich auf vor uns liegende Herausforderungen einzustellen haben:

- gilt im Krieg der Grundsatz, an entscheidender Stelle größtmögliche Überlegenheit zu erzielen und den Gegner zu schlagen, wäre dies im Bereich der Krisenbewältigung zu meist kontraproduktiv.

- ist hier "deekalieren" und als "Berater" aufzutreten.

- standen wir früher als NATO-Partner Seite an Seite gegen einen gemeinsamen Gegner, ist heute in der Krisenbewältigung die Lage ungleich komplexer. Einsatzräume in und Verbündete aus den verschiedensten Kulturen oder unterschiedliche nationale Interessen verlagern ein grundlegend anderes Konzept.

- Gegnerschaft weicht der Neutralität, Abrechnung der Vertrauensbildung und Überraschung der Ransomware.

Damit sind unsere Soldaten eigentlich entgegengesetzt zu dem ausgebildet, was in einer Kapital VI-Operation von ihnen verlangt wird. Ob wir die Kurzlehrgänge korrigie-

szkolenie na czas wojny jest dobrą i wystarczającą podstawą do wykonywania zadań w czasie kryzysu.

Dostrzegam wymóg, iż my żołnierze musimy się wewnętrznie przygotować na rozwiązanie następujących dylematów:

- jeżeli w czasie wojny obowiązuje zasada, aby w decydującym miejscu uzyskać możliwie największą przewagę i rozbić przeciwnika, to czy w zakresie pokonywania (opanowywania) kryzysów byłoby to najczęściej użyteczna zasada,

- czy w wypadkach pokonywania (opanowywania) kryzysów należy występować w celu "deeskalowania" ? i jednocześnie jako "doradca",

- jeżeli wcześniej jako partnerzy NATO staliśmy ramię przy ramieniu przeciwko wspólnemu przeciwnikowi, to czy dzisiaj podczas pokonywania (opanowywania) kryzysów sytuacja jest bardziej kompleksowa. Rejony działania w jednej kulturze, a sojusznicy z różnych kultur lub różne narodowe interesy wymagają zasadniczo innej koncepcji,

- czy w nowych warunkach można powiedzieć, że wrogość ustępuje neutralności, odstraszenie - tworzeniu zaufania a zaskoczenie - przejrzystości.

Nasi żołnierze tym samym są szkoleni odwrotnie do tego, czego wymagają od nich zapisy rozdziału VI Układu NATO - Operacja. Można wątpić, czy możemy to skorygować

ren können und für welchen Preis bleibt fraglich.

Sie sehen jedoch, wir haben die neue militärpolitische Situation angenommen und beginnen, uns darauf einzustellen. Daß wir auf alle Fragen schon die richtigen Antworten haben, können wir nicht behaupten.

Schluß

Meine Herren, ich komme zum Schluß.

Wir können heute sagen, daß die Chancen, ein einiges, freies, friedliches und starkes Europa zu bauen, das politisch, ökonomisch und strategisch handlungsfähig ist, noch so groß wie zum gegenwärtigen Zeitpunkt waren. Aber spätestens mit dem Fall der Fall der Berliner Mauer wurde auch deutlich, daß das europäische Koordinatensystem grundlegend verändert werden, muß mit dem Ziel, eine dauerhafte und gerechte Friedensordnung zu gestalten, die alle Europäer eint.

Wohlstand und Demokratie führen zu Frieden und Stabilität. Beides darf nicht an der deutschen Ostgrenze enden; dies liegt nicht nur im Interesse Deutschlands; es ist für uns

w ramach krótkich kursów i jaką za to zapłacimy cenę (w znaczeniu poniesionego uszczerbku w tradycyjnym szkoleniu bojowym.

Widzicie jednak Panowie, że dostrzegamy pojawianie się nowych warunków polityczno-militarnych i rozpoczynamy się do nich dostosowywać.

Zakończenie

Moi Panowie, zbliżam się do końca. Dzisiaj możemy powiedzieć, że szanse zbudowania połączonej, wolnej, pokojowej i silnej Europy, zdolnej do politycznego, ekonomicznego i militarnego działania nie były jeszcze nigdy tak duże, jak w obecnym czasie. Wraz z obaleniem "muru berlińskiego" stało się wyraźnie widoczne, że europejski układ współrzędnych musi zostać zasadniczo zmieniony w celu ukształtowania stałego i sprawiedliwego ładu pokojowego, który połączy wszystkich Europejczyków.

Dobrobyt i demokracja prowadzą do pokoju i stabilności. Obie te rzeczy nie mogą się kończyć na wschodniej granicy Niemiec. Leży to nie tylko w interesie Niemiec; jest to żywot-

alle von vitalem Interesse. Deshalb ist so wichtig, daß unsere Nachbarn der gleichen Stabilitätsgemeinschaft angehören wie wir selbst.

Der Satz Konrad Adenauers, daß Deutsche und Europäische Einheit zwei Seiten ein und derelben Medaille sind, ist heute unverändert gültig. Es liegt in der Logik der Entwicklung der Europäischen Union, die Integration in politischer, wirtschaftlicher, kultureller und verteidigungspolitischer Hinsicht zu verwirklichen. Deutschland tritt dafür ein, daß Europa nach Überwindung der ideologischen Tilung nicht abermals durch unterschiedliche Sicherheitszonen geteilt wird. Die Integration der Staaten Mittel- und Osteuropas in die euro-atlantischen Strukturen ist ein Gebot der Solidarität zwischen den Völkern Europas, einer Solidarität, die gewachsen ist auf dem Boden gemeinsamer Werte.

Die Nordatlantische Allianz bleibt ein weiteres Kernelement der künftigen europäischen Sicherheitsarchitektur. Sie verkörpert die strategische Einheit der europäischen und nordamerikanischen Bündnispartner. Transatlantischer Verbund und enger Schulterschuß mit den Vereinigten Staaten bilden die Rückversicherung für die gemeinsame Si-

ny interes wszystkich nas. Dlatego też jest tak ważne, aby nasi sąsiedzi należeli do tej samej co my wspólnoty stabilności.

Zdanie wypowiedziane onegdaj przez Konrada Adenauera, że jedność niemiecka i europejska są dwiema stronami tego samego medalu, nie straciło i dzisiaj na trafności. W logice rozwoju Unii Europejskiej zawarte jest zrealizowanie integracji pod względem politycznym, gospodarczym, kulturalnym i polityczno-obronnym. Niemcy opowiadają się za tym, aby Europa po pokonaniu ideologicznego podziału nie została ponownie podzielona na różne strefy bezpieczeństwa. Integracja państw Środkowej i Wschodniej Europy ze strukturami euroatlantyckimi jest wyrazem solidarności między narodami Europy. Solidarności, która wyrosła na gruncie wspólnych wartości.

Sojusz Północnoatlantycki pozostaje dalszym zasadniczym elementem przyszłej architektury bezpieczeństwa. Ucieleśnia on strategiczną jedność europejskich i amerykańskich partnerów sojuszu. Transatlantycki związek i ścisłe stanie ramię przy ramieniu (ścisła współpraca) ze Stanami Zjednoczonymi stanowią reasekurację wspólnego bezpieczeń-

cherheit aller Verbündeten. Die Kombination von amerikanischen und europäischen Kräften beizt eine unersetzliche Stabilisierungsfunktion, die auf ganz Europa ausstrahlt.

Polen und Deutschland liegen im Herzen Europas. Unsere gemeinsamen leidvollen Erfahrung lehren, daß uns Frieden und Freiheit in Europa nicht wieder unter den Händen verrinnen dürfen. Die Zusammenarbeit zwischen unseren Streitkräften entspricht diesem Ziel. Heute sind Polen und Deutschland bereits Sicherheitspartner. Unsere Streitkräfte haben eine Schrittmachfunktion für eine dauerhafte Partnerschaft.

Die Europäische Einigung kann ohne stabile bilaterale Beziehungen guter Nachbarschaft keine Dynamik und keine Stabilität gewinnen. Mit der militärischen Zusammenarbeit, die wir bereits heute erreicht haben, mit dem Gemeinschaftsgeist, den wir entwickeln und praktizieren, geben wir 5 Jahre vor dem Ende dieses Jahrhunderts, das o viel Leid und Not gesehen hat, ein Zeichen, daß hoffentlich auch in den Regionen östlich und südlich von uns als vorbildhaft empfunden wird.

stwa wszystkich sojuszników. Kombinacja sił amerykańskich i europejskich gwarantuje trudną do zastąpienia stabilność, która promieniuje na całą Europę.

Polska i Niemcy leżą w sercu Europy. Nasze wspólne bolesne doświadczenia uczą, że nie wolno znowu wypuścić z rąk zagadnień pokoju i wolności w Europie? Współpraca pomiędzy naszymi siłami zbrojnymi służy temu celowi. Dzisiaj Polska i Niemcy są już partnerami w zakresie bezpieczeństwa. Nasze siły zbrojne spełniają funkcję inicjatora na rzecz trwałego partnerstwa między naszymi państwami.

Europejskie zjednoczenie nie może uzyskać dynamiki i trwałości bez stabilnych dwustronnych stosunków dobrosąsiedzkich. Poprzez współpracę wojskową, którą już dzisiaj realizujemy, poprzez ideę życia w zbiorowości, który dzisiaj rozwijamy i praktykujemy, dajemy sygnał na 5 lat przed zakończeniem stulecia, które widziało tak dużo cierpień, że prawdopodobnie również w regionach na wschód i południe od nas zostanie to odebrane jako wzorcowe.

Prof. dr hab. **Edward Halizak**
Uniwersytet Warszawski

Odpowiedzialność Polski i Niemiec za pokojowe przemiany w Europie

Zawarta w tytule referatu teza o odpowiedzialności Niemiec i Polski za pokojowe przemiany w Europie ma poważne znaczenie polityczne - gdyż implikuje wspólnotę interesów i ustanawia imperatyw współdziałania obydwu państw. Uściślenia wymaga także przedmiot tej odpowiedzialności - czyli pokojowe przemiany w Europie. W naszym przekonaniu należy przez to rozumieć: umacnianie europejskich i euroatlantycznych struktur bezpieczeństwa, działanie na rzecz rozwoju i umacniania integracji europejskiej.

Verantwortung Deutschlands und Polens für einen friedlichen Wandel in Europa

Die im Titel des Referats enthaltene These über die Verantwortung Deutschlands und Polens für den friedlichen Wandel in Europa hat eine wichtige politische Bedeutung, weil sie die Interessengemeinschaft impliziert und den Imperativ des Zusammenwirkens beider Staaten bestimmt. Einer Präzisierung bedarf auch der Gegenstand dieser Verantwortung, d.h., der friedliche Wandel in Europa. Unserer Überzeugung nach ist darunter folgendes zu verstehen: die Festigung der europäischen und euroatlantischen Sicherheitsstrukturen, das Handeln zugunsten der Entwicklung und Festigung der europäischen Integration.

1. Geopolityczne uwarunkowania nowej roli Niemiec i Polski w Europie

Punktem wyjścia do nowych rozważań powinno być określenie geopolitycznych uwarunkowań współdziałania Polski i Niemiec, gdyż ułatwi to identyfikację wspólnych celów w polityce zagranicznej obydwu państw

Wydarzenia historyczne okresu 1989-1990 stworzyły warunki dla obecnego i przyszłego współdziałania Niemiec, gdyż ustanowiły klimat wzajemnego zaufania. Należy tu mieć na myśli dwa fakty:

- wpływ pokojowej rewolucji solidarności na erozję ładu jałtańsko-poczdamskiego, który umożliwił zjednoczenie Niemiec.

- Stanowcze poparcie Polski dla idei zjednoczenia Niemiec w 1990 roku.

Zjednoczenie Niemiec i zmiana ustroju w Polsce przyczyniły się do upodobnienia (zbliżenia) ich pozycji geopolitycznej w tym sensie, że struktury euroatlantyckie (NATO i Unia Europejska) stały się dla nich najważniejszym punktem odniesie-

1. Geopolitische Bedingungen der neuen Rolle Deutschlands und Polens in Europa

Der Ausgangspunkt für neue Überlegungen soll die Bestimmung von geopolitischen Bedingungen des Zusammenwirkens Deutschlands und Polens sein, weil dies die Identifizierung gemeinsamer Ziele in der Außenpolitik beider Staaten erleichtert.

Die geschichtlichen Ereignisse aus der Zeit 1989-1990 haben die Bedingungen für das gegenwärtige und künftige Zusammenwirken Deutschlands geschaffen, weil sie das Klima des gegenseitigen Vertrauens gestaltet haben. Es sind hier zwei Fakten gemeint:

- der Einfluß der friedlichen Revolution der "SOLIDARNOŚĆ" auf die Erosion der Jalta-Potsdamer Ordnung, welche die Wiedervereinigung Deutschlands ermöglicht hat.

- Entschlossene Unterstützung Polens der Idee der Wiedervereinigung Deutschlands im Jahre 1990.

Die Wiedervereinigung Deutschlands und die Änderung der Gesellschaftsordnung in Polen trugen zu einer Annäherung der geopolitischen Position in diesem Sinne bei, daß die euroatlantische Strukturen /NATO und Europäische Union/ zu

nia w ich polityce zagranicznej - przy czym należy mieć na uwadze fakt odmiennego statusu Niemiec i Polski w tym względzie.

Rozwój sytuacji międzynarodowej, poczynając od 1989 roku, sprawił, że Polska przestała być częścią Wschodu Europy - rozumianej geopolitycznie jako strefa wpływów Związku Radzieckiego. Od tego czasu przebudowa polskiego miejsca na mapie geopolitycznej Europy stała się najważniejszym celem polskiej polityki zagranicznej - chodzi tu o chęć związania się z Unią Europejską i NATO. Ważnym i stale podkreślanym elementem przez polskich polityków jest widzenie tego celu w kontekście budowania zbiorowego bezpieczeństwa w Europie i konieczności wiązania Wschodu i Zachodu w jedną całość. Stwarza to solidne przesłanki dla polsko-niemieckiego współdziałania na rzecz bezpieczeństwa zbiorowego w Europie.

Radykalnej zmianie uległa także geopolityczna pozycja Niemiec po ich zjednoczeniu. Powstanie w środku Europy potężnego państwa, o silnej gospodarce, dużej liczbie ludności (78 mln) było na tyle ważnym wydarzeniem historycznym, że wpłynęło na kształtowanie się nowego

dem wichtigsten Bezugspunkt in der Außenpolitik dieser Staaten wurden. Es muß dabei die Tatsache beachtet werden, daß Deutschland und Polen in dieser Hinsicht einen anderen Statut haben.

Die Entwicklung der internationalen Situation seit 1989 hat verursacht (bewirkt), daß Polen kein Teil Osteuropa mehr ist, d.h. als geopolitisch verstandene Einflußsphäre der Sowjetunion. Seit dieser Zeit wurde der Umbau des politischen Platzes auf der Karte des geopolitischen Europas zum wichtigsten Ziel der polnischen Außenpolitik. Es geht hier um den Willen, sich mit der Europäischen Union und mit der NATO zusammenzuschließen. Ein wichtiges und von den polnischen Politikern immer betontes Element ist es, dieses Ziel im Kontext des Aufbaus der kollektiven Sicherheit in Europa und der Notwendigkeit, Osten und Westen in eine Gesamtheit zu verbinden, zu sehen. Das schafft solide Voraussetzungen für das deutsch-polnische Zusammenwirken zugunsten der kollektiven Sicherheit in Europa.

Die geopolitische Position Deutschlands hat sich nach dessen Wiedervereinigung radikal geändert. Die Entstehung eines mächtigen Staates in der Mitte Europas mit der starken Wirtschaft, hoher Einwohnerzahl (78 Mio) war ein insoweit wichtiges geschichtliches Ereignis, daß dies

ładu międzynarodowego w Europie. Trudno dziś przesądzać jaka będzie pozycja i rola zjednoczonych Niemiec w kształtującym się porządku europejskim. Jedno jest pewne, że będzie ona wynikać z uwarunkowań międzynarodowych oraz rozwoju sytuacji wewnętrznej w samych Niemczech. Według amerykańskiego uczonego Kennetha Watz w ciągu najbliższych 10 - 20 lat Niemcy mogą obok Japonii dołączyć do grona wielkich mocarstw¹. Potwierdza to zresztą dążenie samych Niemiec, które 23 września 1992 roku wysunęły postulat przyznania im stałego miejsca w Radzie Bezpieczeństwa. Prof. Roman Kuźniar ujmując ten problem w sposób następujący: Niemcy w ciągu dwóch lat stały się europejskim supermocarstwem, które wkrótce będzie prowadzić globalną politykę. Potwierdzają to amerykańskie koncepcje nowego ładu międzynarodowego, w którym Niemcom, obok Japonii, wyznacza się rolę regionalnego stabilizatora tego ładu. Mocarstwowość jest również zjawiskiem obiektywnym. Członkostwo Niemiec w NATO i we Wspólnotach oraz porozumienia zawarte w ramach KBWE wykluczają możliwość pojawienia się zagrożenia militarnego z ich strony. Niemniej jednak wnikliwi obserwatorzy zakładają - po "skonsumowaniu zjednoczenia" - możliwość pojawienia się dość róż-

die Gestaltung einer neuen Ordnung in Europa beeinflusst hat. Es ist heute schwer zu entscheiden, welche Position und Rolle das vereinte Deutschland in der sich gestaltenden europäischen Ordnung spielen wird. Eines ist sicher, daß sich diese Rolle aus den internationalen Bedingungen und aus der Entwicklung der inneren Lage in Deutschland selbst ergibt. Nach Meinung des amerikanischen Wissenschaftlers Kenneth Waltz kann sich Deutschland, neben Japan, innerhalb der nächsten 10-20 Jahren dem Kreis der Großmächte anschließen.¹ Das bestätigt auch das Streben Deutschlands selbst, das am 23 September 1992 den Antrag gestellt hat, einen ständigen Platz im Sicherheitsrat anerkannt zu bekommen. Prof. Roman Kuźniar faßt dieses Problem folgendermaßen zusammen: Deutschland wurde binnen zwei Jahren zu einer europäischen Supermacht, welche bald eine globale Politik betreiben wird. Das bestätigen amerikanische Konzeptionen einer neuen internationalen Ordnung, in welcher man Deutschland, neben Japan, die Rolle eines regionalen Stabilisators der neuen Ordnung zugewiesen hat. Die Machtstellung ist auch eine objektive Erscheinung Die Mitgliedschaft Deutschlands in der NATO und in den Gemeinschaften sowie die Vereinbarung im Rahmen der Konferenz

¹ The Emerging Structure of International Politics, International Security.

nych wariantów i form moarstwo-
wości Niemiec. Zależać to będzie
także od rozwoju sytuacji we Wspól-
notach, w Rosji oraz udziału amery-
kańskiej w Europie. W kontekście
narastania w ostatnim czasie fali
skrajnego nacjonalizmu i ksenofobii,
zauważono, iż te zjawiska spotkały
się z nie dość powszechnym potę-
pieniem ze strony niemieckiego spo-
łeczeństwa. Zarówno w Niemczech,
jak i na przykład we Francji, a ostat-
nio nawet w Rosji, uważa się nierza-
dko, iż Europa Środkowa jest trady-
cyjnie obszarem niemieckich
wpływów.²

für Sicherheit und Zusammenarbeit
in Europa schließen die Möglichkeit
aus, daß eine militärische Bedro-
hung seitens Deutschland auftaucht.
Trotzdem nehmen die scharfsinnigen
Beobachter an, daß nach dem
"Konsumieren" der Vereinigung die
Möglichkeit besteht, verschiedene
Varianten und Formen der Macht-
stellung erscheinen. Das wird auch
von der Lageentwicklung in den der
europäischen Gemeinschaften, in
Rußland und von der Art und Weise
der amerikanischen Präsenz in Euro-
pa abhängig sein. Im Kontext der in
der letzten Zeit steigenden Welle des
Extremnationalismus und der Xeno-
phobie hat man bemerkt, daß diese
Erscheinungen von seiten der deut-
schen Gesellschaft nicht immer al-
lgemein verteilt wurden. Sowohl in
Deutschland als auch z.B. in Frank-
reich und zuletzt sogar in Rußland
wird nicht selten gemeint, daß Mit-
teleuropa traditionell das deutsche
Einflußgebiet sei.²

Znaczna część obserwatorów i bada-
czy sceny międzynarodowej skłania
się ku pogładowi, że przyszły status
mocarstwowy Niemiec opierać się
będzie bardziej na czynniku ekono-
micznym niż militarnym. Oznacza
to, że Niemcy działają bardziej w
duchu geoeconomiki niż geopolity-
ki.

Ein bedeutender Teil der Beobachter
und Forscher der internationalen
Szene stimmt der Meinung zu, daß
sich der künftige Machtsstatus
Deutschlands eher auf den ökon-
omischen als auf den militärischen
Faktor stützen wird. Das bedeutet,
daß Deutschland eher im Geiste der
Geoökonomik als im Geiste der
Geopolitik handelt.

² R. Kuzniar, Goestrategiczne uwarunkowania bezpieczeństwa Polski (Geostrategische Bedingungen der Sicherheit Polens), Sprawy Międzynarodowe 1993, nr 1.

Potwierdzeniem zmniejszającej się roli czynnika militarnego jako podstawy siły państwa jest wzrost znaczenia roli i wpływu cywilnych mocarstw w stosunkach międzynarodowych lub jak to określa R. Rosencrance handlowych państw (trading states)³. Mocarstwo cywilne to takie, które:

- a) akcentuje konieczność współpracy w osiąganiu celów międzynarodowych,
- b) koncentruje się na ekonomicznych środkach w realizacji celów polityki zagranicznej, podczas gdy środki wojskowe odgrywają jedynie wspomagającą rolę,
- c) wykazuje wolę umacniania roli struktur ponadnarodowych w rozwiązywaniu problemów międzynarodowych.

Japonia i Niemcy ze względu na posiadany potencjał ekonomiczno-technologiczny odpowiadają kryterium mocarstwa cywilnego, a ich obecna siła różni się zasadniczo od tradycyjnie pojmowanej siły państwa za czym przemawiają następujące argumenty:

Po pierwsze, zasoby tworzące siłę tych państw znajdują się w rękach podmiotów gospodarczych, takich jak: przedsiębiorstwa i banki, które

Eine Bestätigung darüber, daß die Rolle des militärischen Faktors als die Grundlage der Macht des Staates immer geringer ist, ist der Zuwachs der Bedeutung der Rolle und des Einflusses der zivilen Großmächte in den internationalen Beziehungen, oder wie es R. Rosencrance bezeichnet, der Handelsstaaten (trading states)³. Eine zivile Großmacht ist eine solche, die:

- a) die Notwendigkeit der Zusammenarbeit bei der Realisierung der internationalen Ziele betont,
- b) sich auf die ökonomischen Mittel bei der Realisierung der Ziele der Außenpolitik konzentriert, während die militärischen Mittel lediglich eine unterstützende Rolle spielen,
- c) den Willen äußert, die Rolle der übernationalen Strukturen bei der Lösung der internationalen Probleme zu stärken.

Japan und Deutschland entsprechen aufgrund des vorhandenen Potentials dem Kriterium einer zivilen Großmacht und deren gegenwärtige Macht (Stärke) unterscheidet sich wesentlich von der traditionell verstandenen Macht des Staates, wofür folgende Argumente sprechen:

Erstens, die Bestände, welche die Macht dieser Staaten bilden, befinden sich in den Händen solcher wirtschaftlichen Subjekte, wie: Un-

³ R. Rosencrance, *The Rising of the Trading States*, New York 1989.

realizują własne cele i strategię. Zatem siła ekonomiczna nie może być bezpośrednio przedmiotem manipulacji i sterowania przez rząd. Ponadto siła ekonomiczna tych podmiotów jest wynikiem ich uczestnictwa w grze rynkowej na rynku wewnętrznym i globalnym - co ogranicza możliwości wykorzystywania czynnika ekonomicznego do gry politycznej.

Po drugie, siła ekonomiczna jest uwiłkła w sieć współzależnych powiązań (lub jest funkcją transnarodowych powiązań) w związku z czym polityczna integracja państwa w nie byłaby bardzo kosztowna i nieopłacalna. Powyższe właściwości siły nowych mocarstw jakimi są Niemcy i Japonia, uniemożliwia ich powrót do tradycyjnego statusu opartego na sile wojskowej.⁴

Uwzględniając powyższe, można także przyjąć, że wiele z aktywności wewnętrznej i zewnętrznej Polski nosi znamiona działania w duchu geoekonomiki. Dowodzą tego: szybkie tempo wzrostu gospodarczego (najwyższe w Europie), dynamiczny

ternehmen und Banken, welche eigene Ziele und eigene Strategien realisieren. Die ökonomische Macht kann daher kein unmittelbarer Gegenstand der Manipulation und der Steuerung des Staates sein. Darüber hinaus ist die ökonomische Macht dieser Subjekte das Ergebnis der Beteiligung am Marktspiel auf dem Binnen- und Globalmarkt - was die Möglichkeit, den ökonomischen Faktor für das politische Spiel auszunutzen, einschränkt.

Zweitens, die ökonomische Macht (Stärke) ist in ein Netz der gegenseitigen Verknüpfungen verflochten /oder sie ist eine Funktion der transnationalen Verbindungen/ und im Zusammenhang damit wäre das politische Eingreifen des Staates in diese Verbindungen sehr kostbar und unrental. Obige Eigenschaften der Macht (Stärke) neuer Großmächte, welche Deutschland und Japan sind, machen deren Rückkehr zu dem traditionellen, auf der militärischen Macht (Stärke) gestützten Status, unmöglich.⁴

Unter Berücksichtigung des Obigen kann auch angenommen werden, daß viele von den inneren und äußeren Aktivitäten Polens die Merkmale eines Handelns im Geiste der Geoökonomik haben. Das ist bewiesen durch: das schnelle Tempo des wirt-

4 H. Manll, Germany and Japan: The New Civilian Powers, Foreign Affairs, 1990-91, Nr. 5.

rozwój handlu zagranicznego po stronie eksportu i importu, szybki przyrost rezerw dewizowych (obecnie 11 mld USD), zwiększający się napływ inwestycji zagranicznych. Najbardziej jednak spektakularnym osiągnięciem ekonomicznym Polski jest sprawne i szybkie przeorientowanie struktury geograficznej jej handlu zagranicznego. Obecnie państwa Unii są jej głównymi partnerami handlowymi (62 % udziału w eksporcie, 57 % - w imporcie). Należy w tym kontekście nadmienić, że Niemcy pozostają największym partnerem handlowym Polski (35 % po stronie eksportu, 27,5 % po stronie importu). Z drugiej strony udział Polski w handlu zagranicznym Niemiec jest bardzo mały, gdyż wynosi około 1,3 %.

2. Główne płaszczyzny współdziałania Polski i Niemiec na rzecz pokojowych przemian w Europie

Najważniejszą płaszczyzną współdziałania Polski i Niemiec jest stabilizowanie środowiska międzynarodowego w Europie, a przede wszystkim w Europie Środkowo-Wschodniej. Zjednoczone Niemcy są państwem niewątpliwie zachodnim. Są one jednak wciągane do Europy Środkowej poprzez własne interesy i powstanie po rozpadzie ZSRR pró-

szaflichen Zuwachses /das höchste Tempo in Europa), dynamische Entwicklung des Außenhandels bezüglich des Ex- und Importes, ein schneller Zuwachs von Devisenreserven (gegenwärtig ca. 11 Milliarden USD), steigender Zufluß von Auslandsinvestitionen. Die spektakulärste ökonomische Errungenschaft Polens ist jedoch eine geschickte und schnelle Umgestaltung der geographischen Struktur des polnischen Außenhandels. Die Staaten der Union sind gegenwärtig die Haupthandelspartner Polens (62% Export-Anteil, 57% Import-Anteil). Es sei in diesem Kontext bemerkt, daß Deutschland immerhin der größte Handelspartner Polens ist (35% Export, 27.5% Import). Andererseits ist der Anteil Polens am Außenhandel der Bundesrepublik Deutschland sehr gering, weil er beträgt ca. 1.3%.

2. Hauptebene des Zusammenwirkens Polens und Deutschlands zugunsten des friedlichen Wandels in Europa

Die wichtigste Ebene des Zusammenwirkens Polens und Deutschlands ist die Stabilisierung des internationalen Milieus in Europa, vor allem in Mitteleuropa. Das vereinte Deutschland ist zweifellos ein westlicher Staat. Es ist aber aufgrund eigener Interessen und wegen der Entstehung einer strategischen Leere nach dem Zusammenbruch

żni strategicznej. Owo dążenie do Europy Środkowej jest uwarunkowane także odżywianiem raz po raz koncepcji Mitteleuropa. Ważnym wydarzeniem w stabilizowaniu stosunków w tej części regionu było spotkanie w dniach 15 - 16 kwietnia 1994 roku prezydentów siedmiu państw Europy Środkowej, t.j.: Niemiec, Czech, Polski, Słowacji, Węgier, Austrii i Słowenii. Celem tego spotkania były problemy integracji europejskiej i pozycja regionu środkowo-europejskiego w stosunkach międzynarodowych.

Stabilizująca rola stosunków polsko-niemieckich w tej dziedzinie najlepiej przejawia się w kontekście przyjęcia Polski do NATO. Oficjalne wypowiedzi ministra obrony Volkera Ruhe oraz kanclerza Helmuta Kohla są pozytywne dla Polski. Należy jednak podkreślić, że nie jest to jednoznaczne dla wszystkich kół i ośrodków politycznych w Niemczech, wyrażających poważne opory przed powiększeniem NATO. Ma to związek z rozumieniem i interpretacją interesu narodowego Niemiec w nowych warunkach. Chodzi o odpowiedź na pytanie, czy w interesie Niemiec leży utrzymanie struktur euroatlantycznych oraz militarnej i politycznej obecności USA w Europie. W jednym z artykułów opublikowanych na łamach Foreign Policy pt. *Głupo-*

der Sowjetunion in das Mitteleuropa hineingezogen worden. Dieses Streben nach Mitteleuropa ist auch durch das wiederholt Wiederaufleben der Konzeption "Mitteleuropa" bedingt. Ein wichtiges Ereignis bei der Stabilisierung der Beziehungen in diesem Teil der Region war das Treffen in der Zeit vom 15. bis 16. April 1994 von Präsidenten sieben Staaten Mitteleuropas, d.h. Deutschland, Tschechei, Polen, Slowakei, Ungarn, Österreich und Slovenien. Das Ziel dieses Treffen waren die Probleme der europäischen Integration und der Position der mitteleuropäischen Regions in den internationalen Beziehungen.

Die stabilisierende Rolle der deutsch-polnischen Beziehungen auf diesem Gebiet kommt am deutlichsten im Kontext der angetriebenen Aufnahme Polens in die NATO zum Ausdruck. Offizielle Äußerungen des Verteidigungsminister Volker Ruhe und Bundeskanzlers Helmut Kohl sind positiv für Polen. Es sei jedoch betont, daß dies für nicht alle politischen Kreise und Zentren in Deutschland eindeutig ist, die ernste Widerstände vor der Erweiterung der NATO ausdrücken. Das steht im Zusammenhang mit dem Verstehen und mit der Interpretation des nationalen Interesses Deutschlands unter neuen Bedingungen. Es handelt sich hier um die Antwort auf die Frage, ob es im Interesse Deutschlands liegt, euroatlantische Strukturen so-

ta szybkiego rozszerzania NATO, Karl-Heinz Kamp, z niemieckiej Fundacji Konrada Adenauera, wskazuje na poważny opór sił politycznych w Niemczech wobec procesu rozszerzania NATO. Poza stanowiskiem Rosji wymienia on następujące argumenty przeciwko rozszerzeniu paktu: problem kosztów, negatywny wpływ na utrzymanie spójności Paktu, problem użycia broni jądrowej i nuklearnych gwarancji, nierozstrzygnięte spory wewnątrza amerykańskie co do przyszłego zaangażowania w Europie i rozszerzenia gwarancji bezpieczeństwa.

wie die militärische und politische Präsenz der USA in Europa aufrechtzuerhalten. In einem der Artikel, der in den Spalten "Foreign Policy" unter dem Titel: *Die Dummheit einer schnellen NATO-Erweiterung* veröffentlicht wurde, weist Karl-Heinz Kamp aus der deutschen Konrad Adenauer-Stiftung auf den ersten Widerstand der politischen Kräfte in Deutschland gegenüber dem Prozeß der NATO-Erweiterung hin. Außer der Stellungnahme Rußlands nennt er folgende Argumente gegen die Erweiterung des Paktes: Kostenprobleme, der negative Einfluß auf die Erhaltung der Zusammengehörigkeit des Paktes, das Problem des Einstzes der atomaren Waffen und der nuklearen Garantien, noch nicht entschiedene inneramerikanische Streitigkeiten bezüglich des künftigen Engagements in Europa und der Erweiterung der Sicherheitsgarantien.

Dla stabilności pokojowej w Europie współdziałanie Polski i Niemiec na rzecz polskiego członkostwa w NATO jest niezbędne ze względu na konieczność zapewnienia próżni strategicznej w Europie Środkowej. Z punktu widzenia pokoju w Europie nie może ona być strefą wpływów Niemiec czy Rosji, ale powinna stanowić część obszaru chronionego parasolem bezpieczeństwa NATO. Takie rozwiązanie byłoby również dla Niemiec, gdyż likwidowałoby obszar niestabilności u ich wschod-

Für die friedliche Stabilität in Europa ist das Zusammenwirken Polens und Deutschlands zugunsten der polnischen Mitgliedschaft an der NATO wegen einer strategischen Leere in Mitteleuropa unentbehrlich. Vom Gesichtspunkt des Friedens in Europa darf es keine Einflußsphäre Deutschlands oder Rußlands sein. Europa soll ein Teil des durch den Sicherheitsschirm der NATO geschützten Gebietes sein. Eine solche Lösung wäre auch für Deutschland günstig, weil sie das Gebiet der In-

nich granic, przejawiający się w rywalizacji z Rosją - co jak wskazuje doświadczenie historyczne, miało fatalne skutki dla bezpieczeństwa europejskiego.

Współdziałanie Polski i Niemiec na rzecz rozszerzenia NATO jest uzupełniane przez dwie płaszczyzny wielostronnej współpracy z udziałem obydwu państw. Mam tu na myśli tzw. Trójkąt Waimarski z udziałem: Francji, Niemiec i Polski oraz nabierający coraz większego znaczenia tzw. Trójkąt Warszawski, z udziałem: Niemiec, Polski i Rosji.

Działalność grupy weimarskiej obejmująca francusko-niemiecko-polskie spotkania, poczynając od najwyższego szczebla państwowego - spotkań prezydentów aż po ministrów obrony. Spotkania tych ostatnich, szczególnie intensywne w 1994 roku, doprowadziły do szeregu konkretnych ustaleń w zakresie wspólnych przedsięwzięć obejmujących szkolenia, wspólne manewry wraz z zawarciem niemiecko-polskiego porozumienia o wzajemnym partnerstwie wojskowym dla północnych, przygranicznych okręgów wojskowych już od wczesnej jesieni 1994 roku. W taki sposób możliwe stało się szersze niemiecko-polskie współdziałanie wojskowe na obszarze Bałtyku,

stabilität an dessen östlichen Grenzen beseitigen würde, welches sich bei der Rivalität mit Rußland zeigt, was sich, wie es die geschichtliche Erfahrung aufweist, für die europäische Sicherheit fatal ausgewirkt hat.

Das Zusammenwirken Polens und Deutschlands zugunsten der Erweiterung der NATO wird durch zwei Ebenen der vielseitigen Zusammenarbeit unter Teilnahme beider Staaten ergänzt. Ich meine hier das sog. Weimarer Dreieck unter Beteiligung von: Frankreich, Deutschland und Polen sowie das immer mehr an Bedeutung gewinnende sog. Warschauer Dreieck unter Beteiligung von: Deutschland, Polen und Rußland.

Die Tätigkeit der Weimarer Gruppe beinhaltet französisch-deutsch-polnische Treffen auf der höchsten Staatsebene, d.h. Treffen von Präsidenten bis zum Treffen von Verteidigungsministern. Die Treffen der Verteidigungsminister, besonders aktiv in 1994, haben zu einer Reihe von konkreten Festlegungen im Bereich der gemeinsamen Maßnahmen beigetragen, die die Ausbildung, gemeinsame Truppenübungen (Manöver) und den Abschluß der deutsch-polnischen Vereinbarung über die gegenseitige militärische Partnerschaft für die nördlichen, grenznahen Militärbezirke schon seit Frühherbst 1994 beinhalten. Auf diese Art und Weise war es möglich,

w tym wspólne manewry morskie w ramach połączonych sztabów operacyjnych.

Współobecność Francji w niemiecko-polskich kontaktach spotkaniach najwyższego szczebla rządowego istotnie przyczynia się do tworzenia oraz umacniania atmosfery wzajemnego zaufania, usuwania nieufności i uprzedzeń wynikających z zaszczości historycznych. Zatem Trójkąt Weimarski jest nie tylko historycznym precedensem, ale wyznacza również kierunek, w jakim nasze trzy państwa muszą zmierzać, aby przyspieszyć budowanie zjednoczonej Europy. Biorąc pod uwagę rangę trzech państw i ich geopolityczne położenie, Trójkąt Weimarski należy traktować jako stabilizujący rdzeń Europy.

Podobne stwierdzenie można odnieść do umownie nazwanego Trójkąta Warszawskiego, a nazwanego tak, gdyż chodzi w nim o obecność Polski w dialogu rosyjsko-niemieckim. Z punktu widzenia interesów Polski chodzi o zabezpieczenie jej pozycji i usunięcie negatywnych historycznych skojarzeń współdziałania Rosji i Niemiec.

ein breiteres militärisches Zusammenwirken auf der Ostsee, dabei gemeinsame Flottenmanöver im Rahmen der vereinten operativen Stäbe durchzuführen.

Die Mitankwesenheit Frankreichs an den deutsch-polnischen Kontakten und Treffen auf der höchsten Regierungsebene trugen wesentlich zur Schaffung und Festigung der Atmosphäre des gegenseitigen Vertrauens, zum Abbau des Mißvertrauens und von Vorurteilen, die sich aus der geschichtlichen Vergangenheit ergeben, bei. Das Weimarer Dreieck ist also nicht nur ein geschichtlicher Präzedenzfall, sondern bestimmt er auch die Richtung, in welche unsere drei Staaten gehen müssen, um den Bau des vereinten Europas zu beschleunigen. Unter Beachtung der Bedeutung dieser drei Staaten und derer geopolitischen Lage, ist das Weimarer Dreieck als ein stabilisierender Kern des neuen Europas zu betrachten.

Ähnliche Feststellungen können auf das sog. Warschauer Dreieck bezogen werden, welches aus diesem Grund so bezeichnet wird, weil es beim ihm um die Anwesenheit Polens am deutsch-russischen Dialog handelt. Vom Gesichtspunkt Polens ausgeht es um die Sicherung der polnischen Interessen und um die Beseitigung der negativen geschichtlichen Asso-

ziationen hinsichtlich des Zusammenwirkens Rußlands und Deutschlands.

Dialog polsko-niemiecki w ramach tych dwóch form konsultacyjnych ma szansę stać się czynnikiem stabilizującym sytuację w Europie, gdyż uwzględnia on interesy najważniejszych uczestników, takich jak Francji i Rosji oraz uwzględnia wymogi ogólnoeuropejskiej równowagi sił, która jest jedną z podstawowych przesłanek ładu pokojowego.

Der deutsch-polnische Dialog im Rahmen dieser beiden Konsultationsforen hat die Chance, ein die Situation in Europa stabilisierender Faktor zu sein, weil er die Interessen wichtiger Teilnehmer, wie Frankreich und Rußland, sowie die Forderungen des allgemeineuropäischen Kräftegleichgewichts berücksichtigt, welches eine der grundlegenden Voraussetzungen einer friedlichen Ordnung ist.

